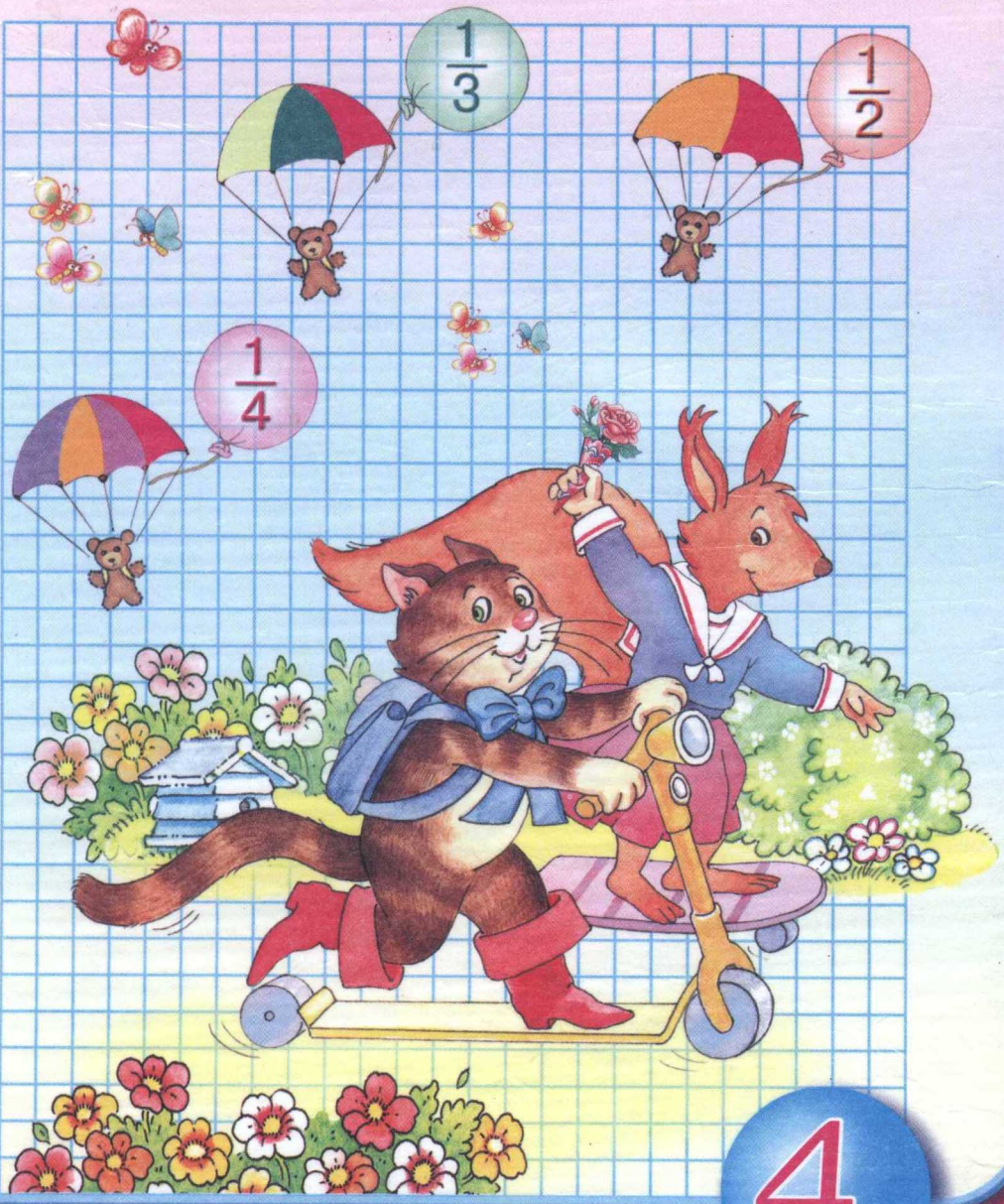




М.В. Богданович

# МАТЕМАТИКА



4

М. В. Богданович

# МАТЕМАТИКА

Підручник для 4 класу

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України*



Київ «Освіта» 2004



ББК 22.1я721  
Б73

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України  
(Лист Міністерства освіти і науки України  
№ 1/12—5236 від 25.12.03)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

### УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- — кінець уроку
- — вправи, що рекомендуються для домашнього завдання
- \* — вправи з логічним навантаженням, додатковий матеріал
- ⊙ — кругові приклади

**Богданович М. В.**

Б73 Математика: Підруч. для 4 кл. — К.: Освіта, 2004. — 159 с.  
ISBN 966-04-0378-X.

ББК 22.1я721

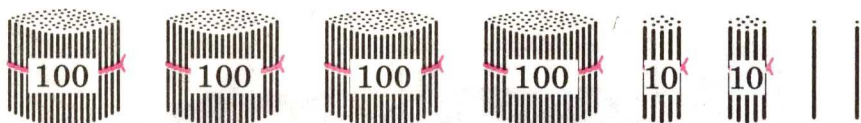
ISBN 966-04-0378-X

© М. В. Богданович, 2004  
© Видавництво «Освіта», художнє оформлення, 2004

# ПОВТОРЕННЯ МАТЕРІАЛУ І ВИВЧЕННЯ ПИСЬМОВОГО МНОЖЕННЯ ТА ДІЛЕННЯ У МЕЖАХ 1000



1. Скільки всього паличок?



2. Прочитай числа: 728; 340; 304; 403; 444; 19; 900.  
Скільки сотень у кожному числі; десятків; одиниць?  
Яке із цих чисел найбільше; найменше?

3. 1) Накресли в зошиті таку таблицю.

Сотні	Десятки	Одиниці

2) Яке число позначатиме цифра 8, якщо її записати:  
у першу колонку таблиці справа (одиниці); у другу  
колонку справа (десятки); у третю колонку справа  
(сотні)? Виконай відповідні дії.

3) Запиши в таблиці число, у якому: 6 сотень, 9 де-  
сятків і 7 одиниць; 2 сотні й 5 десятків; 2 сотні  
й 5 одиниць; 8 десятків і 2 одиниці. Прочитай кожне  
число.

4. Склади й запиши таблицю множення числа 7.

$$7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7 + 7$$


---



---



---



---



---

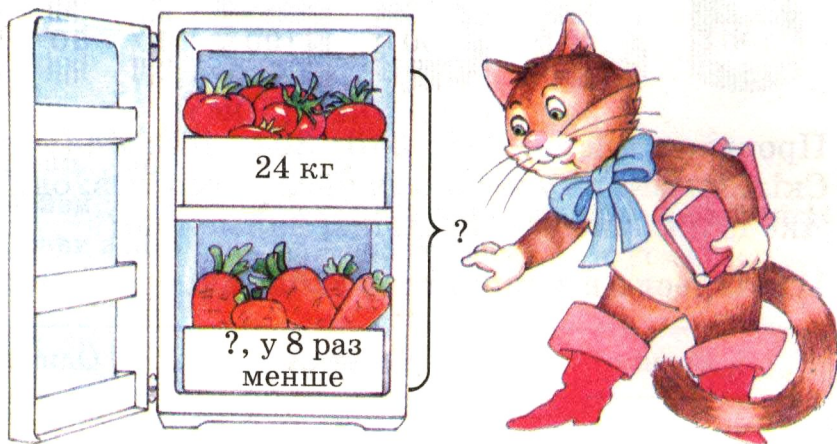


5. Усно склади задачу за даними таблиці. Запиши запитання задачі, її розв'язання та відповідь.

Щоденна витрата	Кількість днів	Усього витратили
Однакова	7 5	42 кг ?

6.  $48 : 6 + 6$      $30 : 6 \cdot 4$      $63 - 27 : 3$      $9 \cdot 3 - 18 : 2$

7. Склади і розв'яжи задачу за малюнком.



8. За 2 год роботи трактор витратив  $a$  л пального. На скільки годин роботи вистачить йому 56 л пального, якщо витрата пального за годину однакова? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $a = 14$ .
9.  $54 : 6$      $63 - 27 : 9$      $42 : 7 - 6$      $7 \cdot 5 - 3 \cdot 6$   
 ●  $56 : 7$      $(63 - 27) : 9$      $21 - 21 : 3$      $81 : 9 - 49 : 7$
10. 1) Прочитай числа: 286; 805; 138. Яка цифра повторюється в кожному із цих чисел? Що вона означає в кожному з них?  
 2) Що означає цифра 0 у запису чисел 40, 407, 900?  
 3) Назви 5 чисел, починаючи з 500, прилічуючи по 1; по 10; по 100.

11. 1) Доведи, що  $1 \cdot 3 = 3$ ;  $0 \cdot 4 = 0$ .

2) Поясни, як знайшли результат ділення.

$$\begin{array}{r} 1 \cdot 5 = 5 \\ \hline 5 : 1 = 5 \quad 5 : 5 = 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 0 \cdot 4 = 0 \\ \hline 0 : 4 = 0 \end{array}$$

12. Сформулюй правила за рівностями, записаними у рамках.

$$a \cdot 1 = a$$

$$a \cdot 0 = 0$$

Наведи до кожного з правил числові приклади.

13.  $4 \cdot 7 \cdot 0$        $8 + 1 \cdot 9$        $27 : 3 : 9$        $42 : (7 - 0)$   
 $(8 - 8) \cdot 1$        $40 - 0 : 5$        $7 : 7 \cdot 7$        $30 : (5 + 0)$

14. З одного куща смородини зібрали 18 кг ягід, а з другого — 12 кг. Усі ягоди розклали в ящики, по 6 кг у кожний. Скільки ящиків потрібно для цього? (Розв'яжи задачу двома способами.)

15. Обчисли значення кожного виразу двома способами.

$$(2 + 7) \cdot 5 \quad (18 + 24) : 6 \quad 24 : (3 \cdot 2)$$

16. Виконай дії зручним способом.

$$2 \cdot 6 \cdot 3 \quad 81 : (3 \cdot 3) \quad (7 + 9) \cdot 5 \quad (54 + 36) : 6$$

17°. Знайди значення виразів. Перевір відповіді.

$$\begin{array}{llll} (12 - 7) \cdot 8 & (40 + 24) : 64 & 2 \cdot 8 \cdot 4 & 80 : (20 \cdot 2) \\ (3 + 9) \cdot 7 & 40 + 24 : 4 & 9 \cdot 2 \cdot 3 & 80 : 20 \cdot 2 \end{array}$$

18°. Першого дня на фарбування лавок у парку витратили 4 банки фарби, по 3 кг у кожній, а другого — 5 таких самих банок. Скільки кілограмів фарби витратили за два дні? (Розв'яжи задачу двома способами.)

19.  $30 \cdot 2$      $60 : 3$      $100 : 2$      $(20 + 80) : 4$      $80 - 20 : 4$   
 $3 \cdot 80$      $60 : 30$      $100 : 20$      $20 + 80 : 4$      $(80 - 20) : 4$

20. Закрий відповіді, розв'яжи приклади й перевір себе.

$$\begin{array}{r} 528 \\ +275 \\ \hline 803 \end{array} \quad \begin{array}{r} 158 \\ +202 \\ \hline 360 \end{array} \quad \begin{array}{r} 705 \\ -328 \\ \hline 377 \end{array} \quad \begin{array}{r} 853 \\ -187 \\ \hline 666 \end{array}$$

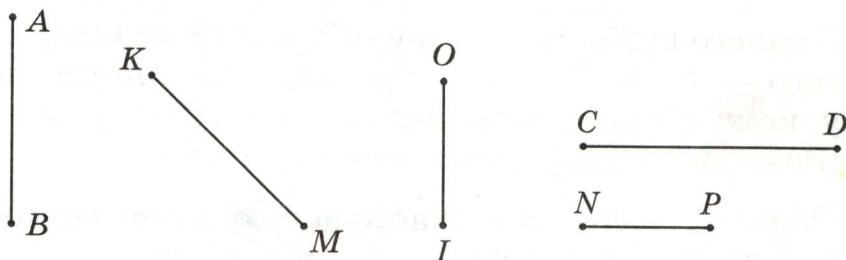


21. 1) Обчисли значення виразів  $a + b$  і  $a - b$ , якщо  $a = 507$ ,  $b = 328$ .

2)  $437 - 340 + 185$        $525 - (408 - 113)$

22. З трьох ділянок зібрали 450 кг капусти. З першої ділянки зібрали 127 кг капусти, а з другої — на 65 кг більше. Скільки кілограмів капусти зібрали з третьої ділянки?

23. Запиши буквене позначення відрізків, зображених на малюнку у вертикальному положенні. Виміряй і запиши довжину найкоротшого й найдовшого відрізків.



24\*. Сума чисел, що позначають номери трьох будинків, які стоять поряд на одному боці вулиці, дорівнює 54. Визнач номери цих будинків.

25°. Магазин продав 206 зошитів у клітинку. У лінійку було продано на 325 зошитів більше, а в косу лінію — на 95 зошитів менше, ніж у клітинку. Скільки всього зошитів продав магазин?

26°.  $502 - 237$        $274 + 186$        $9 \cdot 7 - 45 : 9$   
●  $641 - 555$        $96 + 456$        $16 \cdot 4 + 13 \cdot 3$

27. Розглянь записи та поясни усний і письмовий способи знаходження добутку чисел 283 і 3.

$$\begin{aligned} 283 \cdot 3 &= (200 + 80 + 3) \cdot 3 = && \begin{array}{r} 283 \\ \times 3 \\ \hline 849 \end{array} \\ &= 200 \cdot 3 + 80 \cdot 3 + 3 \cdot 3 = \\ &= 600 + 240 + 9 = \\ &= 800 + 40 + 9 = 849 \end{aligned}$$

28. Виконай множення письмово.

$$\begin{array}{r} \times 213 \\ \underline{\quad} \\ \quad \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 249 \\ \underline{\quad} \\ \quad \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 157 \\ \underline{\quad} \\ \quad \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 207 \\ \underline{\quad} \\ \quad \end{array}$$

29. 1) Розглянь обчислення значення виразу  $(655 - 478) \cdot 3 = 531$ .

$$\begin{array}{r} - 655 \\ - 478 \\ \hline 177 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 177 \\ \quad 3 \\ \hline 531 \end{array}$$

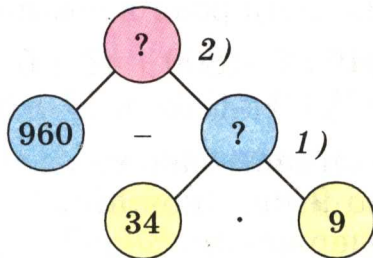
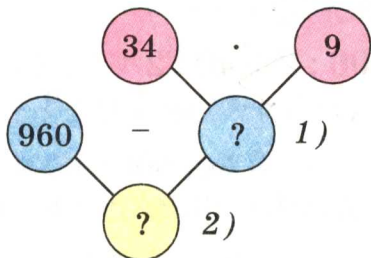
2) Знайди значення виразів.

$(215 - 127) \cdot 8$      $(140 + 283) \cdot 2$

30. У Русалоньки було 960 перлинок. Вона розклала їх у 9 скриньок, по 34 перлинки в кожну. Скільки перлинок залишилося розкласти Русалоньці?



Два учні зобразили розв'язання цієї задачі за допомогою схем: зліва — схема першого учня, справа — другого. Перший учень, складаючи план розв'язування задачі, виходив з числових даних, а другий — розпочинав від запитання. Розглянь схеми і поясни, як міркував кожний учень.





31. Знайди за даними таблиці масу однієї бандеролі.

Назва	Маса одного відправлення	Кількість штук	Загальна маса
Бандероль	?	3	8 кг 450 г
Посилка	4 кг	2	

32\*. Числа, що закінчуються нулем, називають *круглими*. 10, 50, 100, 120, 400 — круглі числа. Для будь-якого некруглого числа можна вказати два круглі, між якими воно знаходиться. Наприклад, число 37 знаходиться між числами 30 і 40. До кожного з чисел 17, 31, 54, 89 назви найближче кругле число.

33°. Мотоцикліст виїхав з одного міста о 7 год ранку і приїхав у інше місто о 12 год дня. Щогодини він проїжджав 65 км. Яка відстань між містами?

34°. Завод мав щодня випускати для замовника по 167 верстатів. За робочий тиждень (5 днів) він випустив 910 верстатів. Скільки верстатів випустив завод для вільного продажу?

35.  $12 : 2$        $16 : 4$        $20 : 5$        $28 : 7$        $42 : 6$   
 $13 : 2$        $18 : 4$        $23 : 5$        $30 : 7$        $45 : 6$

36.  $9 : 4$        $7 : 2$        $7 : 3$        $8 : 3$

37. Довжина мотузки 8 м 4 дм. Третину мотузки відрізали. Яка довжина решти мотузки?

38.  $1 \text{ м} - 1 \text{ дм}$        $1 \text{ дм} : 5 \text{ см}$        $5 \text{ дм} : 2$   
 $1 \text{ м} - 1 \text{ см}$        $1 \text{ м} : 2 \text{ дм}$        $4 \text{ м} : 8$

39. Закінчи розв'язування прикладів.

$$846 : 2 = (800 + 40 + 6) : 2 = 800 : 2 + 40 : 2 + 6 : 2 = \dots$$

$$975 : 3 = (900 + 70 + 5) : 3 = (900 + 60 + 15) : 3 = \dots$$

40. Магазин одержав для продажу 25 коробок з халвою, по 9 кг у кожній. Скільки всього кілограмів халви одержав магазин?

41. Розглянь, як знаходили частку чисел.

$$\begin{array}{r|l} 972 & 3 \\ \hline 9 & 324 \\ \hline 7 & \\ \hline 6 & \\ \hline 12 & \\ \hline 12 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

П о я с н е н н я. Перше неповне ділене 9 сотень. У частці буде 3 цифри. 9 сотень поділити на 3, буде 3 сотні. Друге неповне ділене 7 десятків. 7 десятків поділити на 3, буде 2 десятки і в остачі 1 десяток.

Трете неповне ділене 12 одиниць. 12 поділити на 3, буде 4. Остачі немає.

42. Виконай ділення письмово.

$$884 : 4 \quad 651 : 3 \quad 458 : 2$$

- 43°. Виконай ділення письмово.

$$693 : 3 \quad 926 : 2 \quad 896 : 4 \quad 245 : 7$$

- 44°. Для приготування виноградно-яблучного соку взяли 672 л виноградного соку, а яблучного — у  $k$  разів менше. Скільки літрів виноградно-яблучного соку одержали? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 6$ .

45. Відрізок  $AK$  становить  $\frac{1}{3}$  відрізка  $AB$ .  $AB = 10$  см 8 мм. Знайди довжину відрізка  $AK$ .



46. Маса бичка була 480 кг. За час випасу вона збільшилася на  $\frac{1}{3}$  попередньої маси. Якою стала маса бичка?

47. Знайди частку  $324 : 6$  з поясненням.

48. Виконай ділення письмово.

$$175 : 5 \quad 875 : 5 \quad 468 : 9 \quad 184 : 8$$

49. Першого дня художню виставку відвідали 126 осіб, а другого — у 3 рази більше. Учні четвертих класів становили  $\frac{1}{6}$  всіх відвідувачів. Скільки четверто-класників відвідало виставку?



50. Теплохід ішов по озеру 2 год і пройшов 52 км. Потім він 4 год ішов униз по річці і пройшов 124 км. Скільки кілометрів за годину проходив теплохід по озеру? по річці?

51. (Усно.)  $x + 2 = 140$        $x \cdot 2 = 140$        $x : 4 = 140$

52°. Майстер працював 8 год, а учень 6 год. Щогодини кожний з них виготовляв однакову кількість деталей. Майстер виготовив 464 деталі, а учень 132. На скільки деталей менше виготовляв учень за 1 год?

53°.  $684 : 9$      $504 : 8$      $1000 - 210 \cdot 4$      $480 : 6 + 80$   
●  $595 : 5$      $282 : 3$      $700 - 70 - 7$      $900 - 90 \cdot 3$

54. Відрізок  $AB$  становить  $\frac{1}{5}$  відрізка  $AC$ .  $AB = 22$  мм. Знайди довжину відрізка  $AC$ .



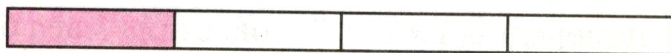
### Розв'язання

$$22 \cdot 5 = 110 \text{ (мм)}$$

Відповідь:  $AC = 110$  мм.

55. Вимірйай  $\frac{1}{4}$  смужки та обчисли довжину всієї смужки. Результат обчислення перевір вимірюванням.

Вказівка. Вимірювати треба в міліметрах.



56. Відомо, що відрізок  $OM$  становить  $\frac{1}{5}$  всього відрізка. Довжина відрізка  $OM$  20 мм. Яка довжина всього відрізка? Накресли такий відрізок у зошиті й познач на ньому відрізок  $OM$ .

57. У четвертому класі 11 відмінників. Це  $\frac{1}{3}$  всієї кількості учнів класу. Скільки учнів у четвертому класі?

58. Знайди частку  $618 : 3$  з поясненням.

59. Виконай ділення письмово.

$$636 : 6 \quad 915 : 3 \quad 540 : 5$$

Зроби перевірку дією множення.

60. Змололи 828 кг пшениці. Висівки (відходи) становили шосту частину зерна. Одержане борошно розфасували в пакети, по 2 кг у кожний. Скільки вийшло пакетів з борошном?

61. У кожній з чотирьох бочок по 150 л березового соку. Увесь сік розлили у дволітрові банки. Скільки знадобилося банок?

62°. Господиня купила підставку під телевізор за 100 грн. Вона витратила  $\frac{1}{8}$  грошей, що були в неї. Скільки гривень було у господині?

63°.  $545 : 5$        $921 : 3$        $(318 + 153) \cdot 2$        $a : 1$

●  $520 : 5$        $915 : 3$        $(752 - 598) \cdot 5$        $1 \cdot b$

64. Дівчинка купила книжку за 4 грн. 80 к. Вона витратила  $\frac{1}{2}$  грошей, що були в неї. Скільки грошей було у дівчинки?

65. Накресли відрізок  $AB = 123$  мм. Познач на відрізку точку  $M$  так, щоб довжина відрізка  $AM$  становила  $\frac{1}{3}$  довжини відрізка  $AB$ .

66.  $836 : 4$        $624 : 3$        $749 : 7$        $642 : 6$

67. Робітники зібрали 816 кг винограду. Половину цього винограду поклали в ящики, по 8 кг у кожний. Постав запитання і розв'яжи задачу.

68. З 84 м тканини пошили 28 однакових пальт. Скільки таких пальт можна пошити з 405 м тканини?

69\*. Для експедиції з 15 осіб на 10 тижнів насушили 450 кг сухарів. Яка норма витрати сухарів на одну особу на один тиждень?

70°. 1) Знайди  $\frac{1}{3}$  суми чисел 630 і 210.

2) Різницю чисел 705 і 245 зменш у 5 раз.

71°. У кіоск привезли газети. До перерви продали 616 газет. Залишилося газет в 4 рази менше, ніж продали. Про що дізнаємося, якщо знайдемо значення поданих виразів?

●  $616 : 4$      $616 + 616 : 4$      $616 - 616 : 4$

72. Знайди добутки письмово.

$231 \cdot 3$      $93 \cdot 4$      $128 \cdot 7$      $115 \cdot 6$

73. Розглянь запис письмового множення на двоцифрове число і прочитай пояснення.

П о я с н е н н я. При письмовому множенні на двоцифрове число спочатку множать на одиниці, а потім на десятки. 36 помножити на 7, буде 252 — це перший неповний добуток. Його записують так, щоб цифра одиниць була розміщена під одиницями. 36 помножити на 2, буде 72 (десятки) — це другий неповний добуток. Його записують так, щоб цифра 2 була розміщена під десятками. Додають неповні добутки і дістають остаточний результат 972.

$$\begin{array}{r} \times 36 \\ 27 \\ \hline 252 \\ + 72 \\ \hline 972 \end{array}$$

74. Виконай множення з поясненням.

$45 \cdot 23$      $51 \cdot 18$      $32 \cdot 25$      $19 \cdot 18$

75. Посіяли 15 кг озимої пшениці, а зібрали у 23 рази більше. Скільки кілограмів пшениці зібрали?

76. На 7 грн. 84 к. мама купила 8 ручок по 54 к. і 8 олівців. Скільки коштує олівець?

77. До кожної нерівності добери по два значення букви  $b$ , при яких нерівність буде правильною.

$25 - b > 20$      $b \cdot 4 < 36$      $b : 4 > 8$

78. Є три числа: 30, 20, 5. Знайди всі можливі добутки суми двох чисел на третє число.

79°.  $33 \cdot 26$      $42 \cdot 17$      $35 \cdot 25$      $26 \cdot 26$

80°. Від свого будинку хлопчик проїхав на велосипеді в одному напрямку 300 м. Потім він повернувся і в протилежному напрямку проїхав відстань, у 3 рази



меншу. На якій відстані від свого будинку зупинився хлопчик?

81. Запиши вирази та обчисли їх значення:

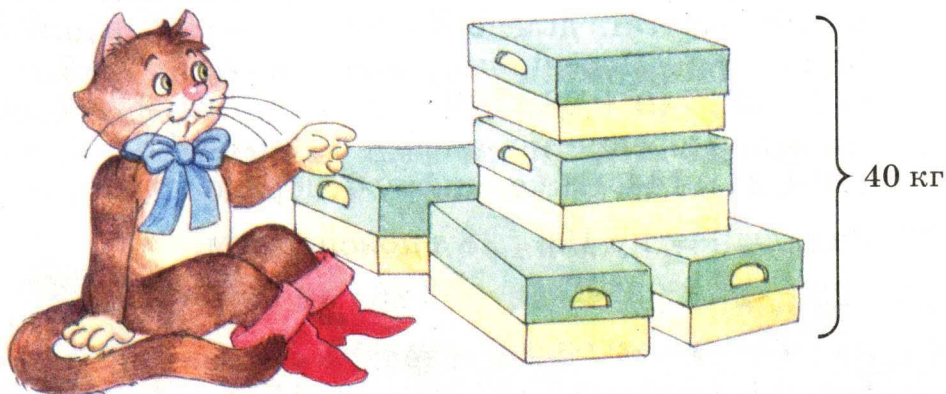
- а) зменшуване 85, від'ємник є добутком чисел 7 і 8;  
б) ділене 56, дільник є різницею чисел 14 і 6.

82. Деревину найкраще склеювати тоді, коли в ній міститься дев'ята частина води. Скільки води міститься в деревині масою 18 кг, готовій до склеювання?

83. Виконай множення з поясненням.

$$42 \cdot 21 \quad 31 \cdot 12 \quad 23 \cdot 23 \quad 17 \cdot 38$$

84\*. Розглянь малюнок і запиши відповіді на запитання. Яка маса одного ящика масла? трьох ящиків масла? двох ящиків масла?



85. Батько може доїхати до місця роботи автобусом за 56 хв або на метро за 28 хв. На скільки менше часу витратить батько на дорогу на роботу і назад за 7 днів, якщо їздитиме на метро?


86. Обчисли результат і поділи його на підкреслене число.

З р а з о к.  $\underline{8} \cdot 5 + 3 = 43$        $43 : \underline{8} = 5$  (ост. 3)

$\underline{7} \cdot 4 + 5$        $\underline{6} \cdot 3 + 2$        $\underline{7} \cdot 8 + 4$        $\underline{9} \cdot 3 + 3$

87°. У 6 мішках міститься 480 кг зерна, а в 9 мішках — 450 кг картоплі, порівну в кожному. На скільки кілограмів маса мішка картоплі менша за масу мішка зерна?

88°. Відкрили кран, з якого за хвилину виливається 20 л води, і за 8 хв наповнили ванну. Потім кран закрили й відкрили зливний отвір, крізь який уся вода витекла за 4 хв. Скільки літрів води витікало за 1 хв?

89.   $48 : 6$      $6 \cdot 7$      $7 \cdot 9$      $72 : 12$   
 $42 : 6$      $8 \cdot 9$      $63 - 51$      $12 \cdot 4$

90. Знайди частки письмово.

$$625 : 5 \quad 748 : 4 \quad 726 : 3 \quad 126 : 2$$

91. Розглянь записи і прочитай пояснення, як знаходили частку чисел 144 і 24.

$$\begin{array}{r} \underline{144} \quad | \quad \underline{24} \\ \underline{144} \quad | \quad \underline{6} \\ 0 \end{array}$$

Пояснення. 14 менше, ніж 24. У частці буде одна цифра. Частку шукаємо способом випробовування. Першу пробну цифру можна знайти, якщо поділити число всіх десятків діленого на число десятків дільника:  $14 : 2 = 7$ . Перевіримо усно цифру 7:  $20 \cdot 7 = 140$ ,  $4 \cdot 7 = 28$ ,  $140 + 28 = 168$ ,  $168 > 144$ . Цифра 7 не підходить. Перевіримо цифру 6:  $20 \cdot 6 = 120$ ,  $4 \cdot 6 = 24$ ,  $120 + 24 = 144$ . Отже, цифру 6 дібрано правильно.

92. Знайди частку  $196 : 28$  з поясненням.

93.  $128 : 32$      $354 : 59$      $126 : 42$      $406 : 58$

94. За 1 с звук у повітрі проходить відстань 330 м, а вантажний автомобіль проїжджає 15 м. У скільки разів більшу відстань проходить за 1 с звук, ніж проїжджає автомобіль?

95. Найбільший можливий вік дуба становить 1000 років, а верби — у 10 раз менше. На скільки більше років може жити дуб, ніж верба?

96\*. У саду 347 яблунь. Різниця між числом яблунь і груш дорівнює 129. Скільки груш у саду?

97°.  $244 : 61$      $275 : 55$      $472 : 59$      $195 : 65$

98°. 720 електроламп розклали порівну в 9 коробок. 4 коробки відправили в один магазин, а 5 — у другий. Скільки ламп одержав кожний магазин?



99. Знайди частку й остачу.

$$52 : 8 \quad 25 : 4 \quad 15 : 4 \quad 9 : 6$$

100. Знайди частку  $294 : 49$  з поясненням.

101.  $219 : 73$      $288 : 48$      $288 : 72$      $336 : 48$

102. Маса сирих цеглин становила 350 кг. Після сушіння та випалювання їх маса зменшилася на п'яту частину. Якою стала маса цеглин після сушіння та випалювання?

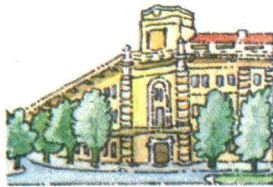
103\*. Лист жерсті завдовжки 490 см потрібно розрізати на смужки завдовжки 6 см і 8 см. Скільки дістанемо смужок кожного розміру, якщо їх кількість має бути однаковою?

104. У парку 276 беріз. Це на 48 дерев менше, ніж кленів. Скільки разом у парку беріз і кленів?

105°. Відстань від Львова до Житомира 360 км, а від Житомира до Києва — у 3 рази менша. Постав запитання, щоб розв'язати задачу двома діями.



Львів



Житомир



Київ

360 км

?, у 3 рази менше

106°. Коневі ваговозної породи при важкій роботі за день згодують 15 кг сіна, 6 кг вівса, а соковитих кормів (моркви, буряку, картоплі) — у 3 рази менше, ніж сіна й вівса разом. Скільки кілограмів соковитих кормів дають коневі на день?

Розглянь вирази і знайди, який з них складено для розв'язування задачі. Запиши цей вираз і знайди його значення.

●  $15 + 6 : 3$        $(15 + 6) - 3$        $(15 + 6) : 3$





## ЧОТИРИЦИФРОВІ ЧИСЛА

- 107.** 1) Полічи від 95 до 109; від 188 до 202; від 993 до 1000.  
2) Назви числа, які передують кожному з поданих чисел; йдуть за ним: 325; 400; 699.
- 108.** 1) Полічи одиницями до 10. Що утворюють 10 одиниць?  
2) Полічи десятками до 10 десятків. Що утворюють 10 десятків?  
3) Полічи сотнями до 10 сотень. Що утворюють 10 сотень?
- 109.** Якщо до *тисячі* додати *один*, дістанемо число *тисяча один*. За числом *тисяча один* іде число *тисяча два*, а потім — *тисяча три*, *тисяча чотири*, *тисяча п'ять* і т. д.  
Прочитай число, якому відповідає кількість паличок на малюнку.



- 110.** 1) Назви числа: від *однієї тисячі восьми* до *однієї тисячі двадцяти*; від *тисячі ста двадцяти семи* до *тисячі ста сорока*.  
2) Прочитай числа, записані в таблиці.

Тисячі	Сотні	Десятки	Одиниці
1	3	4	8
1	4	2	0
1	6	0	6
1	7	0	0
1	0	0	9

111. (Усно.)  $900 + 1$      $499 + 1$      $600 + 20$      $998 + 1$   
 $900 - 1$      $409 + 1$      $590 + 10$      $999 + 1$   
 $1000 + 1$      $1000 - 1$      $1000 + 5$      $1000 + 10$

112. Користуючись правилом множення суми на число або переставною властивістю множення, обчисли добутки.  
 $23 \cdot 3$      $15 \cdot 4$      $33 \cdot 2$      $2 \cdot 42$      $3 \cdot 33$      $4 \cdot 24$

113. Журнал «Джміль» передплатили у першому класі 18 учнів, у другому — в 2 рази більше, ніж у першому, а в третьому — на 26 учнів менше, ніж у першому і другому класах разом. Скільки учнів третього класу передплатили журнал?

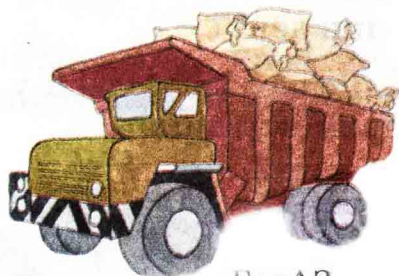
114. За 1 год велосипедист проїжджає 12 км. Турист за 6 год пройшов стільки кілометрів, скільки велосипедист проїхав за 2 год. Скільки кілометрів проходив турист за 1 год?

115\*. Перше число 16, воно у 4 рази менше за друге. Знайди суму цих чисел.

116°. Автомобілем МАЗ за один рейс перевезли 9 т вантажу, автомобілем БелАЗ — на 54 т більше. У скільки разів більше вантажу перевезли автомобілем БелАЗ, ніж автомобілем МАЗ? Скільки тонн вантажу за один рейс перевезуть ці автомобілі разом?



МАЗ



БелАЗ

117°. З автобуса вийшло  $k$  пасажирів, а залишилося в 3 рази більше. Скільки пасажирів було в автобусі? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 12$ .

118. 1) Прочитай числа: 1005; 1009; 1100; 1214; 1999.

2) Назви «сусідів» кожного числа: 345; 1345; 1000; 1010; 1100.

3) Запиши цифрами числа: *тисяча двісті сімдесят п'ять*; *тисяча триста сорок*; *тисяча шістсот*; *тисяча шістдесят*; *тисяча шість*.

4) Поясни, як можна одержати *дві тисячі*.

$$1999 + 1 = 1000 + (999 + 1) = 1000 + 1000 = 2000.$$

119. Прочитай числа: 1000; 2000; 3000; 4000; 5000; 6000; 7000; 8000; 9000; 10 000.

120. (Усно.) З двох однакових за розмірами ділянок фермер зібрав 5000 кг пшениці і 4000 кг жита. Скільки всього кілограмів зерна зібрав фермер? На скільки більше кілограмів пшениці, ніж жита, зібрав фермер?

121. Виконай ділення, розкладаючи усно ділене на зручні доданки.

$$38 : 2$$

$$90 : 2$$

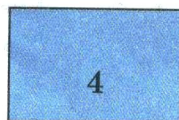
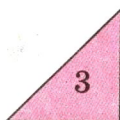
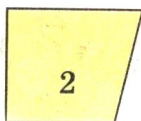
$$90 : 5$$

$$48 : 4$$

122. У саду зібрали 36 кг смородини, малини — у 3 рази менше, ніж смородини, агрусу — у 5 раз більше, ніж малини. На скільки кілограмів більше зібрали агрусу, ніж смородини?

123. 2 столяри відремонтували за 5 днів 80 столів. Щодня кожний з них ремонтував однакову кількість столів. Скільки столів ремонтував один столяр за один день?

124\*. Розподіли фігури у дві групи: прямокутники і не прямокутники.





125°. Туристи проїхали велосипедами 30 км, човном пропливли 22 км, а пішки пройшли відстань у 4 рази меншу, ніж подолали велосипедами і човном. Скільки всього кілометрів подолали туристи?

126°.  $63 : 3$        $6 \cdot 13$        $67 \cdot 8$        $732 : 4$   
●  $78 : 2$        $21 : 7$        $109 \cdot 7$        $432 : 8$

127. Назви: число, що йде за числом 1999;  
 числа від *двох тисяч* до *двох тисяч дванадцяти*;  
 числа від *двох тисяч тринадцяти* до *двох тисяч двадцяти*.

128. 1) Прочитай числа, записані в таблиці.

Тисячі	Сотні	Десятки	Одиниці
2	0	0	0
2	6	5	2
4	0	3	0
7	8	0	0
7	0	0	0
3	3	3	3

2) Прочитай числа: 2753; 4500; 4050; 3003; 4999.

129. Розклади числа на розрядні доданки: 1587; 2579; 3650; 5005; 6800.

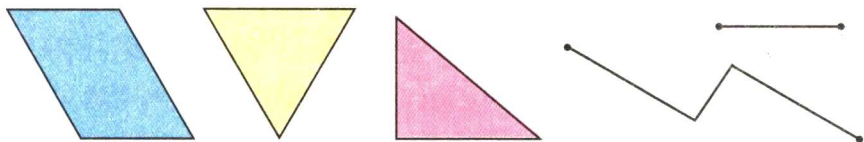
130. Запиши кожну суму як одне число.

$6000 + 500 + 40 + 1$        $4000 + 600 + 20$        $8000 + 1$

131. У череді було 57 корів, а телят — у 3 рази менше. Про що дізнаємося, обчисливши значення наведених виразів?

$57 : 3$        $57 : 3 + 57$        $57 - 57 : 3$

132. Назви фігури, зображені на малюнку. Виміряй сторони і знайди периметр кожного многокутника.

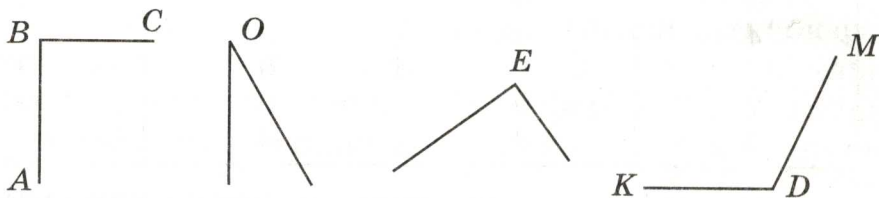


**133\***. Прочитай пояснення про кут.

*Кут* — це фігура, утворена двома променями (півпрямими), що виходять з однієї точки. Спільний початок променів називається *вершиною* кута, а самі промені — *сторонами* кута.

Кут позначається знаком « $\angle$ » і трьома великими буквами. Іноді кут позначають однією буквою. На малюнку крайні кути позначено трьома буквами — кут  $ABC$  і кут  $KDM$ , а середні кути позначено однією буквою — кут  $O$  і кут  $E$ .

На малюнку  $\angle ABC$  і  $\angle E$  — *прямі* кути, решта кутів *не прямі*. Кут, менший від прямого кута, називається *гострим* кутом, а кут, більший від прямого, називається *тупим* кутом. На малюнку  $\angle O$  — гострий кут, а  $\angle KDM$  — тупий кут.



За допомогою лінійки побудуй у зошиті гострий і тупий кути.

**134°**. 1) Кожну суму запиши як одне число.

$$\begin{array}{lll} 700 + 20 + 1 & 4000 + 400 + 40 + 4 & 9000 + 9 \\ 8000 + 300 + 7 & 8000 + 30 + 7 & 9000 + 900 \end{array}$$

2) Розклади числа на розрядні доданки: 2384; 2205; 7070; 7007.

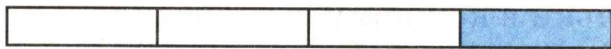
**135°**. До швейної майстерні завезли 60 м ситцю, 24 м сукна, а шовку — у  $k$  раз менше, ніж ситцю й сукна разом. Скільки завезли шовку? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 12$ .

**136**. Прочитай числа кожної пари: 5 і 5000; 7 і 7000; 9 і 9000. Що в них спільного і що відмінного?

**137**. 1) Запиши число, яке містить: 3 тисячі, 7 сотень, 5 десятків і 8 одиниць; 7 тисяч і 9 одиниць; 7 тисяч і 9 десятків.

2) Запиши цифрами числа: *п'ять тисяч сімсот сорок три; чотири тисячі триста; три тисячі шістдесят один; дві тисячі вісім.*

138. 1) Виміряй довжину смужки та обчисли, чому дорівнює  $\frac{1}{4}$  її.



2) Виміряй  $\frac{1}{5}$  смужки та обчисли довжину всієї смужки.



139. 1) Знайди  $\frac{1}{4}$  від: 2 грн.; 3 грн. 20 к.; 10 грн.

2) Запиши у гривнях і копійках: 520 к.; 7050 к.; 40009 к.; 80080 к.

140. На складі було 48 березових і 56 соснових колод. Четверту частину соснових колод розпиляли на дошки. Скільки колод залишилося на складі?

141. Розв'яжи задачу двома способами: на дві й три дії. Для ремонту одного класу витратили 4 кг білої фарби і 3 кг коричневої. Скільки кілограмів фарби потрібно для ремонту 12 таких класів?

142. Запиши: найбільше і найменше чотирицифрові числа; п'ять послідовних чисел, починаючи з числа 6997.

- 143°. Запиши число, яке містить: 2 тисячі, 4 сотні, 5 десятків і 7 одиниць; 5 тисяч, 4 десятки і 5 одиниць; 1 тисячу, 3 сотні і 6 десятків; 9 тисяч і 9 сотень.

- 144°.  $37 + 45$      $54 : 9$      $17 \cdot 5$      $28 + 2 \cdot 3$      $64 : 16$   
●  $84 - 56$      $7 \cdot 8$      $65 : 5$      $90 : 10 \cdot 3$      $51 : 17$

145. 1) Прочитай числа: 7289; 2090; 4444; 4440; 4004.

2) Назви «сусідів» числа 8000.

3) Полічи від 4997 до 5010.

146. 1) Запиши цифрами числа: *тисяча п'ять; вісім тисяч триста; сім тисяч тридцять; дві тисячі сто.*



2) Кожну суму запиши як одне число.

$300 + 2$

$4000 + 50$

$8000 + 800 + 8$

$40 + 500$

$3000 + 200$

$8000 + 800 + 80$

3) Розклади на розрядні доданки числа: 1105; 7007.

4) Виконай дії:  $99 + 1$ ,  $999 + 1$ ,  $9999 + 1$ .

**147.** 1) Скільки в кожному із записаних у таблиці чисел тисяч; сотень; десятків; одиниць?

Число	Тисяч	Сотень	Десятків	Одиниць
8456	8	4	5	6
6303				
8456				

2) Скільки в кожному числі всього тисяч; усього сотень; усього десятків; усього одиниць?

Число	Усього			
	тисяч	сотень	десятків	одиниць
8456	8	84	845	8456
6303				
9010				

**148.**  $3 + 4$      $3$  тис. +  $4$  тис.     $9000 - 6000$      $2000 \cdot 4$   
 $8 - 5$      $8$  тис. -  $5$  тис.     $5000 + 2000$      $6000 : 3$   
 $2 \cdot 3$      $2$  тис.  $\cdot 3$      $5000 + 5000$      $5000 : 5$

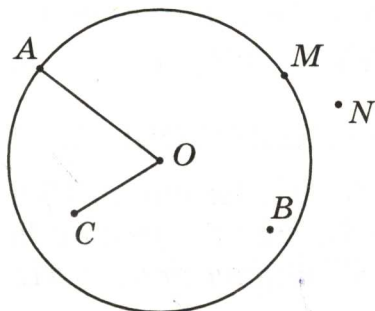
**149.** Знайди значення виразу  $8000 - k \cdot 3$ , якщо  $k = 2000$ .

**150.** Петрик зібрав 48 грибів, Мишко — у 12 раз менше, а Наталка — на 8 грибів менше, ніж Петрик. Скільки всього грибів зібрали діти?

**151.** На пошиття 5 однакових костюмів витратили 15 м тканини. Скільки таких костюмів можна пошити з  $k$  м тканини?

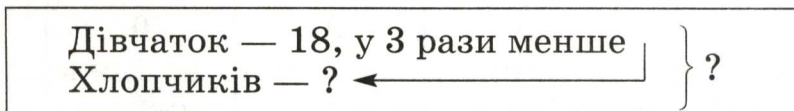
Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 45$ .

**152.** 1) Розглянь малюнок. Вимір'яй і запиши, чому дорівнює радіус круга  $OA$ . Запиши, які з позначених точок належать кругу.

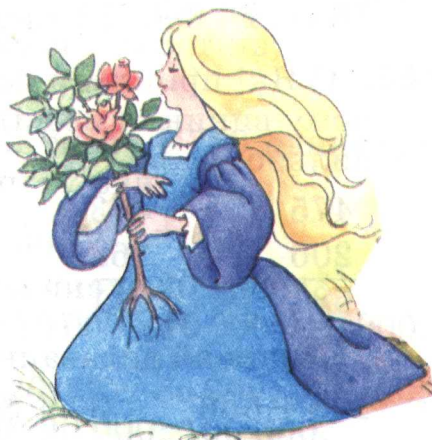
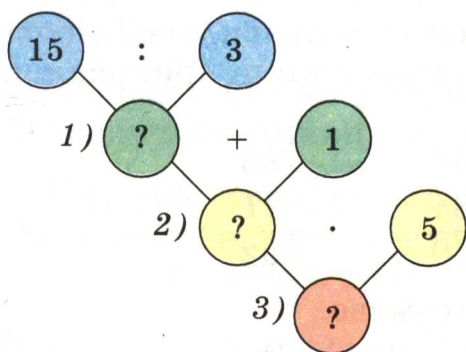


2) Накресли коло, радіус якого дорівнює 1 см 8 мм. Проведи в цьому колі два радіуси.

153. У змаганнях із стрибків брали участь 18 дівчаток, їх було у 3 рази менше, ніж хлопчиків. Скільки всього дітей брало участь у змаганнях?



154°. Попелюшка за 3 год посадила 15 кущів троянд. Скільки кущів вона посадить за 5 год, коли за 1 год саджатиме на один кущ більше, ніж раніше? Складаючи план розв'язування задачі, використай подану схему.



155°. 1) Запиши цифрами числа: тисяча дванадцять; тисяча двадцять; тисяча двісті; тисяча два; сім тисяч сто одинадцять; шість тисяч шістсот.

2) Кожну із сум запиши як одне число.

●  $7000 + 600 + 60 + 5$     $8000 + 300$     $8000 + 30$     $8000 + 3$

### П'ЯТИЦИФРОВІ ЧИСЛА

**156.**  $10\ 000 + 1 = 10\ 001$ . Якщо до 10 тисяч додати *один*, дістанемо число *десять тисяч один*. За цим числом іде число *десять тисяч два*, потім — *десять тисяч три* і т. д.  
Назви числа від *десяти тисяч* до *десяти тисяч два-надцяти*.

**157.** Прочитай числа, записані в таблиці.

Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
1	0	0	0	1
1	0	0	1	0
1	0	3	2	7
1	1	0	0	0
1	2	0	0	0
1	3	4	5	8

**158.** Розклади на розрядні доданки:  $12\ 483$ ;  $16\ 500$ .

**159.** Запиши цифрами числа: 12 тисяч 755; 15 тисяч 80; 18 тисяч 800; 18 тисяч 8.

**160.** 1) Які приклади розв'язано неправильно? Поясни, чому виникли помилки і розв'яжи ці приклади правильно.

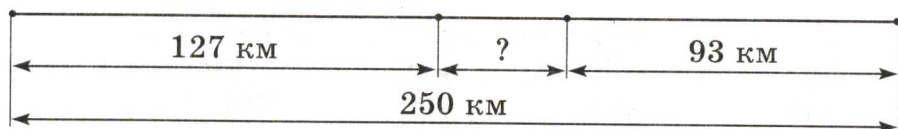
$$\begin{array}{r} + 475 \\ + 206 \\ \hline 681 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 443 \\ + 268 \\ \hline 611 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 556 \\ + 184 \\ \hline 730 \end{array} \quad \begin{array}{r} + 785 \\ + 27 \\ \hline 802 \end{array}$$

2) Виконай додавання письмово.

$$128 + 666 \quad 37 + 847 \quad 236 + 123 \quad 57 + 284$$

**161.** Відстань між двома містами 250 км. Із цих міст назустріч один одному одночасно виїхали два автобуси. Яка відстань була між автобусами, коли перший з них проїхав 127 км, а другий 93 км?





162. Склади задачу за коротким записом і розв'яжи її.

155 кг	{	I — 52 кг ← II — на 4 кг менше III — ?
--------	---	--

163. Впиши такі числа, щоб нерівності були правильні.

$$12 - 4 < \square - 4 \quad 20 + 5 < 20 + \square \quad 9 - 5 > 9 - \square$$

164\*. У двох класах 68 учнів. В одному класі на 4 учні більше, ніж в іншому. Скільки учнів у кожному класі?

165°. У книжці 84 сторінки. Хлопчик прочитав третю частину книжки. Скільки сторінок йому залишилося прочитати?

166°. 1) Запиши цифрами числа: 10 тисяч 500; 10 тисяч; 10 тисяч 50; 12 тисяч 85; 12 тисяч 80; 12 тисяч 5.

● 2) Розклади на розрядні доданки: 17 487; 16 300.

167. 1) Прочитай числа: 13 489; 15 080; 5800; 7003. Скільки в кожному числі всього десятків; сотень; тисяч?

2) Запиши число, у якому 12 тисяч і 750 одиниць; 9 тисяч і 95 одиниць; 17 тисяч і 7 одиниць.

168. 1) Назви «сусідів» числа 19 999.

2) Поясни, як можна утворити число 20 тисяч.

$$19\,999 + 1 = 10\,000 + 9999 + 1 = 10\,000 + 10\,000 = 20\,000.$$

169. Прочитай числа: 10 000; 20 000; 30 000; 40 000; 50 000; 60 000; 70 000; 80 000; 90 000; 100 000.

170. 1) Знайди два приклади, розв'язані неправильно. Поясни, чому виникли помилки, і розв'яжи ці приклади правильно.

$$\begin{array}{r} 501 \\ - 252 \\ \hline 249 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 874 \\ - 593 \\ \hline 381 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 381 \\ - 280 \\ \hline 101 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 757 \\ - 58 \\ \hline 709 \end{array}$$

2) Виконай віднімання письмово.

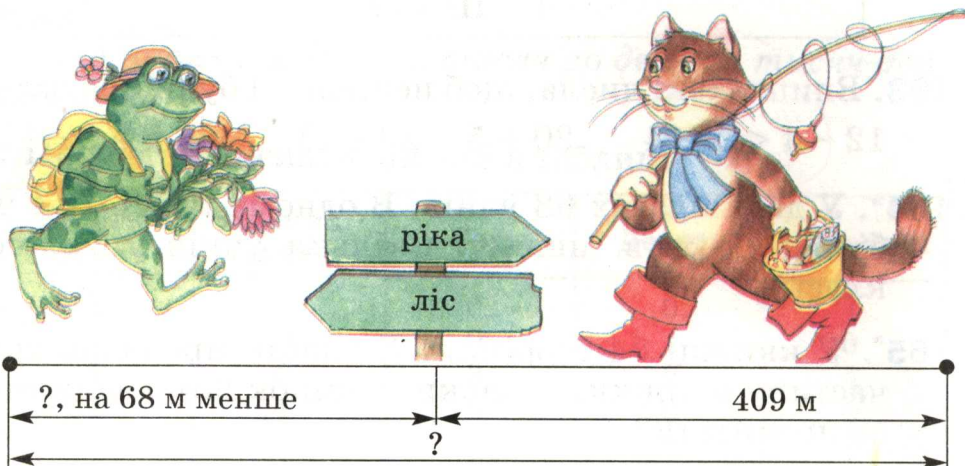
$480 - 283$

$544 - 155$

$831 - 214$

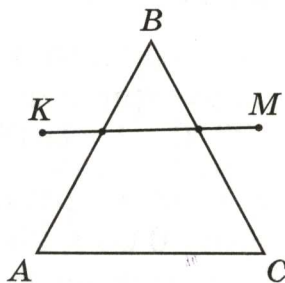
$505 - 125$

171. Склади задачу за малюнком і розв'яжи її.



172. З ділянки зібрали 600 кг зерна.  $\frac{1}{3}$  зерна становило жито,  $\frac{1}{5}$  — пшениця, решту — кукурудза. Скільки всього кілограмів жита і пшениці зібрали?

173. Запиши, які сторони трикутника  $ABC$  перетинає відрізок  $KM$ . Вимірй сторони трикутника  $ABC$  і знайди його периметр.



174°. У їдальні було 800 кг картоплі. Першого дня витратили  $\frac{1}{4}$  всієї картоплі, другого дня — на 120 кг

більше, ніж першого, а третього дня — решту картоплі. Скільки кілограмів картоплі витратили третього дня? (Задача на 4 дії.)

**175°.** Запиши три будь-яких трицифрових числа, три чотирицифрових числа і три п'ятицифрових числа.

**176.** 1) Прочитай числа, записані в таблиці.

Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
1	0	0	0	0
2	7	0	0	0
2	7	3	0	0
2	7	3	5	0
5	7	0	5	1

2) Прочитай числа: 50 000; 50 500; 73 273; 80 005.

**177.** Запиши число, у якому 25 тисяч і 800 одиниць; 70 тисяч і 35 одиниць; 90 тисяч і 999 одиниць.

**178.** 1) Розклади на розрядні доданки числа: 25 756; 83 400; 83 004; 83 040; 10 510.

2) Запиши кожен суму як одне число.

$$50\,000 + 6\,000 + 700 + 20 + 5 \qquad 80\,000 + 300 + 3$$

$$90\,000 + 5 \qquad 40\,000 + 40$$

**179.** (Усно.)  $28\,000 - 20\,000$        $8000 \cdot 4$        $36\,000 : 3$

**180.**  $936 : 72$        $876 - 338 - 292$        $876 - (338 - 292)$

**181.** Для молодших школярів придбали всього 200 квитків: 74 квитки — в ляльковий театр, шосту частину решти — у цирк, а всі інші — в кінотеатр. Скільки придбали квитків у кінотеатр?

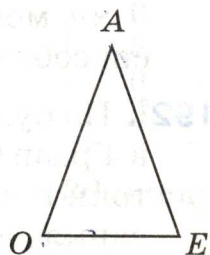
**182.** За малюнком і записами склади і розв'яжи задачу.

$$OA = AE$$

$$OE = 18 \text{ см}$$

$$\text{Периметр} = 72 \text{ см}$$

$$OA = ?$$





- 183°.** 1) Розклади на розрядні доданки числа: 64 545; 3451; 60 070; 67 000; 60 007; 60 700.  
 2) Кожну суму запиши як одне число.  
 $50\ 000 + 6$      $50\ 000 + 60$      $50\ 000 + 600 + 60 + 6$   
 $80\ 000 + 60$      $80\ 000 + 8000$      $70\ 000 + 7000 + 7$
- 184°.** Сума трьох доданків 853. Перший доданок 275, другий 198. На скільки третій доданок більший від другого?
- 185.** 1)  $25\ 100 > 25\ 010$      $10\ 000 \square 9000$      $59\ 000 \square 95\ 000$   
 $37\ 000 \square 37\ 700$      $40\ 009 \square 40\ 090$      $7070 \square 70\ 007$   
 2) Запиши «сусідів» чисел: 300, 3000, 30 000.
- 186.** 1) Запиши число, у якому: 33 тисячі і 542 одиниці; 28 тисяч і 57 одиниць; 90 тисяч і 9 одиниць.  
 2) Запиши цифрами числа: *сорок тисяч двісті*; *сорок тисяч двадцять*; *сімдесят дев'ять тисяч двісті*.
- 187.** Скільки в числі 28 345 усього тисяч; усього сотень; усього десятків?
- 188.** Запиши у метрах і сантиметрах: 480 см; 28 004 см; 6020 см; 148 см; 3544 см;  
 запиши у кілограмах і грамах: 137 кг; 8060 г; 40 009 г; 7050 г, 80 080 г.
- 189.** Виконай ділення і зроби перевірку дією множення.  
 $618 : 3$      $918 : 54$      $432 : 54$
- 190.** Сума трьох чисел 874. Перше число дорівнює 355, друге — на 89 менше. Знайди третє число.
- 191.** За 1 хв учень читає вголос 80 слів, а мовчки — 200 слів. На скільки більше слів прочитає учень за 5 хв мовчки, ніж уголос? (Розв'яжи задачу двома способами.)
- 192°.** На будівництво привезли 126 т цементу, а піску — в 4 рази більше. За день витратили  $a$  т піску. Скільки тонн піску залишилося? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли значення, якщо  $a = 450$ .

- 193°. Запиши, скільки всього тисяч в кожному з чисел:  
● 48 355; 5080; 60 780; 12 310; 1850.

### ШЕСТИЦИФРОВІ ЧИСЛА

194. Гудзики прикріпили на картонні смужки, по 10 штук на кожну. Потім ці смужки склали так: 10 смужок — у зв'язку, 10 зв'язок — у пакет, 10 пакетів — у коробку. Всього вийшло шість коробок, вісім пакетів, п'ять зв'язок, чотири смужки і ще вісім гудзиків окремо.

Коробки	Пакети	Зв'язки	Смужки	Гудзики (окремо)
6	8	5	4	8

Запиши, скільки всього було гудзиків. Прочитай це число.

195. Прочитай числа: 85 472; 40 210; 35 020; 90 009. Запиши ці числа, користуючись словом *тисяча*.

З р а з о к. 23 014 — це 23 тисячі 14.

196.  $100\ 000 + 1 = 100\ 001$ . Якщо до 100 тисяч додати *один*, дістанемо число *сто тисяч один*. За цим числом іде число *сто тисяч два*, потім — *сто тисяч три* і т. д.

197. Розклади на розрядні доданки числа: 128 345; 144 500; 105 307; 100 008.

198. Прочитай числа, записані в таблиці.

Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
1	0	0	0	0	1
1	0	0	0	1	0
1	0	0	8	5	3
1	9	9	0	0	0
2	0	0	0	0	0

199. Запиши числа цифрами: 125 тисяч 753; 130 тисяч 72; 13 тисяч 72; 100 тисяч 20; 199 тисяч 990.

- 200.** 1) Перевір, чи правильно виконано письмове ділення.
- $$\begin{array}{r} 972 \overline{) 3} \\ \underline{9} \phantom{00} \\ 324 \end{array}$$
- На які зручні доданки (неповні ділені) розкладали число 972?
- 2) Виконай ділення письмово.
- $$\begin{array}{r} 12 \phantom{00} \\ \underline{12} \\ 0 \end{array}$$

**201.** У саду 864 фруктових дерева.  $\frac{1}{4}$  цих дерев становлять груші,  $\frac{1}{3}$  — яблуні, а решту — сливи. Скільки слив у саду?

**202°.** В автопробігу брало участь 216 машин. Екіпаж кожної машини складався з трьох спортсменів. До фінішу прибули 384 спортсмени. Скільки машин зійшло з дистанції?

**203°.** 1) Запиши цифрами числа: *сто десять тисяч триста два; сто сорок дві тисячі вісімсот тринадцять; шістдесят сім тисяч триста.*

2) Кожну суму запиши як одне число.

$$100\ 000 + 50\ 000 + 4\ 000 + 200 + 10 + 8$$

●  $100\ 000 + 5\ 000 + 500 + 5$      $100\ 000 + 800$

**204.** 1) Поясни, як можна дістати число 200 тисяч.

$$199\ 999 + 1 = 200\ 000$$

$$199\ 999 + 1 = 100\ 000 + (99\ 999 + 1) =$$

$$= 100\ 000 + 100\ 000 = 200\ 000$$

2) Прочитай числа й запиши найбільше і найменше з них: 140 350; 59 605; 199 000; 99 999; 200 000.

3) Скільки всього тисяч у кожному з чисел: 19 540; 58 400; 160 000; 133 333; 200 000?

**205.** Прочитай числа: 100 000; 200 000; 300 000; 400 000; 500 000; 600 000; 700 000; 800 000; 900 000; 1 000 000.

**Тисяча тисяч — це мільйон.**

**206.** Запиши число 184 532 у вигляді суми розрядних доданків.



207. Встав пропущені числа.

$3 \text{ м } 7 \text{ см} = \square \text{ см}$

$80 \text{ мм} = \square \text{ см}$

$4 \text{ дм } 5 \text{ см} = \square \text{ см}$

$540 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ см}$

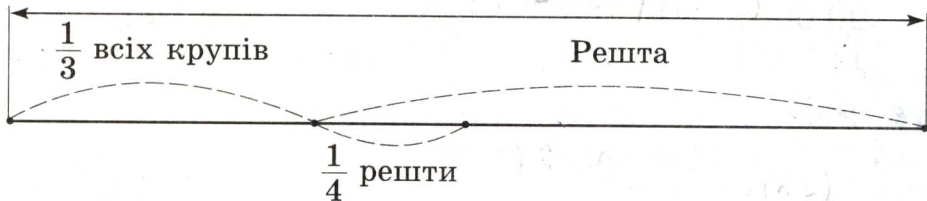
$1 \text{ см } 9 \text{ мм} = \square \text{ мм}$

$540 \text{ см} = \square \text{ м } \square \text{ дм}$

208.  $240 : 3$     $500 : 10$     $720 : 9 \cdot 2$     $280 : 4 \cdot 10$     $972 : 36$   
 $70 \cdot 7$     $500 : 2$     $60 \cdot 3 + 7$     $620 + 80 : 8$     $288 : 36$

209. У магазині було 354 кг крупів: Рис становив  $\frac{1}{3}$  всіх крупів, а пшоно —  $\frac{1}{4}$  решти крупів. Скільки пшоно було в магазині?

Усього 354 кг



210. 1000 кг пшоно розсипали у пакети по 2 кг і 3 кг. Пакетів по 2 кг було 245. Скільки було пакетів по 3 кг?

211°. Запиши цифрами числа: *п'ять тисяч; сорок тисяч; двісті тисяч; сто сімнадцять тисяч триста.*

212°. Перший оператор набрав на комп'ютері 900 сторінок тексту за 6 тижнів, другий набрав таку саму кількість сторінок за 5 тижнів. На скільки більше сторінок за тиждень набрав другий оператор, ніж перший, якщо щотижня кожний з них набрав однакову кількість сторінок?

213. 1) Прочитай числа, записані в таблиці.

Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
1	4	7	1	2	5
2	7	8	8	4	0
3	7	5	0	0	0
2	8	0	0	0	0
9	0	0	0	0	1

2) На якому місці справа в числі пишуться одиниці; десятки; сотні; одиниці тисяч; десятки тисяч; сотні тисяч?

3) Прочитай числа і визнач, скільки в кожному з них всього тисяч: 23 400; 210 175; 5253; 945 000; 735 428; 17 405.

**214.** Запиши цифрами числа: *п'ять тисяч сімсот сорок шість; вісімдесят тисяч сто двадцять; триста десять тисяч дев'яносто; сто три тисячі вісімсот одинадцять.*

**215.**  $945\ 145 > 888\ 888$        $435\ 784 \square 345\ 784$   
 $90\ 000 \square 890\ 000$        $494\ 700 \square 449\ 700$   
 $111\ 111 \square 90\ 000$        $260\ 000 \square 206\ 000$

**216.** Розклади на розрядні доданки числа: 234 725; 777 777; 500 400; 540 000; 225 225.

**217.** Гноми назбирали 300 грибів. З 28 грибів Білосніжка зварила суп, а решту нанизала порівну на 8 ниток. Скільки грибів було на кожній нитці?



**218.** 8 ц персиків розклали в ящики по 10 кг і 15 кг. Ящиків по 10 кг було 50. Скільки було ящиків по 15 кг?



219°. 100 л соку розлили у трилітрові та п'ятилітрові банки. Трилітрових банок було 10. Скільки було п'ятилітрових банок?

220°. 1) Запиши цифрами числа: *п'ятсот тисяч сто; сто тисяч п'ятсот; дванадцять тисяч двадцять п'ять; сімсот сорок три тисячі тридцять три.*

2) Кожну суму запиши як одне число.

$$200\ 000 + 30\ 000 + 4000 + 600 + 70 + 8 \quad 600\ 000 + 50$$

$$900\ 000 + 90\ 000 + 9000 + 900 + 10 + 9 \quad 60\ 000 + 500$$

● 3) Запиши найбільше і найменше п'ятицифрові числа.

221. Прочитай пояснення про розряди й класи в числах. У багатоцифровому числі розряди групують у *класи*. У кожному класі три *розряди*. У межах шестицифрових чисел маємо два класи: перший і другий. Одиниці, десятки й сотні становлять *клас одиниць* (перший клас). Одиниці тисяч, десятки тисяч і сотні тисяч становлять *клас тисяч* (другий клас).

Клас тисяч			Клас одиниць		
Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці

Одиниці, десятки і сотні — назви першого, другого і третього розрядів першого класу.

Одиниці тисяч, десятки тисяч і сотні тисяч — назви першого, другого і третього розрядів другого класу.

Назви лічильних (розрядних) одиниць перших двох класів такі: для класу одиниць — одиниця, десяток, сотня; для класу тисяч — одиниця тисяч, десяток тисяч, сотня тисяч. Якщо одиниці якихось розрядів відсутні, то в усній нумерації їх не називають, а в письмовій — позначають нулем. Виділяють також одиниці класів. Одиницею класу тисяч є тисяча. Щоб прочитати чотирицифрове, п'ятицифрове або шестицифрове число, спочатку треба назвати, скільки в ньому одиниць класу тисяч, а потім, скільки одиниць класу одиниць (слово *одиниць* не вимовляють).



**222.** 1) Розглянь таблицю розрядів і класів.

Клас тисяч			Клас одиниць		
Сотні тисяч	Десятки тисяч	Одиниці тисяч	Сотні	Десятки	Одиниці
8	4	5	3	9	2
			6	3	7
6	3	7	0	0	0
8	5	8	2	3	8
6	0	2	0	3	4

2) Прочитай перше число таблиці. Скільки в ньому одиниць класу тисяч; класу одиниць?

3) Прочитай друге і третє числа таблиці. Що в них спільного і що відмінного?

4) Прочитай четверте число таблиці. Що позначає кожна із цифр у його запису?

5) Що позначають нулі в запису п'ятого числа?

**223.** Прочитай числа в такому порядку: чотирицифрове, п'ятицифрове, шестицифрове.

30 281      990 105      6840

**224.** Спиши числа й підкресли в кожному клас тисяч.

318 451    23 500    7480    60 006    600 133    133 600

**225.**  $228 \cdot 3$        $48 \cdot 23$        $782 : 23$      $161 : 23$

**226\*.** В одному районі міста минулого року побудували 6 однакових будинків, по 126 квартир у кожному. Цього року побудували на 240 квартир більше. Скільки сімей одержали квартири в нових будинках цього року?

**227°.** 1) Запиши цифрами числа, в яких: *триста сорок п'ять* одиниць класу тисяч і *двісті вісімдесят чотири* одиниці класу одиниць; *п'ятсот тридцять сім* одиниць класу тисяч; *сорок* одиниць класу тисяч і *сто двадцять* одиниць класу одиниць.

2) Запиши числа у вигляді суми розрядних доданків: 57 454; 570 454; 456 702; 4037.

**228°.** За 3 дні автомобіль проїхав  $a$  км. Першого дня він проїхав 300 км, а другого — на 20 км менше. Скільки кілометрів проїхав автомобіль третього дня? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $a = 960$ .

**229.** Як прочитати число 63 439? У цьому числі 63 одиниці класу тисяч (другого класу) і 439 одиниць класу одиниць (першого класу). Читаємо так: 63 тисячі 439. (Слово *одиниці* не вимовляємо.)

Прочитай числа: 962 548; 30 655; 100 125; 25 200; 37 007; 900 009; 30 009; 9000.

**230.** Запиши цифрами числа, які містять: 247 одиниць другого класу і 572 одиниці першого класу; 47 одиниць другого класу і 50 одиниць першого класу; 8 одиниць другого класу і 7 одиниць першого класу.

**231.** Запиши цифрами числа: *триста сорок; триста дев'яносто тисяч шістсот сім; шістнадцять тисяч шістдесят; двісті три тисячі двісті двадцять; чотириста тисяч вісімдесят.*

**232.**  $9999 + 1$      $124\ 000 + 200$      $43\ 690 - 90$      $20\ 000 : 4$   
 $1000 - 1$      $124\ 000 + 20$      $43\ 690 - 600$      $30\ 000 \cdot 2$

**233.** Розглянь записи.

$$\begin{array}{lll} 10 \cdot 2 = 20 & 100 \cdot 2 = 200 & 1000 \cdot 2 = 2000 \\ 2 \cdot 10 = 20 & 2 \cdot 100 = 200 & 2 \cdot 1000 = 2000 \\ & \underline{2 \cdot 10 \cdot 10 = 200} & \underline{2 \cdot 100 \cdot 10 = 2000} \end{array}$$

Скільки нулів треба дописати до числа справа, щоб помножити це число на 10; на 100; на 1000?

**234.** Розглянь записи.

$$\begin{array}{ll} \underline{4000 : 10 = 400} & \underline{4000 : 100 = 40} \\ 400 \text{ дес.} : 1 \text{ дес.} = 400 & 40 \text{ сот.} : 1 \text{ сот.} = 40 \\ & 4000 : 10 : 10 = 40 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} \underline{4000 : 1000 = 4} \\ 4 \text{ тис.} : 1 \text{ тис.} = 4 \\ 4000 : 100 : 10 = 4 \end{array}$$



Скільки нулів треба відкинути в запису числа, щоб поділити це число на 10; на 100; на 1000?

**235.** Зменш у 100 раз числа: 500; 6000; 3800.

Збільш у 10 раз числа: 500; 10; 9000.

**236.**  $36\ 000 : 100 \cdot 10$      $600 \cdot 10 \cdot 10$      $(260 + 140) : 100$   
 $800 \cdot 10 : 100$      $180 \cdot 100 : 10$      $(860 - 50) \cdot 10$

**237°.**  $260\ 000 : 100$      $(100 + 300) \cdot 4$      $36\ 000 \cdot 10 : 1000$   
 $80000 \cdot 10$      $8400 - 80\ 000 : 10$      $8100 \cdot 100 : 1000$

**238°.** За день у саду зібрали 740 кг яблук. Частина яблук розклали в 26 ящиків, по 10 кг у кожний, а решту розклали в більші ящики, по 12 кг у кожний.

● Скільки всього використали ящиків?

**239.** 1) Скільки одиниць першого класу в кожному числі: 217 533; 20 705; 7037; 57 009; 300 001; 680 000?

2) Скільки всього одиниць позначає цифра 2 в запису кожного з чисел: 245; 320; 127 300; 844 002?

**240.** Збільш у 1000 раз числа: 7; 75; 700; 705.

Зменш у 100 раз числа: 1 000 000; 8000; 380 000.

**241.** У числі 230 758 усього 23 075 десятків.

Як дізнатися, скільки всього десятків у числі?

*Щоб дізнатися, скільки всього десятків у числі, треба відкинути останню цифру справа. Число, що залишилося, покаже, скільки всього десятків у числі.*

**242.** Скільки всього сотень у числі 578 445? Скільки всього тисяч? Скільки всього десятків тисяч?

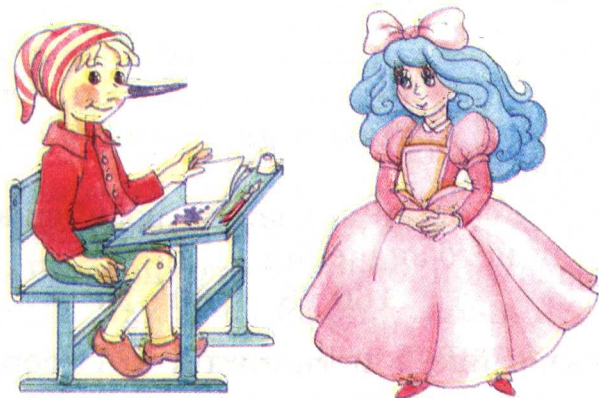
Поясни, як дізнатися, скільки всього сотень, усього тисяч, усього десятків тисяч, усього сотень тисяч міститься в числі.

**243.**  $702 - 384 + 75$      $78 : 13$      $(140 + 350) : 7$      $7 \cdot 0$

**244.** Буратіно одержав від Мальвіни завдання розв'язати 240 прикладів за 10 днів. Проте він розв'язував щодня на 2 приклади менше, ніж запланувала



Мальвіна. Скільки прикладів розв'язав Буратіно за 10 днів?

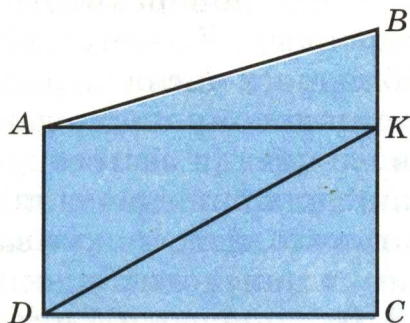


- 245.** 3 кг ячменю за поживністю замінюють 4 кг вівса. Скільки потрібно кілограмів ячменю, щоб замінити 120 кг вівса?

$4 \text{ кг} - 3 \text{ кг}$
$120 \text{ кг} - ?$

Зразок міркування. Кожні 4 кг вівса можна замінити, узявши 3 кг ячменю. Отже, треба дізнатися, скільки разів по 4 кг міститься в 120 кг. Потім стільки разів треба буде взяти по 3 кг. Перше запитання можна сформулювати й так: «У скільки разів 120 кг більше, ніж 4 кг?» Склади повний план розв'язування, запиши розв'язання задачі.

- 246.** Розглянь малюнок. Скільки на малюнку чотирикутників; прямокутників; трикутників? Назви всі кути з вершиною у точці А.



**247\***. 5 кг лучного сіна за поживністю замінюють 7 кг вівсяної соломи. Скільки потрібно кілограмів вівсяної соломи, щоб замінити 15 000 кг лучного сіна?

**248°**. Бригада сантехніків мала встановити 160 лічильників води, по 8 лічильників за день, але встановлювала по 10. На скільки днів раніше строку бригада виконала роботу?

Поясни, як склали вираз для розв'язування задачі, та обчисли його значення.

$$160 : 8 - 160 : 10$$

**249°**. На сукню йде 5 м тканини, а на сорочку — 2 м. Із 114 м тканини пошили сукні і сорочки. Суконь ● пошили 18. Скільки пошили сорочок?

**250**. Прочитай числа, запиши їх.

340 505    6006    502 620    345 500    4025

Підкресли третє число. Який вищий розряд у цьому числі? Одиниць яких розрядів немає в числі? Скільки в числі всього одиниць першого класу; другого класу? Скільки у числі сотень; десятків; тисяч? Назви десятковий склад цього числа. Запиши одиницю другого розряду другого класу.

**251**. Прочитай пояснення про десяткову систему числення.

Перелічуючи будь-які предмети, називають числа: *один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім* і т. д. Це *натуральні* числа. Якщо записати їх так, що за кожним натуральним числом буде йти число, на одиницю більше від попереднього, то дістанемо *натуральний ряд* чисел. У ньому найменше число — одиниця, а найбільшого числа не існує.

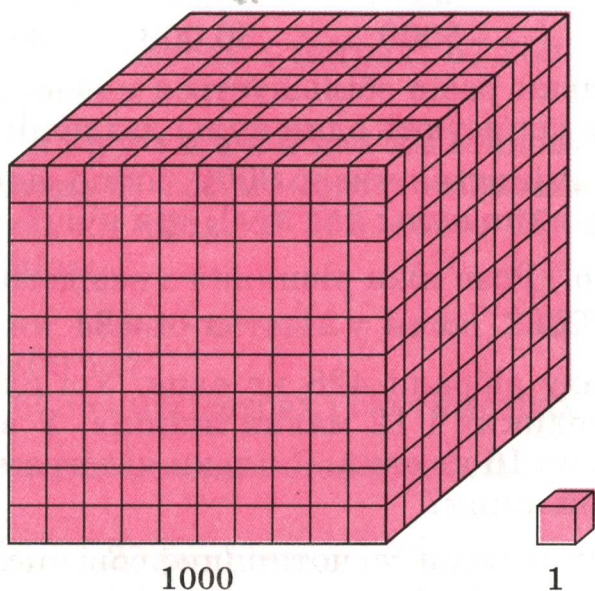
Спочатку кожному новому числу давали окрему назву. Але поступово почали застосовувати спеціальні способи для називання й позначення чисел. Яким би великим не було число, його можна записати за допомогою тільки десяти числових знаків — цифр: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0. Записуючи й читаючи числа, ви-



користовуємо групування по 10: десять одиниць — десяток; десять десятків — сотня; десять сотень — тисяча; десять тисяч — десяток тисяч і т. д. Такий спосіб лічби групами по 10 характерний для *десяткової системи числення*, або *десяткової нумерації*.

Десяткове групування чисел зумовило появу поняття про розряд, розрядні числа, розрядні одиниці.

В усній нумерації, крім розрядної лічби, застосовують ще спосіб групування розрядів у класи. Щоб прочитати багатоцифрове число, його запис розбивають на групи, по три цифри у кожній. Три перші цифри справа утворюють клас одиниць, три наступні — клас тисяч.



Так само утворюють класи для чисел, які більші за мільйон. У кожному класі своя *лічильна одиниця*. Одиницею першого класу є одиниця. У другому класі лічильною одиницею є тисяча. Читаючи числа, називають число одиниць кожного класу, сам клас. Письмова нумерація ґрунтується на *поміщевому значенні цифр (позиційний принцип)*, тобто значення цифри в запису числа залежить від того, яке місце (позицію) вона займає. Якщо цифру переставити на одне місце вліво, її значення збільшується в 10 раз,



а якщо на одне місце вправо, то її значення зменшується в 10 раз.

Можна сказати, що нумерація ґрунтується ще на *принципі додавання*, оскільки число є не що інше, як запис суми його розрядних доданків. Наприклад:  
 $34\ 415 = 30\ 000 + 4000 + 400 + 10 + 5$

**252.** Прочитай число 723 574. Скільки в цьому числі одиниць у класі тисяч; у класі одиниць?

**253.** 1) Порівняй числа в кожному стовпчику.

1	5	30	35
10	50	300	350
100	500	3000	3500
1000	5000	30 000	35 000

У скільки разів збільшується число, коли до нього справа дописують один нуль; два нулі; три нулі?

2) Як зміниться число 9000, якщо відкинути в його запису один нуль; два нулі; три нулі?

**254.** (Усно.) Розв'яжи рівняння з невідомим діленим.  
 $x - 4 = 24$      $x : 4 = 24$      $x \cdot 4 = 24$      $x : 7 = 14$

**255.** У саду зібрали 428 кг слив. Усі сливи розклали у 20 великих і 12 малих ящиків. У великий ящик клали по 16 кг слив. Скільки кілограмів слив клали у малий ящик?

**256.** Учень записав усі чотирицифрові числа, у кожному з яких сума цифр дорівнює трьом:

3000	2100	2010	2001	1101
1110	1200	1020	1002	1011

Запиши всі чотирицифрові числа, у кожному з яких сума цифр дорівнює двом.

**257°.** 1 ц 80 кг огірків розклали в 12 однакових ящиків. Скільки потрібно таких ящиків, щоб розкласти 3 ц огірків?

**258°.**  $43 \cdot 23$      $984 : 24$      $216 : 24$   
●  $753 - 187 \cdot 3$      $(442 - 294) \cdot 4$      $8 \cdot 109 - 618$

# ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ ВЕЛИЧИН

## Одиниці вимірювання довжини

**259.** 1) Назви відомі тобі одиниці довжини, починаючи з найменшої (*міліметр*) і закінчуючи найбільшою (*кілометр*).

2) Прочитай і запам'ятай.

1 м = 10 дм	1 км = 1000 м
1 м = 100 см	1 дм = 10 см
1 м = 1000 мм	1 см = 10 мм

3) У скільки разів 1 м більший від 1 см; 1 дм; 1 мм?

**260.** Вирази в кілометрах і метрах: 67 250 м; 5080 м; 3008 м; 157 888 м.

Зразок міркування. 1 км становить 1000 м. Отже, відстань 67 250 м містить стільки кілометрів, скільки тисяч у числі 67 250, тобто 67; 67 250 м = 67 км 250 м.

**261.** 1) Скільки всього сотень у числі 2800? Скільки метрів у 2800 см?

2) Вирази 6785 см у метрах і сантиметрах.

**262.** Заповни пропуски так, щоб рівності були правильними.

$$\begin{array}{lll} 64 \text{ км} = \square \text{ м} & 25 \text{ м} = \square \text{ см} & 20 \text{ м } 8 \text{ см} = \square \text{ см} \\ 10 \text{ км} = \square \text{ м} & 25 \text{ м} = \square \text{ дм} & 20 \text{ м } 8 \text{ дм} = \square \text{ дм} \\ 10 \text{ м} = \square \text{ см} & 25 \text{ м} = \square \text{ мм} & 20 \text{ м } 8 \text{ мм} = \square \text{ мм} \end{array}$$

**263.** З 3 кг сирової кави виходить 2 кг смаженої. Скільки кілограмів смаженої кави вийде з 12 кг сирової?

$$\begin{array}{lll} 264. & 36 - 16 \cdot 2 & 50 : 7 & 238 + 475 \\ & 978 - 984 : 3 & 810 : 54 & 540 : 6 \end{array}$$

**265.** На малюнку (с. 42) — карта Глухівського району Сумської області. Відстань в 1 мм на карті відповідає 750 м на місцевості. Користуючись картою, знайди такі відстані (по прямій): Глухів — Шевченкове,

Глухів — Червоне, Шалигине — Баничі, Пустого-  
род — Червоне — Глухів, Уланове — Червоне —  
Глухів.



**266°.** З кожних 100 кг свіжих фруктів виходить 18 кг су-  
шених. Скільки кілограмів сушених фруктів одер-  
жимо з 900 кг свіжих?

**267°.** Запиши у метрах: 10 км 80 м; 6 км 55 м;  
у сантиметрах: 4 м 36 см; 8 м 2 см;  
у міліметрах: 3 дм 7 см; 3 см 7 мм.

**268°.** До овочевого магазину привезли 10 мішків буряків  
і 5 ящиків цибулі. Загальна маса овочів 780 кг. Маса  
одного мішка буряків 68 кг. Яка маса цибулі в одно-  
му ящику?

### Одиниці вимірювання маси

**269.** Прочитай і запиши.

1 т = 1000 кг

1 ц = 100 кг

1 кг = 1000 г

1 т = 10 ц

**270.** Продавець поставив на терези банку з медом. Терези показали масу 1 кг. Яка маса меду, якщо маса банки 300 г?

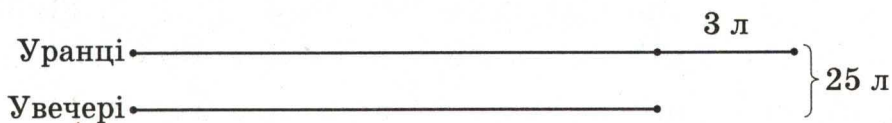


- 271.** Маса одного мішка цукру-піску 1 ц. Скільки мішків цукру-піску можна перевезти автомобілем, вантажність якого 3 т 500 кг?
- 272.** Запиши у кілограмах: 3 т 80 кг; 20 000 г;  
у грамах: 7 кг; 12 кг 60 г;  
у центнерах: 3 т 6 ц; 3800 кг.
- 273.** Знайди  $\frac{1}{2}$  від 1 ц;  $\frac{1}{5}$  від 1 т;  $\frac{1}{10}$  від 1 кг.
- 274.** 2 ц нафти дають стільки тепла, скільки 3 ц кам'яного вугілля. Скільки тонн нафти потрібно, щоб замінити 60 т кам'яного вугілля?
- 275.** У двох цистернах було 5000 л води. Коли з однієї цистерни взяли 1000 л води, то в обох цистернах води стало порівну. Скільки літрів води було в кожній цистерні спочатку?
- 276.**  $32\ 000 \cdot 10 : 100$        $4 \cdot 13$        $43 \cdot 14 - 549 : 9$   
 $(340 + 600) : 10$        $57 : 3$        $42 \cdot 13 + 78 : 13$
- 277\*.** Маса 15 л гасу 12 кг 300 г. Яка маса 60 л гасу?
- 278°.** Запиши, скільки кілограмів у 4 т; у 6 ц; у 9 ц 15 кг; у 12 т; у 130 т 300 кг;  
тонн у 5000 кг; у 20 000 кг; у 300 000 кг; у 420 000 кг;  
грамів у 2 кг; у 20 кг; у 2 кг 500 г; у 12 кг 30 г.
- 279°.** На одній ділянці господарка виростила 124 кг помідорів, а на другій — у 2 рази більше. Четверту частину всіх помідорів вона засолила. Скільки кілограмів помідорів засолила господарка?
- 280.** Прочитай, вставляючи пропущені числа.  
6 м =  мм      5 м 2 дм =  дм      26 000 м =  км  
6 м =  см      5 м 2 см =  см      3030 м =  км  м  
6 м =  дм      5 м 20 мм =  мм      9000 см =  м
- 281.** Запиши в кілограмах: 48 000 г; 20 т 20 кг; 3 ц 25 кг; 500 000 г; 15 т 630 кг; 3 ц 5 кг.

- 282.** З чисел 20, 25, 30, 35 вибери такі значення букви  $x$ , для яких правильна нерівність  $120 - x < 95$ .
- 283.**  $420 : 7$        $200 : 4$        $48\ 000 : 8 : 3$        $180 + 20 \cdot 5$   
 $50 \cdot 8$        $300 \cdot 5$        $30 \cdot 7 + 3$        $300 + 300 : 2$
- 284.** З однієї вишні зібрали 16 кг ягід, а з другої 19 кг. Усі ягоди розклали в ящики, по 7 кг у кожний. Скільки потрібно для цього ящиків? Розв'яжи задачу, а потім склади обернену задачу і розв'яжи її.
- 285.** Для приготування бетону треба взяти 1 частину цементу, 2 частини піску і 4 частини щебеню. Скільки потрібно взяти окремо піску й щебеню, якщо є 8000 кг цементу?
- 286.** На малюнку карта України. Масштаб: в 1 см 100 км. Користуючись картою і масштабом, знайди протяжність території України із Заходу на Схід і з Півночі на Південь.



**287\***. Корова дала за два удої 25 л молока. Вранці вона дала на 3 л більше, ніж увечері. Скільки літрів молока дала корова вранці і скільки увечері?



**288°**. Запиши в копійках: 3 грн.; 25 грн. 5 к.; 10 грн. 5 к.  
● Порівняй величини: 1510 к. і 15 грн. 10 к.

**289°**. Автомобіль на кожні 4 км шляху витрачає 360 г бензину, а мотоцикл на 3 км шляху витрачає 120 г. На скільки грамів бензину більше витрачає на відстані 1 км автомобіль, ніж мотоцикл?

### Одиниці вимірювання часу

**290.** 1) Прочитай і спиши.

В одній добі 24 години.  
В одній годині 60 хвилин.  
В одній хвилині 60 секунд.

2) Слова *година*, *хвилина*, *секунда* біля чисел пишуться скорочено, без крапок (наприклад: 9 год 25 хв 30 с). Запиши цифрами: *десять годин сімнадцять хвилин сорок дві секунди*.

3) Юнак пробіг 1 км за 3 хв 7 с. Запиши це число в секундах.

**291.** Запиши у секундах: 2 хв; 3 хв 12 с;  
у хвилинах: 4 год; 300 с;  
у годинах: 3 доби; 180 хв.

**292.** 1) За 1 год турист пройшов 4 км. За скільки хвилин він проходив 1 км?

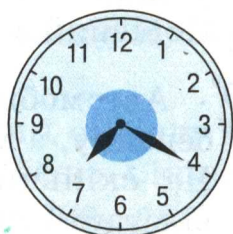
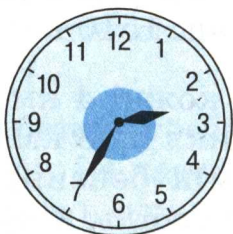
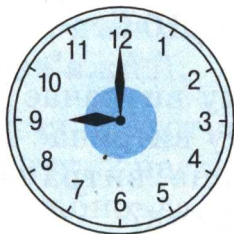
2) Хлопчик пробіг 30 м за 6 с. Скільки метрів він пробігав за 1 с?



**293.** Зі Львова до Києва курсом через Житомир одночасно вилетіли два літаки. Через годину одному літаку ще залишилось летіти до Житомира 50 км, а другий уже був на відстані 65 км за Житомиром. На скільки більше кілометрів пролетів другий літак?

**294.** Котру годину показує кожний годинник?

Котру годину покаже кожний годинник через 42 хв?



**295.** З 4 кг проса виробляють 3 кг пшона. Скільки кілограмів пшона вийде з 1 ц 20 кг проса?

**296.** 1) Запиши у годинах: 240 хв; 2 доби;  
у хвилинах: 120 с; 3 год;  
у секундах: 4 хв; 5 хв 30 с.

2) (Усно.) Учні були на екскурсії 1 год 20 хв. Скільки всього хвилин тривала екскурсія?

3) Годинник показує пів на десяту вечора. Скільки годин і хвилин минуло від початку доби?

**297.**  $2408 - x = 957$        $x - 5450 = 9758$        $10 - x > 5$

**298\*.** Десятиметрову колоду розрізали на 8 рівних частин, а семиметрову — на 5. Шматки (відрізки) якої колоди довші?

**299°.**  $218 + 385 + 47$        $925 : 37$        $360\ 000 : 10$   
 $800 - (213 + 478)$        $536 : 67$        $440 - 40 \cdot 2$

**300°.** Для 4 коней і 24 корів видали 2 ц сіна. Кожному коневі давали 8 кг сіна. Скільки кілограмів сіна давали одній корові?



## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ НАТУРАЛЬНИХ ЧИСЕЛ

- 301.** Прочитай пояснення про дію додавання та її закони. Будь-які два натуральних числа можна додати. Числа, які додають, називають *доданками*, а результат додавання — *сумою*. Наприклад:  $7 + 5 = 12$ . Тут 7 і 5 — доданки, а 12 — сума. Знак додавання + (плюс). Дію додавання можна визначити за допомогою послідовності натуральних чисел.

1 2 3 4 5 6 (7) 8 9 10 11 (12) 13 14 ...

Позначимо в цьому ряді число 7. Відлічимо від нього вправо п'ять чисел. Дістанемо число 12, яке називається сумою чисел 7 і 5.

**Переставний закон додавання.** Позначимо в натуральному ряді спочатку число 5, а потім від нього відлічимо сім чисел.

1 2 3 4 (5) 6 7 8 9 10 11 (12) 13 14 ...

Дістанемо знову число 12. Отже,

$$7 + 5 = 5 + 7.$$

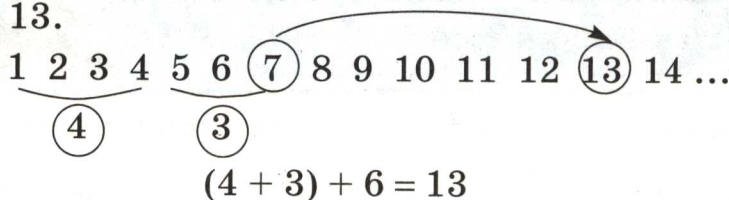
Так само для будь-яких натуральних чисел  $a$  і  $b$  виконується рівність

$$a + b = b + a,$$

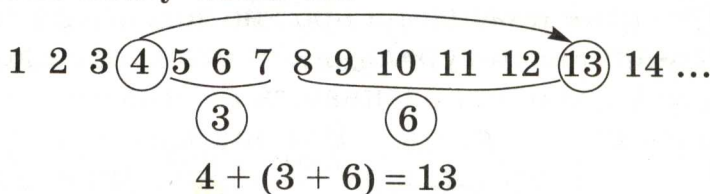
яка виражає переставний закон додавання.

**Від перестановки доданків сума не змінюється.**

**Сполучний закон додавання.** Додамо три числа 4, 3 і 6. Спочатку до суми чисел 4 і 3, яка дорівнює 7, додамо число 6. Для цього від суми чисел 4 і 3, тобто від числа 7, відлічимо вправо 6 чисел. Дістанемо число 13.



Тепер до числа 4 додамо суму чисел 3 і 6.  $3 + 6 = 9$ . Отже, треба від числа 4 відлічити вправо 9 чисел. Дістанемо знову число 13.



В обох випадках дістали одну й ту саму суму.

$$(4 + 3) + 6 = 4 + (3 + 6)$$

Так само для будь-яких натуральних чисел  $a$ ,  $b$  і  $c$  виконується рівність

$$(a + b) + c = a + (b + c),$$

що виражає сполучний закон додавання.

*Якщо до суми двох чисел потрібно додати третє число, можна до першого числа додати суму другого і третього.*

З переставного та сполучного законів дістаємо ще одну властивість дії додавання.

*У сумі кількох доданків можна переставляти доданки і брати їх у дужки будь-яким чином.*

Наприклад:

$$1 + 2 + 3 = 3 + 2 + 1$$

$$1 + 2 + 3 + 4 = (1 + 4) + (2 + 3)$$

$$34 + 249 + 26 = (34 + 26) + 249 = 60 + 249 = 309$$

**302.** (Усно.)  $237 + 190 + 10$   
 $280 + 467 + 20$

$$75 + 160 + 40 + 125$$

$$289 + 60 + 11 + 13$$



**303.** Які з поданих задач розв'язуються дією додавання? Запиши розв'язання цих задач.

1) Від смужки відрізали 8 дм, а потім — ще 5 дм. Скільки всього сантиметрів відрізали?

2) На галявині росло 12 грибів. З них 3 білих, решта — лисички. Скільки лисичок росло на галявині?

3) У конверті були листівки. Дівчинка взяла з конверта 8 листівок. У конверті залишилося 4 листівки. Скільки листівок було в конверті спочатку?

4) Маса дині 2 кг, а маса кавуна — на 3 кг більша. Знайди масу кавуна.

5) Перше число  $a$ , друге  $b$ . На скільки перше число більше, ніж друге? Склади вираз та обчисли його значення, якщо  $a = 13$ ,  $b = 7$ .

**304.**  $4 + 5$        $54 + 31$        $340 + 120$   
 $7 + 6$        $28 + 17$        $584 + 175$

**305.**  $356 + 49 + 188$        $107 + 285 + 74 + 399$

**306.** Два поїзди одночасно вийшли назустріч один одному з двох міст. Перший поїзд пройшов до зустрічі 245 км, а другий — на  $a$  км більше. Яка відстань між цими містами? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $a = 78$ .

**307°.** З одного міста в протилежних напрямках одночасно виїхали велосипедист і мотоцикліст. До певного моменту велосипедист подолав 42 км, а мотоцикліст за цей самий час — на 89 км більше. Знайди відстань між ними в цей момент.

**308°.**  $34 + 25$        $57 + 28$        $340 + 200$        $458 + 249$   
●  $34 + 20$        $57 + 1$        $340 + 20$        $307 + 127$

**309.** З прикладу на додавання склали приклад на віднімання. Прочитай ці приклади.

$8 + 5 = 13$        $13 - 5 = 8$

**310.** Прочитай пояснення про дію віднімання.

*Відніманням* називається дія, за допомогою якої

за даною сумою двох доданків і одним з них відшукується другий доданок. Число, від якого віднімають, називається *зменшуваним*; число, яке віднімають, — *від'ємником*, а результат — *різницею*. Наприклад:  $13 - 5 = 8$ . Тут 13 — зменшуване, 5 — від'ємник, 8 — різниця. Знаходження різниці  $13 - 5$  можна показати за допомогою натурального ряду.

1 2 3 4 5 6 7 (8) 9 10 11 12 (13) 14 ...

Позначимо в натуральному ряді число 13. Відлічимо від нього вліво п'ять чисел. Дістанемо число 8.

$$13 - 5 = 8$$

Для з'ясування прийомів віднімання важливе значення має правило віднімання суми від числа.

*Щоб від числа відняти суму двох інших чисел, достатньо послідовно відняти кожний доданок окремо.*

$$28 - (8 + 9) = (28 - 8) - 9 = 20 - 9 = 11$$

За цим правилом число можна віднімати частинами.

$$37 - 9 = 37 - (7 + 2) = (37 - 7) - 2 = 30 - 2 = 28$$

**311.** Які з поданих задач розв'язуються дією віднімання? Запиши розв'язання цих задач.

1) Середньодобовий приріст маси бичка 800 г, а телички — на 70 г менший. Який середньодобовий приріст маси телички?

2) На двох однакових дослідних ділянках посіяли жито і пшеницю. Жита зібрали 22 кг, а пшениці 36 кг. На скільки кілограмів більше зібрали пшениці, ніж жита?

3) Невідоме число зменшили на 15 і в результаті дістали 20. Знайди невідоме число.

4) Сума двох чисел 40, перше з них 8. Знайди друге число.

5) У бензобаці автомобіля було  $a$  л бензину. За день витратили  $b$  л бензину. Скільки літрів бензину залишилося в бензобаці? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $a = 80$ ,  $b = 65$ .

6) Учень задумав число. Якщо його відняти від 80, то ще залишиться 20. Яке число задумав учень?

312.  $8 - 7$                        $75 - 23$                        $680 - 350$   
 $14 - 8$                            $61 - 25$                            $487 - 259$

313.  $857 - 509$                $834 - (400 - 218)$                $834 - 400 - 218$

314. З 950 кг пшениці намололи 818 кг борошна, а решту становили висівки. На скільки кілограмів більше дістали борошна, ніж висівок?

315°. Запиши різницю таких чисел: зменшуване  $k$ , а від'ємник виражений часткою чисел  $b$  і 10. Знайди значення різниці, якщо  $k = 200$ ,  $b = 180$ .

316°.  $65 - 23$        $380 - 200$        $475 - 258$        $356 - (104 - 87)$   
●  $81 - 47$        $380 - 20$        $854 - 126$        $356 - 104 - 87$

317. Учні потрібно було знайти суму і різницю чисел 483 і 255.

$$\begin{array}{r} + 483 \\ + 255 \\ \hline 738 \end{array} \qquad \begin{array}{r} - 483 \\ - 255 \\ \hline 228 \end{array}$$

Перевір, чи правильно учень виконав завдання. Поясни, як треба записувати числа при письмовому додаванні чи відніманні.

*Письмове додавання і віднімання багатоцифрових чисел виконується так само, як додавання і віднімання трицифрових чисел.*

318. 1) Виконай дії з поясненням.

$45\ 374 + 8406$        $5478 - 2349$

2) Обчисли значення виразів  $a + b$  і  $b - a$ , якщо  $a = 3575$  і  $b = 75\ 431$ .

319.  $x + 34\ 013 = 764\ 354$        $x - 20\ 244 = 45\ 645$

320. В овочесховищі зберігалася картопля. Коли з овочесховища вивезли 7250 кг картоплі, залишилося на 3240 кг менше, ніж вивезли. Скільки кілограмів картоплі було в овочесховищі?



**321.** З 22 кг бавовняного насіння одержали 5 кг олії.  
Скільки насіння потрібно, щоб одержати 75 кг олії?

**322°.**  $76\ 032 + 13\ 452$      $89\ 482 - 76\ 032$      $913\ 452 - 13\ 452$   
 $28\ 340 + 2451$      $28\ 340 + 32\ 451$      $5459 - 825$

**323°.** Після того як робітники відремонтували 3650 м шосе, їм залишилося відремонтувати на 1270 м більше.

● Скільки метрів шосе потрібно було відремонтувати?

**324.** 1) Якщо  $a - b = c$ , то  $b + c = a$ . Як віднімання перевірити додаванням?

2) Перевір додаванням, чи правильно виконано віднімання:  $847\ 294 - 235\ 451 = 611\ 843$ .

3) Якщо  $a + b = c$ , то  $c - a = b$ . Як додавання перевірити відніманням?

4) Перевір відніманням, чи правильно виконано додавання:  $29\ 035 + 43\ 462 = 72\ 497$ .

**325.** 
$$\begin{array}{r} 48345 \\ + 3328 \\ \hline \end{array}$$
    
$$\begin{array}{r} 40725 \\ + 12944 \\ \hline \end{array}$$
    
$$\begin{array}{r} 78864 \\ - 3562 \\ \hline \end{array}$$
    
$$\begin{array}{r} 50791 \\ - 12375 \\ \hline \end{array}$$

**326.** На 3 машини навантажили 10 480 кг піску. На першу і другу машини разом навантажили 8350 кг, а на другу і третю — 6180 кг.

$10\ 480\ \text{кг}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{I} - ? \\ \text{II} - ? \\ \text{III} - ? \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} 8350\ \text{кг} \\ 6180\ \text{кг} \end{array} \right\}$
----------------------	---	---

Розглянь вирази  $10\ 480 - 8350$  і  $10\ 480 - 6180$ , складені за умовою задачі. Про що дізнаємося, обчисливши їх значення? Виконай обчислення.

**327.** У трьох цистернах було 10 720 л пального. У першій і третій цистернах разом було 7870 л, у другій і третій — 6020 л. Скільки літрів пального було в третій цистерні?

**328.** На двох баржах було 18 600 кавунів. Коли з першої баржі вивантажили 2600 кавунів, на обох баржах кавунів стало порівну. Скільки кавунів було на кожній баржі спочатку?

- 329°.** 1) Знайди суму чисел: *двісті тисяч чотириста сорок сім і десять тисяч двісті вісім.*  
 2) Зменшуване 90 666, від'ємник 70 238. Знайди різницю.  
 3) Зменш 87 840 на 9535.  
 4) Розв'яжи приклади і зроби перевірку.  
 28 540 – 6807      13 575 + 95 880

- 330°.** За даними таблиці знайди, скільки тканини використали для пошиття однієї наволочки.

Назва виробу	На один виріб	Кількість штук	Всього
Наволочка	?	4	} 12 м 40 см
Простирadlo	3 м 80 см	2	

**331.**

$a$	$b$	$a + b$	$a - b$	$a : 10$	$b \cdot 10$	$a + 7000$
163 250	8073					

- 332.** 1) Поясни розв'язування.

$$\begin{array}{r}
 9997 \\
 + \quad 5 \\
 \hline
 10002
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 1000 \\
 - \quad 3 \\
 \hline
 997
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 1000 \\
 - \quad 52 \\
 \hline
 948
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 4004 \\
 - \quad 328 \\
 \hline
 3676
 \end{array}$$

- 2) Виконай дії письмово.

$$1998 + 8 \qquad 2000 - 2 \qquad 10\,008 - 125 \qquad 100\,000 - 37$$

- 333.** Виконай дії і зроби перевірку.

$$307\,857 + 84\,408 \qquad 67\,082 - 9556$$

- 334.** За 3 місяці завод випустив 4603 автомобілі. Скільки автомобілів випустив завод окремо за кожний місяць, якщо за перший і другий місяці він випустив 2978 автомобілів, а за перший і третій місяці.— 3093?

- 335\*.** Дріт завдовжки 250 м розрізали на 3 частини. Дві з них рівні між собою, а третя частина на 10 м довша від кожної з перших двох. Якої довжини більша частина дроту?

**336°.** Маса автомобілів «Таврія», «Волга» і «Нива» разом 4120 кг. Яка маса кожної машини окремо, якщо маса «Таврії» і «Волги» 2020 кг, а маса «Волги» і «Ниви» 3460 кг?

$4120 \text{ кг} \left\{ \begin{array}{l} \text{«Таврія» — ?} \\ \text{«Волга» — ?} \\ \text{«Нива» — ?} \end{array} \right\} \left. \begin{array}{l} \vphantom{\left\{ \right.} \\ \vphantom{\left\{ \right.} \\ \vphantom{\left\{ \right.} \end{array} \right\} \begin{array}{l} 2020 \text{ кг} \\ 3460 \text{ кг} \end{array}$
--

**337°.**  $56 + 185 + 357$        $121\ 393 - 65\ 850$        $68\ 000 : 100$   
●  $375 + 109 - 251$        $69\ 760 - 23\ 580$        $720 - 20 \cdot 7$

**338.** (Усно.) 1) Зменш на 4 тисячі кожне число: 55 778; 9000; 60 000; 4375.

2)  $1 \cdot 12 - 7$        $250 \cdot 100 + 1$        $60\ 000 : 100 - 10$

**339.** Розв'яжи з коментуванням.

$25 + 43 + 35 + 37 + 20$        $180 + 230 + 20 + 70$

**340.**  $30\ 001 - 7$        $40\ 004 - 38$        $700\ 020 - 30\ 003$

**341.** Перевір, чи правильно виконано додавання.

$2745$	$945$
$6549$	$45803$
$+ \underline{275}$	$+ \underline{97}$
$9569$	$46845$

**342.** Обчисли суми, записуючи доданки стовпчиками.

$57\ 453 + 8480 + 876$        $3405 + 34\ 005 + 25\ 788$

**343.** Довжина Південного Бугу 806 км, Дністер на 556 км довший за Південний Буг. Дніпро на 839 км довший за Дністер. Знайди довжину Дніпра.

**344.** Периметр трикутника 12 см 6 мм. Довжина однієї сторони 4 см 8 мм, другої 3 см 9 мм. Знайди довжину третьої сторони.

**345°.**  $240 - 80 < 300 - 80$        $350 - 70 \square 350 - 40$   
 $240 + 80 \square 300 + 80$        $350 + 70 \square 350 + 40$



**346°.** У першому овочесховищі було 3850 ц капусти, а в другому 4090 ц. У перше овочесховище привезли ще 358 ц капусти, а в друге 245 ц. У якому овочесховищі стало капусти більше й на скільки центнерів?

**347.** (Усно.)  $35 - 7 - 8$        $40 - 8 \cdot 2$        $58 - 8 + 16$   
 $42 + 8 - 14$        $40 : 8 \cdot 2$        $56 : 8 + 17$

**348.** Запиши в метрах: 5 км 600 м; 2 км 80 м; 1000 см;  
у сантиметрах: 4 м; 8 м 20 см; 10 м 5 см; 300 мм.

**349.**  $50\,778 - 21\,930 - 19\,855$        $5888 - 3409 + 1758$   
 $54\,127 + (25\,705 - 9777)$        $17\,788 - (9473 - 6207)$

**350.** Розглянь розв'язання задачі з буквеними даними.  
З а д а ч а. Крісло коштує  $b$  грн., а стілець у 3 рази дешевший. Скільки коштують крісло і стілець разом?

### Р о з в' я з а н н я

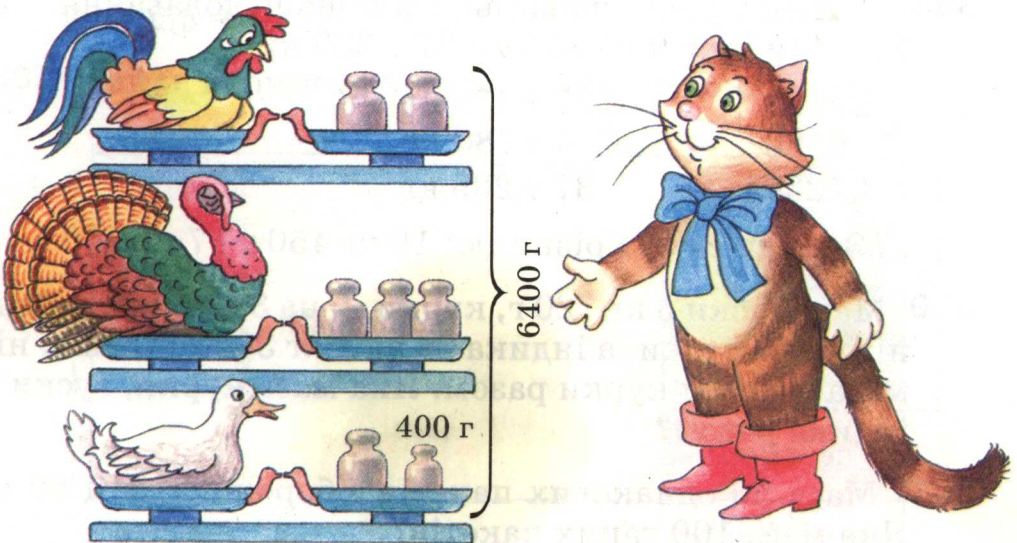
$b$  — вартість крісла;

$b : 3$  — вартість стільця;

$b + b : 3$  — вартість крісла і стільця разом.

**351.** Перше число  $a$ , друге — у чотири рази більше від першого. Знайди суму цих чисел. Склади вираз та обчисли його значення, якщо  $a = 224$ .

**352.** Визнач масу кожного птаха.



**353.** З чисел 1, 5, 20, 30 випиши ті значення букви, для яких правильні нерівності.

$$60 : k > 4 \quad 50 - k < 25 \quad 17 + k > 40$$

**354°.** З двох клубків шерсті сплели 3 шапочки. Скільки таких шапочок можна сплести з 10 клубків шерсті?

**355°.**  $72\,420 - (11\,725 - 9428)$        $7807 - (3655 + 977)$

### ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ ІМЕНОВАНИХ ЧИСЕЛ

**356.** (Усно.)  $1\text{ т} - 250\text{ кг}$        $10\text{ т} - 2\text{ ц}$        $2\text{ кг} - 300\text{ г}$   
 $1\text{ м} - 37\text{ см}$        $10\text{ дм} - 4\text{ см}$        $2\text{ м} - 30\text{ см}$

**357.** 1) Перевір, чи правильно виконано віднімання, і поясни, чим різняться подані записи.

$$53\text{ м } 08\text{ см} - 9\text{ м } 73\text{ см} = 43\text{ м } 35\text{ см}$$

$\begin{array}{r} 5308 \\ - 973 \\ \hline 4335 \text{ (см)} \end{array}$	$\begin{array}{r} 53\text{ м } 08\text{ см} \\ - 9\text{ м } 73\text{ см} \\ \hline 43\text{ м } 35\text{ см} \end{array}$
--	--

2) Знайди суму і різницю  $7\text{ км } 080\text{ м}$  і  $5\text{ км } 185\text{ м}$ .

**358.** За 10 с дівчинка налічила в себе 12 ударів пульсу. Скільки ударів налічить дівчинка за хвилину?

**359.** 1) Перевір, чи правильно виконано додавання.

$$27\text{ т } 459\text{ кг} + 9\text{ т } 780\text{ кг} = 37\text{ т } 239\text{ кг}$$

$\begin{array}{r} 27459 \\ + 9780 \\ \hline 37239 \text{ (кг)} \end{array}$	$\begin{array}{r} 27\text{ т } 459\text{ кг} \\ + 9\text{ т } 780\text{ кг} \\ \hline 37\text{ т } 239\text{ кг} \end{array}$
---	---

2) Знайди суму і різницю:  $19\text{ кг } 450\text{ г}$  і  $7\text{ кг } 080\text{ г}$ .

**360.** Маса гуски  $5\text{ кг } 720\text{ г}$ , курки — на  $3\text{ кг } 345\text{ г}$  менша, ніж маса гуски, а індика — на  $4\text{ кг } 390\text{ г}$  більша, ніж маса гуски й курки разом. Яка маса курки, гуски та індики разом?

**361.** Маса 50 однакових пакетів з борошном  $1\text{ ц } 50\text{ кг}$ . Яка маса 100 таких пакетів?

**362°.** Придбали 180 л бензину. Для заправлення автомобіля використали третю частину бензину. Для заправлення трьох мотоциклів використали по 9 л бензину. Скільки літрів бензину залишилося?

**363°.** 10 ц 9 кг – 5 ц 68 кг                      25 073 – (785 + 7453)  
● 5 кг 708 г + 4 кг 840 г                      49 507 – (4305 – 947)

**364.** Прочитай тільки ті числа, що закінчуються нулем:  
15; 40; 99; 100; 151; 250; 1000; 1009; 1200.

Числа, що закінчуються нулем або кількома нулями, називають *круглими числами*.

40, 100, 250, 1000, 1200 — круглі числа.

**365.** Кожне число можна записати у вигляді суми або різниці круглого й одноцифрового чисел. Наприклад:

$$37 = 30 + 7 \quad 37 = 40 - 3 \quad 152 = 150 + 2 \quad 152 = 160 - 8$$

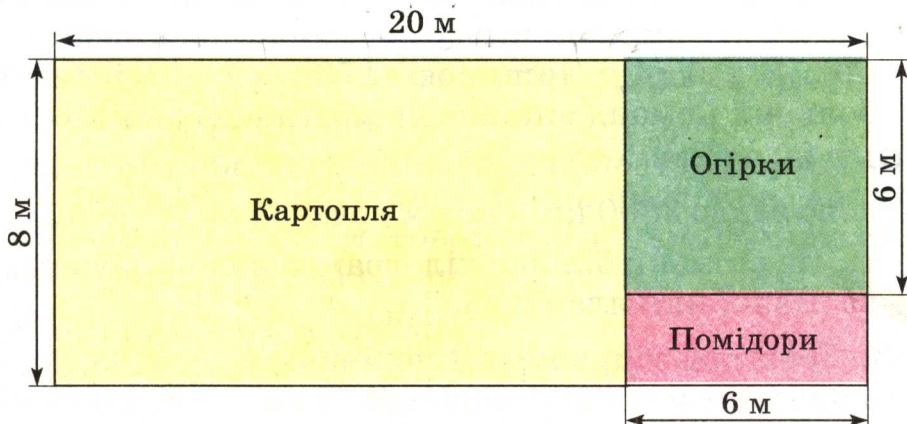
Запиши кожне з чисел 76 і 379 у вигляді суми і різниці круглого та одноцифрового чисел.

**366.** Розв'яжи задачу складанням виразу.

З міста в село вийшов турист, а із села назустріч йому виїхав велосипедист. До зустрічі турист пройшов  $s$  км, а велосипедист проїхав у 3 рази більшу відстань. Яка відстань між містом і селом?

**367.** 340 055 – 48 380                      424 888 – 285 099

**368.** Знайди периметр кожної ділянки за планом.





**369.** Першого дня фабрика виробила 13 750 м тканини, другого дня — стільки, скільки й першого, а третього — на 11 800 м менше, ніж першого і другого разом. Скільки метрів тканини фабрика виробила за 3 дні?

**370°.** Зі складу вивезли вугілля на 15 автомобілях, по 3 т на кожному. На складі залишилося 60 т вугілля. Про що дізнаємося, якщо знайдемо значення поданих виразів?

$$3 \cdot 15 \quad 60 : 3 \quad 3 \cdot 15 + 60 \quad 60 - 3 \cdot 15 \quad 15 + 60 : 3$$

**371°.**  $185\,407 + 20\,470 + 338\,792$       2 т 75 кг – 990 кг  
●  $25\,754 - (9457 - 7090)$       (2 ц – 50 кг) : 2

**372.** Щоб додати або відняти числа, іноді доцільно користуватися *способом округлення*.

Розглянь записи і поясни, як застосовується спосіб округлення.

$$57 + 28 = 85$$

$$586 - 299 = 287$$

$$57 + 30 = 87$$

$$586 - 300 = 286$$

$$87 - 2 = 85$$

$$286 + 1 = 287$$

**373.** Застосовуючи спосіб округлення, розв'яжи усно приклади, записуючи лише умову й відповідь.

$$38 + 18 \quad 47 + 99 \quad 360 - 37 \quad 92 - 46 \quad 485 + 198$$

**374.** З чисел 1, 3, 5, 8, 10 вибери ті значення букви  $x$ , для яких правильна нерівність.

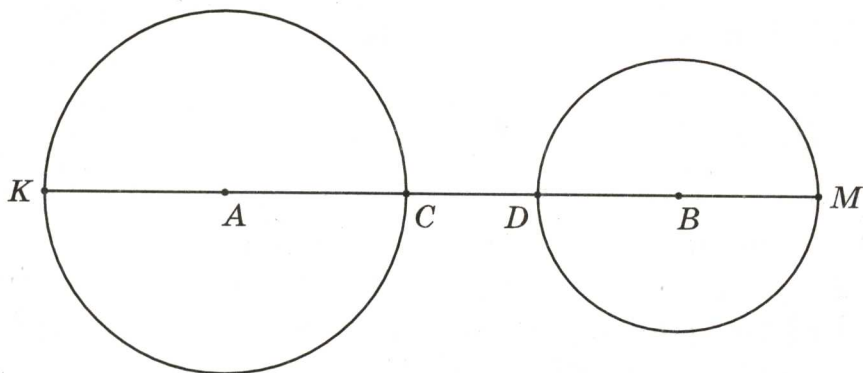
$$30 \cdot x > 100 \quad 240 : x < 120 \quad 20 - x > 12$$

**375.** У спортивному таборі було 217 дітей. На змагання з футболу виїхало кілька команд, по 11 осіб у кожній. У таборі залишилося 173 особи. Скільки футбольних команд виїхало на змагання?

**376.** Господарство планувало здати 3250 кг молока. Але воно здало 3800 кг, а потім додало ще  $\frac{1}{10}$  цієї кількості. На скільки більше кілограмів молока господарство здало, ніж планувало?

**377.** Довжина відрізка  $AB$  дорівнює 6 см. Радіус кола з центром у точці  $A$  дорівнює 2 см 4 мм, а з центром

у точці  $B$  — 1 см 8 мм. Знайди відстань  $KM$  і  $CD$ .  
(Результати обчислень перевір вимірюванням.)



**378\***. Тарас купив 10 конвертів, а Юрко — 8. До них приєднався Олесь, і вони поділили всі конверти порівну. Олесь повернув їм за конверти 72 к. Скільки грошей із цієї суми одержить Тарас і скільки — Юрко?

**379°**. Розв'яжи приклади усно, записуючи лише умову й відповідь.

$$64 + 19 \quad 235 + 98 \quad 117 + 37 \quad 218 - 29$$

**380°**. У академії, коледжі й ліцеї навчається 8658 студентів. Скільки студентів навчається окремо в академії, коледжі й ліцеї, якщо в академії і коледжі навчається 5087 студентів, а в коледжі й ліцеї — 4756?

### ШВИДКІСТЬ. ЧАС. ВІДСТАНЬ

**381**. Розглянь розв'язання задачі та прочитай пояснення.  
**З а д а ч а.** За 2 год автобус проїхав 120 км, проїжджаючи щогодини однакову кількість кілометрів. Скільки кілометрів автобус проїжджав за 1 год?

**Р о з в' я з а н н я:**  $120 : 2 = 60$  (км).

**В і д п о в і д ь:** за 1 год автобус проїжджав 60 км.

**П о я с н е н н я.** Якщо за кожну годину автобус проїжджає 60 км, то говорять, що він рухається зі швидкістю 60 км за годину.

Це записують так: 60 км/год.

**Щоб знайти швидкість, треба відстань поділити на час.**

**382.** За даними таблиці обчисли швидкість руху велосипедиста, пасажирського літака, ластівки.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Велосипедист	?	2 год	28 км
Пасажирський літак	?	3 год	1500 км
Ластівка	?	2 год	180 км

**383.** Велосипедист був у дорозі 6 год, а мотоцикліст 2 год. Велосипедист проїхав 72 км, а мотоцикліст 100 км. На скільки швидкість мотоцикліста більша за швидкість велосипедиста?

#### П л а н р о з в' я з у в а н н я

- 1) Чому дорівнює швидкість велосипедиста?
- 2) Чому дорівнює швидкість мотоцикліста?
- 3) На скільки швидкість мотоцикліста більша за швидкість велосипедиста?

**384.** Відстань 400 м хлопчик пробіг туди й назад за 4 хв. З якою швидкістю біг хлопчик?

**385.** Відстань між умовними пунктами *K* і *M* на орбіті штучного супутника Землі становить 320 км. Четверту частину цієї відстані супутник пролетів за 10 с. З якою швидкістю він летів?

**386.** 1) 
$$\begin{array}{r} 8000 \\ 600 \\ 60 \end{array} \begin{array}{l} \\ + 7000 \\ \end{array} \begin{array}{r} 90\ 000 \\ 23\ 000 \\ 45\ 000 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1500 \\ 2000 \\ 900 \end{array} \begin{array}{l} \\ - 300 \\ \end{array} \begin{array}{r} 1210 \\ 5200 \\ 11\ 000 \end{array}$$

2) 20 грн. 8 к. – 59 к.    12 грн. 70 к. – 8 грн. 7 к.

3) За 3 кг гречаних крупів заплатили 9 грн. 60 к. Знайди ціну 1 кг крупів.

**387°.** Відстань між двома пристанями 320 км. Половину цієї відстані моторний човен пройшов за 4 год. З якою швидкістю йшов човен?

**388°.** Відстань 20 км вершник проїхав туди й назад за 4 год. З якою швидкістю їхав вершник?



**389.** Прочитай задачу та розглянь її розв'язання.  
**З а д а ч а.** Лижник був у дорозі 3 год, рухаючись зі швидкістю 12 км/год. Яку відстань пройшов лижник?

**Р о з в' я з а н н я:**  $12 \cdot 3 = 36$  (км).

**В і д п о в і д ь:** за 3 год лижник пройшов 36 км.

*Щоб знайти відстань, треба швидкість помножити на час.*

**390.** Пасажирський катер ішов 4 год, а буксирний — 7 год. Який з них пройшов більшу відстань і на скільки кілометрів, якщо швидкість пасажирського катера 24 км/год, а буксирного 14 км/год?

**391.** За даними таблиці знайди відстані.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Пішохід	5 км/год	4 год	?
Таксі	70 км/год	2 год	?
Електропоїзд	120 км/год	3 год	?

**392.** За день туристи йшли пішки 2 год, автобусом їхали 3 год. Пішки вони рухалися зі швидкістю 4 км/год, автобусом їхали зі швидкістю 45 км/год. Який шлях подолали туристи за день?

**393.**  $54\,408 + 351\,875 + 973$                        $48\,350 - 9405 + 598$   
 10 ц 3 кг – 4 ц 12 кг                               $8365 - (2120 + 1080)$

**394.** На пташиному дворі було 16 курчат, а каченят — у 4 рази більше.

За умовою задачі можна поставити такі запитання:

- 1) Скільки каченят було на пташиному дворі?
- 2) Скільки було курчат і каченят разом?
- 3) На скільки більше було каченят, ніж курчат?

Виконай усно обчислення і запиши відповіді.

**395.** Протягом двох днів велосипедист був у дорозі 12 год і за цей час проїхав 180 км. Скільки кілометрів проїде мотоцикліст за 20 год, якщо його швидкість на 36 км/год більша від швидкості велосипедиста?

$$396^\circ. \quad 10 \text{ ц } 8 \text{ кг} - 4 \text{ ц } 12 \text{ кг} \quad 47 \text{ 650} - 875 - 6588$$

$$12 \text{ км } 750 \text{ м} + 4 \text{ км } 75 \text{ м} \quad 3358 - (12 + 778)$$

397°. Автомобіль їхав 2 год зі швидкістю 66 км/год. Після цього йому залишилося проїхати відстань у 3 рази більшу, ніж та, що він уже проїхав. Яку відстань мав проїхати автомобіль?

398. Прочитай задачу та розглянь її розв'язання.  
З а д а ч а. Пасажир проїхав автобусом 180 км. Швидкість автобуса 60 км/год. Скільки часу їхав пасажир автобусом?

Р о з в ' я з а н н я:  $180 : 60 = 3$  (год).

В і д п о в і д ь: пасажир їхав автобусом 3 год.

*Щоб знайти час, треба відстань поділити на швидкість.*

399. За даними таблиці знайди час руху.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Лижник	13 км/год	?	26 км
Поїзд	60 км/год	?	240 км
Легковий автомобіль	80 км/год	?	240 км

400. Асфальтованою дорогою автомобіль проїхав відстань 210 км зі швидкістю 70 км/год, а ґрунтовою — 90 км зі швидкістю 45 км/год. За який час проїхав автомобіль усю відстань?

401. Відстань між двома човнами 15 км. Яка відстань буде між ними, якщо один човен пройде 17 км 250 м проти течії, а другий — 19 км 885 м за течією? Розглянь можливі випадки.

402. Човен пройшов 1 км зі швидкістю 100 м/хв. За цей час плавець проплив 400 м. З якою швидкістю рухався плавець?

403. Встав найменування, щоб рівності були правильні.

$$7 \text{ м} - 6\dots = 6 \text{ м } 4 \text{ дм} \quad 3 \text{ т } 320 \text{ кг} - 5\dots = 3 \text{ т } 315 \text{ кг}$$

$$7 \text{ м} - 6\dots = 6 \text{ м } 94 \text{ см} \quad 3 \text{ т } 320 \text{ кг} + 5\dots = 3 \text{ т } 820 \text{ кг}$$

$$404. \begin{array}{l} 12 \text{ т } 70 \text{ кг} - 9 \text{ т } 500 \text{ кг} \\ 24 \text{ м } 75 \text{ см} + 19 \text{ м } 9 \text{ см} \end{array} \quad \begin{array}{l} (10 \text{ т} - 6 \text{ ц}) : 2 \\ (2 \text{ м} - 80 \text{ см}) \cdot 4 \end{array}$$

405\*. Парашутист падав, не розкриваючи парашут 3 с. За першу секунду він знизився на 4 м 9 дм, а за кожну наступну знижувався на 9 м 8 дм більше, ніж за попередню секунду. На скільки метрів і дециметрів знизився парашутист за ці 3 с?

406°. За даними таблиці знайди невідомі величини.

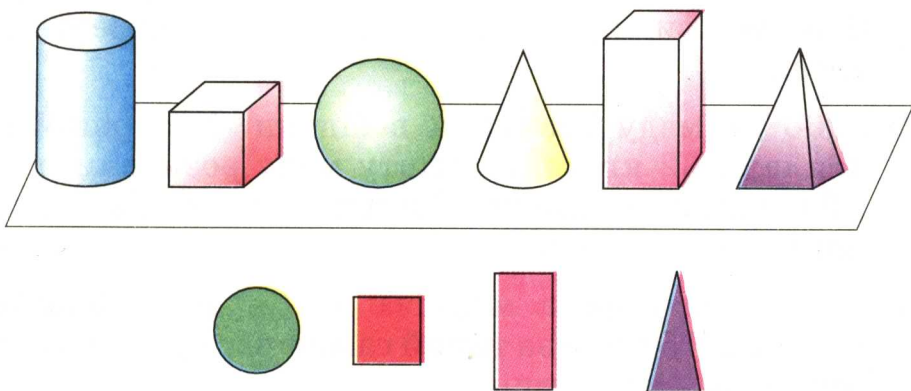
Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Горобець	?	2 год	120 км
Зебра	15 км/год	?	45 км
Катер	24 км/год	4 год	?

407°. Океанський лайнер за 6 год пройшов 300 км. Скільки кілометрів пройде за цей час вантажне судно, якщо його швидкість на 20 км/год менша?

408. Прочитай пояснення про геометричні тіла й плоскі фігури.

На столі стоять предмети: *циліндр, куб, куля, конус, паралелепіпед, піраміда*. Усе це — геометричні тіла. На малюнку нижче зображено *круг, квадрат, прямокутник, трикутник*. Це — плоскі фігури. Знайди ці фігури на геометричних тілах. На якому геометричному тілі є круг? квадрат? прямокутник? трикутник?

Розглянь на першому форзаці малюнки геометричних тіл, прочитай їх назви.

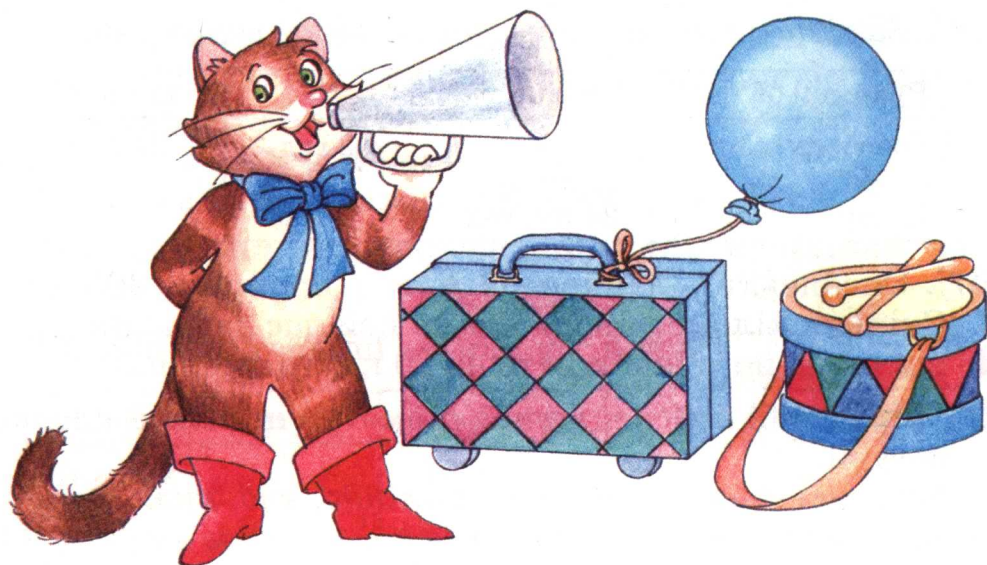




409. (Усно.)  $6 \cdot 7$      $1 \cdot 9$      $0 \cdot 4$      $7 \cdot 0$   
 $20 \cdot 3$      $600 \cdot 4$      $9000 \cdot 3$      $10\,000 \cdot 8$

410. Запиши вираз та обчисли його значення.  
 Від числа 28 750 відняти суму чисел 750 і 1001.

411. Форму якого геометричного тіла має валіза? барабан? рупор? повітряна кулька?



412.  $14 \text{ грн. } 96 \text{ к.} + 6 \text{ грн. } 4 \text{ к.}$      $10 \text{ грн.} - 5 \text{ грн. } 8 \text{ к.}$   
 $20 \text{ км } 800 \text{ м} - 4 \text{ км } 80 \text{ м}$      $8 \text{ кг } 420 \text{ г} - 3 \text{ кг } 80 \text{ г}$

413. Велосипедист, рухаючись зі швидкістю 12 км/год, проїхав відстань між двома містами за 5 год. Повертаючись, він проїхав ту саму відстань за 6 год. З якою швидкістю їхав велосипедист, повертаючись назад?

414. 200 кг меду розклали в бідони. У перший бідон поклали 32 кг меду. Решту меду розклали порівну в 6 однакових бідонів. Скільки кілограмів меду в одному такому бідоні?

415. За 3 год карета маркіза де Карабаса бруківкою проїхала 75 км, а за такий самий час ґрунтовою дорогою — на 21 км менше.

Про що можна дізнатися, обчисливши вирази?

$$75 : 3 \quad (75 - 21) : 3 \quad 75 + (75 - 21) \quad 75 : 3 - (75 - 21) : 3$$



**416\***. Є два бідони місткістю 10 л і 3 л. Як за допомогою цих бідонів набрати з річки 8 л води?

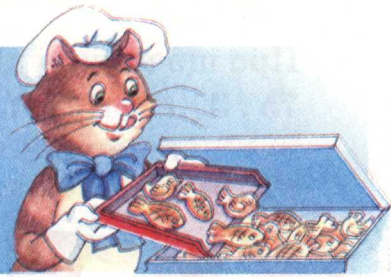
**417°**. За планом протягом п'яти днів комбінат мав випустити 350 т паперу. По скільки тонн паперу виробляв комбінат щодня, якщо він випустив на 50 т паперу більше, ніж планувалося?

**418°**. Виконай обчислення.

$8 \text{ м } 97 \text{ см} + 2 \text{ м } 5 \text{ см}$	$1000 - 1$	$640 : 16 - 2$
$17\,800 - (9753 - 8009)$	$1000 - 10$	$320 + 80 \cdot 2$



## МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ НА ОДНОЦИФРОВЕ ЧИСЛО



### МНОЖЕННЯ НА ОДНОЦИФРОВЕ ЧИСЛО

**419.** Прочитай пояснення про дію множення та її закони. Помножити натуральне число 3 на натуральне число 5 означає знайти суму п'яти доданків, кожен з яких є 3.  $3 \cdot 5 = 3 + 3 + 3 + 3 + 3$ .

Числа 3 і 5 називаються *множниками*, а вираз  $3 \cdot 5$  — їх *добутком*.

**Переставний закон множення.** Для будь-яких натуральних чисел  $a$  і  $b$  виконується рівність  $a \cdot b = b \cdot a$ , яка виражає переставний закон множення.

*Від перестановки множників добуток не змінюється.*

**Сполучний закон множення.** Для будь-яких натуральних чисел виконується рівність  $(a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$ , яка виражає сполучний закон множення.

*Щоб добуток двох чисел помножити на третє число, можна перше число помножити на добуток другого і третього чисел.*

Наприклад:  $(3 \cdot 5) \cdot 2 = 3 \cdot (5 \cdot 2)$ .

У лівій і правій частинах рівності маємо один і той самий добуток 30.

З переставного та сполучного законів дії множення дістаємо ще одну її властивість.

*У добутку кількох множників можна переставляти множники і брати їх у дужки будь-яким чином.*

Наприклад:  $3 \cdot 4 \cdot 25 \cdot 30 = (3 \cdot 30) \cdot (4 \cdot 25)$ .

**420.** Знайди добуток зручним способом.

$$8 \cdot 4 \cdot 50$$

$$2 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 15$$



**421.** Прочитай пояснення про розподільний закон множення.

**Розподільний закон множення.** Для будь-яких натуральних чисел  $a$ ,  $b$  і  $c$  виконується рівність  $(a + b) \cdot c = a \cdot c + b \cdot c$ , що виражає розподільний закон множення.

*Добуток суми двох чисел на будь-яке число дорівнює сумі добутків кожного доданка на це число.*

Розподільний закон виконується для будь-якого числа доданків. Наприклад:  $(1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6) \cdot 7 = 1 \cdot 7 + 2 \cdot 7 + 3 \cdot 7 + 4 \cdot 7 + 5 \cdot 7 + 6 \cdot 7$ .

Застосовуючи розподільний закон множення, суму і число можна міняти місцями.

$$4 \cdot (5 + 8 + 10) = 5 \cdot 4 + 8 \cdot 4 + 10 \cdot 4$$

**422.** Які з поданих задач розв'язуються дією множення?

- 1) У класі 15 парт. Скільки парт у 5 таких класах?
- 2) Перше число 8, а друге на 4 більше. Знайди друге число.
- 3) Перше число 8, а друге у 4 рази більше. Знайди друге число.
- 4) Вміст крохмалю в картоплі становить  $\frac{1}{5}$  її маси. Скільки кілограмів картоплі потрібно, щоб вийшло 200 кг крохмалю?

**423.** Який добуток більший і на скільки?

$$245 \cdot 47 \text{ чи } 245 \cdot 45 \qquad 468 \cdot 25 \text{ чи } 468 \cdot 24$$

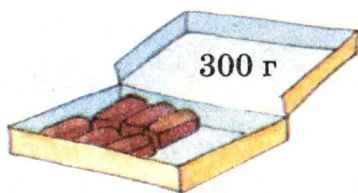
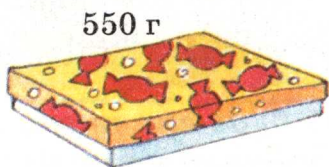
$$\begin{array}{cccc}
 \mathbf{424.} & 207 \cdot 4 & 36 \cdot 23 & 1 \cdot 0 + 4 \cdot 1 & 200 : 100 \\
 & 288 : 8 & 922 : 32 & 8 : 1 + 6 : 6 & 230 : 10
 \end{array}$$

**425.** За даними таблиці склади і розв'яжи задачу.

Рухомий об'єкт	Швидкість	Час	Відстань
Велосипедист	15 км/год	однаковий	30 км
Вершник	12 км/год		?

**426.** Відстань між двома містами 72 км. Третину цієї відстані поїзд пройшов за 12 хв. З якою швидкістю йшов поїзд? (Розв'яжи задачу складанням виразу.)

- 427\*. Маса коробки із цукерками 550 г. Коли половину цукерок з'їли, маса коробки стала 300 г. Яка маса порожньої коробки?



428°.  $203 \cdot 4$        $49 \cdot 18$        $14 \text{ т } 7 \text{ ц} - 5 \text{ т } 9 \text{ ц}$   
 $23 \cdot 4$        $792 : 24$        $12 \text{ т } 70 \text{ кг} - 9 \text{ т } 500 \text{ кг}$

- 429°. У першій школі  $a$  учнів, у другій на  $b$  учнів менше, ніж у першій. У третій школі на 119 учнів менше, ніж у другій. Скільки учнів у третій школі? Склади вираз та обчисли його значення, якщо  $a = 1758$ ,  $b = 95$ .

430. Поясни усний і письмовий способи обчислення.

$$\begin{aligned} 263 \cdot 3 &= (200 + 60 + 3) \cdot 3 = && 263 \\ &= 200 \cdot 3 + 60 \cdot 3 + 3 \cdot 3 = && \times \underline{3} \\ &= 600 + 180 + 9 = 789 && 789 \end{aligned}$$

431. Письмове множення багатоцифрових чисел на одноцифрове число виконують так само, як і трицифрових. Розглянь розв'язання прикладу  $201852 \cdot 4$  і прочитай пояснення.

$$\begin{array}{r} \times 201852 \\ \quad \quad 4 \\ \hline 807408 \end{array}$$

П о я с н е н н я. Підписуємо число 4 під одиницями першого множника. Помножимо 2 одиниці на 4, буде 8 одиниць, підписуємо їх під одиницями. Помножимо 5 десятків на 4, буде 20 десятків, або 2 сотні. У розряді десятків у добутку пишемо 0, а 2 сотні запам'ятовуємо. 8 сотень помножити на 4, буде 32 сотні та ще 2 сотні, буде 34 сотні, або 3 тисячі і 4 сотні. 4 сотні записуємо під сотнями, а 3 тисячі запам'ятовуємо. 1 тисячу помножити на 4, буде 4 та ще 3 тисячі, буде 7 тисяч. Записуємо 7 тисяч під тисячами. 0 десятків тисяч помножити на 4, буде 0 десятків тисяч. Запишемо число 0 під десятками тисяч. 2 сотні тисяч помножити на 4, буде 8 сотень тисяч. Запишемо 8 під сотнями тисяч. Добуток 807 408.



432. Перевір, чи є серед чисел 351 462, 57 876, 362 278, 2304, 8347 відповіді поданих прикладів.

$$384 \cdot 6 \quad 51\,754 \cdot 7 \quad 117\,154 \cdot 3$$

433.  $423 + 423 + 423$        $3 \cdot 3$        $20 \cdot 3$        $400 \cdot 3$

Знайди суму відповідей прикладів на множення та порівняй її з відповіддю першого прикладу.

434. Розв'яжи з поясненням приклад:  $25\,454 \cdot 5$ .

435. На будівництво підвозили цеглу автомобілем і трактором з причепом. На автомобіль щоразу навантажували 925 цеглин, а на причіп — 2075. За день автомобіль зробив 6 рейсів, а трактор 3. Скільки цеглин завезли на будівництво протягом дня?

436. З одного автовокзалу одночасно вирушили в протилежних напрямках 2 автобуси. Швидкість першого 65 км/год, а другого — 75 км/год. Яка відстань буде між автобусами через 5 год?

За виразами поясни два способи розв'язування задачі.

$$65 \cdot 5 + 75 \cdot 5 \quad (65 + 75) \cdot 5$$

437°. Для вкриття черепицею даху великого будинку потрібно 2146 плиток, а малого — 1428. Скільки потрібно плиток, щоб вкрити черепицею дахи 6 великих і 7 малих будинків?

438°.  $2306 \cdot 6$        $17\,245 \cdot 8$        $35\,511 \cdot 7$        $684 : 4$

439. (Усно.)  $320 + 40$        $300 + 200$        $640 - 120$        $240 + 320$   
 $: 4$        $\cdot 2$        $+ 80$        $: 8$   
 $\underline{- 20}$        $\underline{- 400}$        $: 3$        $\underline{\quad} : 5$

440. Закінчи розв'язування прикладів.

$$\begin{array}{r} 4073 \\ \times 4 \\ \hline \dots 92 \end{array} \quad \begin{array}{r} 20073 \\ \times 9 \\ \hline \dots 657 \end{array} \quad \begin{array}{r} 20904 \\ \times 6 \\ \hline \dots 4 \end{array}$$

441.  $2306 \cdot 6$        $30\,094 \cdot 7$        $40\,801 \cdot 9$        $40\,059 \cdot 3$

442. Парні числа збільш у 6 раз, а непарні — зменш на 6.

$$20\,756 \quad 3015 \quad 4006 \quad 17\,201$$



**443.** У великому залі кінотеатру 1224 місця, а в малому — 208 місць. Скільки кіноглядачів може обслужити кінотеатр за день, якщо у великому залі було  $k$  сеансів, а в малому  $c$ ? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 5$  і  $c = 4$ .

**444.** Від однієї пристані вирушили в одному напрямку катер і буксир. Швидкість катера 27 км/год, а буксира 18 км/год. Яка відстань буде між ними через 3 год? (Розв'яжи задачу двома способами.)

**445°.** У цистерні було 3400 л бензину. Після того як наповнили 4 однакові бочки, у цистерні залишилося 2600 л бензину. Скільки літрів бензину наливали в кожну бочку?

**446°.** 40 037 · 2      34 050 · 4      80 015 · 4      744 : 24

**447.** 1) Скільки всього в кожному числі сотень? тисяч?

3400      7000      2404      140 000

2) Запиши кожне число за допомогою цифр.

5 сот.    240 сот.    3 дес.    180 дес.    5 тис.

**448.** Поясни, як міркували при знаходженні добутків  $1200 \cdot 4$  і  $7000 \cdot 4$

$$1200 \cdot 4 = 4800$$

$$\underline{12 \text{ сот.} \cdot 4 = 48 \text{ сот.}}$$

$$7000 \cdot 4 = 28\,000$$

$$\underline{7 \text{ тис.} \cdot 4 = 28 \text{ тис.}}$$

**449.** 1) Розглянь, як можна записувати дію множення, якщо один з множників має нулі в кінці.

$$\begin{array}{r} \times 2300 \\ 7 \\ \hline 16100 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 49000 \\ 4 \\ \hline 196000 \end{array}$$

2)  $6700 \cdot 2$

$84\,000 \cdot 6$

$130\,000 \cdot 7$

$760 \cdot 5$

**450.** Знайди значення виразу  $a \cdot 10 + 300$  для таких значень змінної  $a$ : 4, 40, 400, 210.

**451.** Розглянь числові дані на малюнках (с. 71) і знайди відповіді на запитання.

1) Яка маса 6 таких коней? 2 корів? 10 овець?

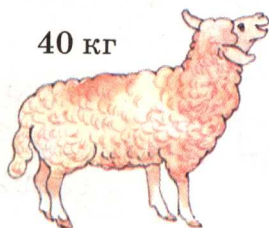
- 2) На скільки маса 2 корів більша від маси 1 коня?  
 3) Скільки кіз за масою замінює 1 корова? Чому дорівнює маса 5 кіз і 4 овець разом?



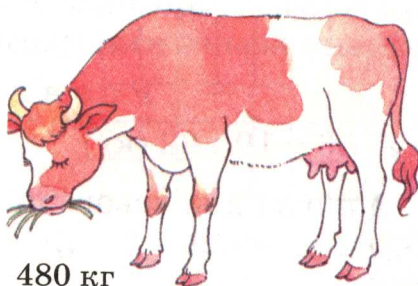
600 кг



30 кг



40 кг



480 кг

**452.** Один оператор набирає за день на комп'ютері 20 сторінок тексту, а другий — 24 сторінки. Скільки сторінок вони наберуть за  $k$  днів, якщо будуть працювати разом? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $k = 5$ .

**453\*.** Три дівчинки Мальва, Маргарита і Лілія тримали в руках квіти: мальви, маргаритки та лілії. Жодна з них не тримала квіти, від назви яких походить її ім'я. Маргарита уважно розглядала лілії, що їх тримала подруга. Хто які квіти тримав?





$$454^\circ. \begin{array}{lll} 2300 \cdot 5 & 14 \text{ ц } 9 \text{ кг} - 6 \text{ ц } 28 \text{ кг} & 2 \text{ кг} - 300 \text{ г} \\ 2140 \cdot 5 & 4 \text{ м } 75 \text{ см} + 9 \text{ м } 9 \text{ см} & 2 \text{ ц} : 5 \end{array}$$

455°. Маса курки 2 кг 375 г, маса гуски на 2 кг 345 г більша, ніж маса курки. Маса індика на 2 кг 350 г більша, ніж маса гуски і курки разом. Яка загальна маса курки, гуски та індика?

$$456. (\text{Усно.}) \begin{array}{llll} 20 \cdot 4 & 3 \cdot 14 & 20 \cdot 10 \cdot 2 & 1200 \cdot 5 \\ 25 \cdot 2 & 2 \cdot 41 & 2 \cdot (3 + 30) & 101 \cdot 7 \end{array}$$

457. Прочитай задачу і розглянь її розв'язання.

**З а д а ч а.** У кондитерський цех хлібокомбінату привезли 2756 ящиків масла, по 7 кг у кожному. Скільки всього кілограмів масла привезли?

**Р о з в' я з а н н я**

$$7 \cdot 2756 = 19\,292 \text{ (кг)}$$

**В і д п о в і д ь:** всього привезли  
19292 кг масла.

$$\begin{array}{r} 2756 \\ \times \quad 7 \\ \hline 19292 \end{array}$$

$$458. 1) 4 \cdot 20\,374 \quad 3 \cdot 123\,401 \quad 7 \cdot 35\,705 \quad 2 \cdot 240\,756$$

2) Перевір правильність обчислення виразу.

$$4 \cdot 65\,701 - 867 : 3 = 262\,515$$

$$\begin{array}{r} \times \quad 65701 \\ \quad \quad 4 \\ \hline 262804 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 867 \quad | \quad 3 \\ \quad 6 \quad | \quad 289 \\ \hline \quad 26 \\ \quad \quad 24 \\ \quad \quad \quad 27 \\ \quad \quad \quad \quad 27 \\ \quad \quad \quad \quad \quad 0 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 262804 \\ \quad \quad 289 \\ \hline 262515 \end{array}$$

$$459. 4078 \cdot 8 + 25\,409 \quad 6 \cdot 43\,051 - 28 \cdot 35$$

460. 24 т води перший насос може викачати за 6 год, а другий — за 3 год. За скільки годин викачають цю воду обидва насоси, якщо будуть працювати одночасно?

**П л а н р о з в' я з у в а н н я**

- 1) Скільки тонн води викачує перший насос за 1 год?
- 2) Скільки тонн води викачує другий насос за 1 год?

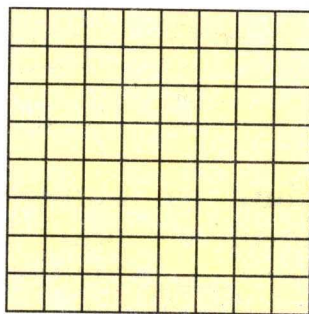
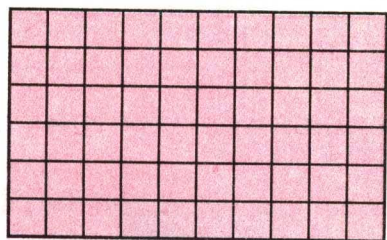


3) Скільки тонн води викачують обидва насоси за 1 год?

4) За скільки годин буде викачано 24 т води?

461. Автобус проїхав  $a$  км за  $b$  год. Яку відстань з такою самою швидкістю він проїде за 3 год? Склади вираз для розв'язування задачі.

462. 1) У якому прямокутнику кількість клітинок більша?  
2) Порівняй периметри прямокутників.



463°.  $9 \cdot 75\ 046$   
 $200\ 275 \cdot 4$

$3 \cdot 348 + 407 \cdot 7$   
 $5 \cdot 280 - 280 : 10$

$2\ \text{кг} - 200\ \text{г}$   
 $2\ \text{м} - 200\ \text{см}$

464°. Побудуй прямокутник  $ABCD$  зі сторонами 2 см 5 мм і 4 см 5 мм. Знайди периметр прямокутника.

### ПЛОЩА ФІГУРИ. ОДИНИЦІ ВИМІРЮВАННЯ ПЛОЩІ

465. Розв'яжи приклади, у яких першою є дія множення.

$6 \cdot 60 : 30$

$80 + 40 \cdot 7$

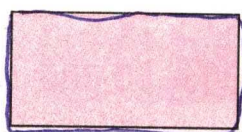
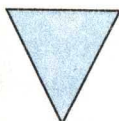
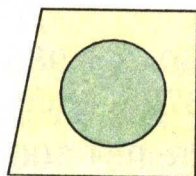
$12 \cdot 2 \cdot 3 + 28$

$6 \cdot (60 : 30)$

$(80 + 40) \cdot 7$

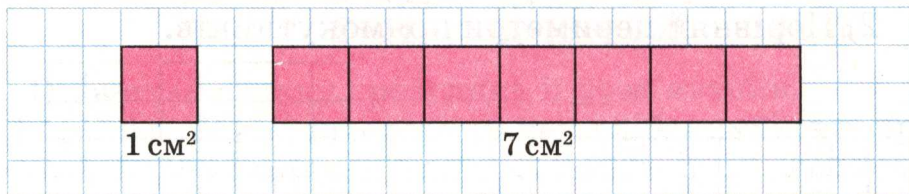
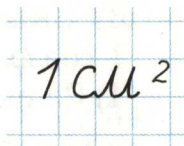
$800 : (40 \cdot 2) + 100$

466. На малюнку зліва круг умістився всередині чотирикутника. Це означає, що *площа* круга менша від *площі* чотирикутника. Площа — це величина, яку можна не тільки порівнювати, а й вимірювати. Порівняй на око площі інших фігур на малюнку.

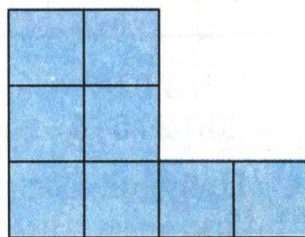
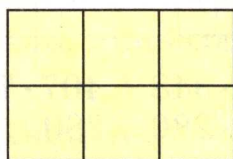
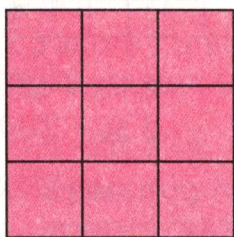


**467.** Для вимірювання величини обирають одиниці вимірювання. Є одиниці вимірювання і для площі. Невеликі площі вимірюють квадратними сантиметрами.

*Квадратний сантиметр* — це площа квадрата зі стороною 1 см. При числах «квадратний сантиметр» записують скорочено так:  $1 \text{ см}^2$ ,  $7 \text{ см}^2$ .



Полічи і запиши в зошиті, скільки квадратних сантиметрів у кожній фігурі.



**468.**  $6700 \cdot 6$        $8 \cdot 83\,201$        $17\,005 \cdot 8 + 28\,786$   
 $270\,000 \cdot 3$        $5 \cdot 3020$        $4207 \cdot 6 - 3019 \cdot 2$

**469.** Один оператор набирає на комп'ютері 100 сторінок тексту за 5 днів, а другий — за 4 дні. За скільки днів наберуть ці оператори 90 сторінок, якщо працюватимуть разом?

**470°.** Велосипедист проїхав 67 км. 3 год він їхав до обіду і 2 год після обіду. До обіду велосипедист їхав зі швидкістю 15 км/год. З якою швидкістю він їхав після обіду?

**471°.**  $203\,000 - 43\,500 \cdot 4$        $40\,000 - 250 \cdot 3 + 985$   
 $800\,000 + 50\,500 \cdot 3$        $5500 + 2 \cdot 370 - 4800$

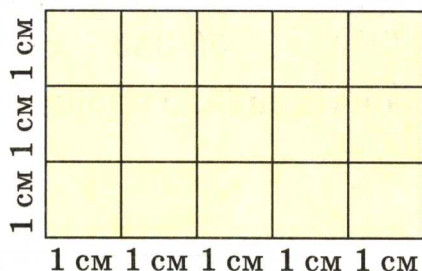
● Перевір себе: 1440; 29 000; 40 235; 951 500.



472. Для яких значень букви правильні нерівності?

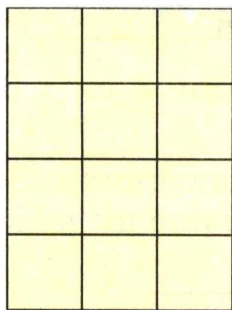
$$x \cdot 70 < 280 \quad x + 40 < 45 \quad 120 : x > 24$$

473. Прямокутник, довжина якого 5 см, а ширина 3 см, поділили на квадратні сантиметри. Дістали 3 ряди, по 5 см<sup>2</sup> у кожному, або 5 стовпчиків, по 3 см<sup>2</sup> у кожному. Число квадратних сантиметрів дорівнює добутку чисел 5 і 3:  $5 \cdot 3 = 15$  (см<sup>2</sup>), або  $3 \cdot 5 = 15$  (см<sup>2</sup>).



*Щоб обчислити площу прямокутника, треба визначити його довжину і ширину та знайти добуток цих чисел.*

474. Обчисли площу кожного прямокутника.



475. 1) Суму чисел 27 404 і 129 844 збільш у 6 раз.

2) Різницю чисел 5308 і 4546 зменш у 3 рази.

476.  $48\,000 - 3 \cdot 275 + 5000$      $26\,400 \cdot 5$     2 т – 3 кг

477. 72 ц сіна коровам вистачить на 12 днів, а вівцям — на 24 дні. На скільки вистачить цього сіна для корів та овець разом?

478. Автобус виїхав із села о 8 год ранку і прибув у місто об 11 год ранку. За цей час він подолав 192 км. З якою швидкістю їхав автобус?

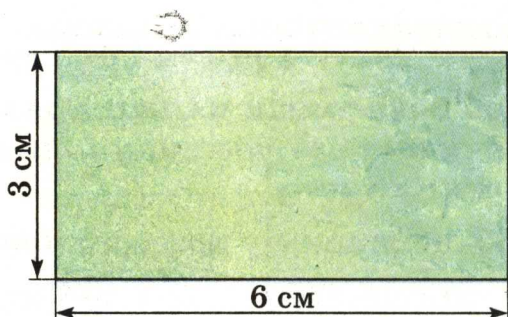
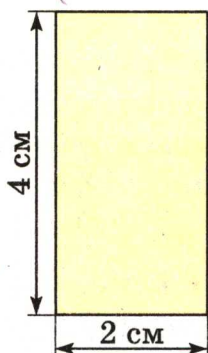


479\*. Є прямокутники зі сторонами 1 см і 7 см, 2 см і 6 см, 3 см і 5 см, 4 см і 4 см. Який із цих прямокутників має найбільшу площу?

480°. У магазині було 500 кг борошна. До перерви продали  $a$  кг борошна, а після перерви —  $b$  кг. Скільки кілограмів борошна залишилося? Склади вираз, за допомогою якого розв'язується задача.

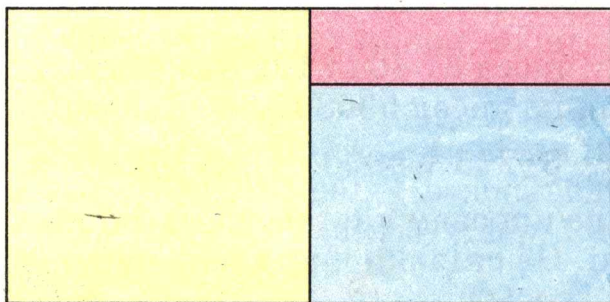
481°.  $x - 3540 = 48\ 580$        $x : 6 = 36\ 048$   
●  $24\ 085 + x = 94\ 817$        $57\ 083 - x = 9075$

482. За даними малюнків знайди площу і периметр кожного прямокутника.

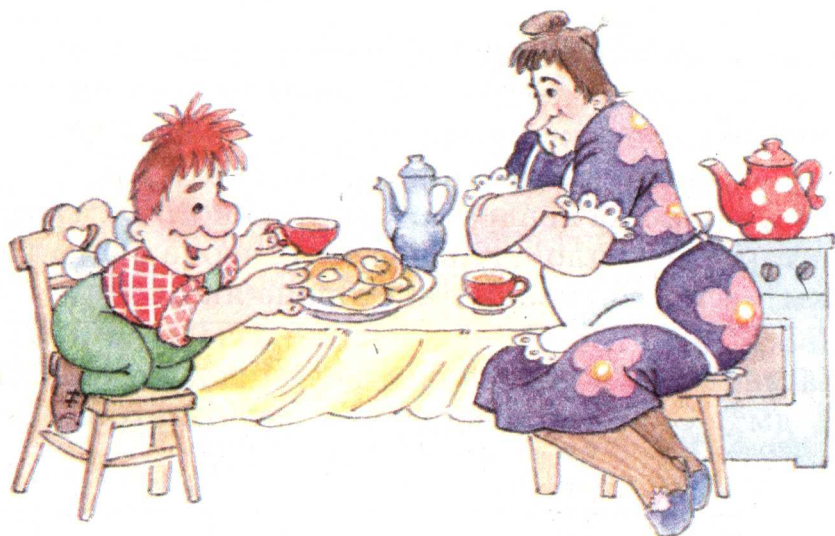


483. Побудуй прямокутник зі сторонами 2 см і 8 см, знайди його площу і периметр.

484. Прямокутник поділено на 3 прямокутники. Зроби необхідні вимірювання та обчисли площу кожного прямокутника.



485. 90 булочок Карлсон може з'їсти за 10 днів, а Фрекен Бок — за 15. За скільки днів з'їдять цю кількість булочок Карлсон і Фрекен Бок, якщо їстимуть їх разом?



486. Склади задачу за коротким записом і розв'яжи її.

Швидкість	Час руху	Відстань
60 км/год ?	однаковий	180 км 48 км

487. Невідоме число збільшили у 7 раз і дістали 987. Знайди невідоме число. (Склади рівняння і розв'яжи його.)

488.  $2075 \cdot 9 - 11\ 307$                        $2 \cdot 7766 + 83\ 030 \cdot 6$   
 $100 + 24 \cdot 4 - 18$                        $220 - 200 : 2 - 50$

489°. Побудуй прямокутник зі сторонами 3 см і 10 см та обчисли його периметр і площу.

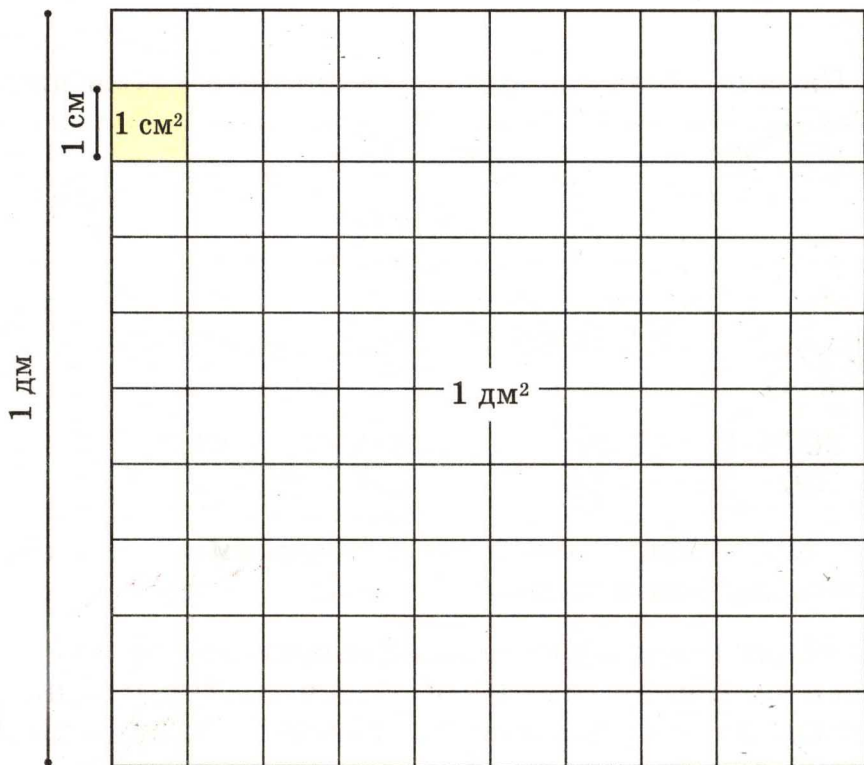
490°. Першого дня у шкільну їдальню привезли 3 підноси з випічкою, всього 108 тістечок. Другого дня привезли 4 таких підноси з випічкою. Скільки тістечок привезли другого дня?

491. Прочитай пояснення про одиниці вимірювання площі.

*Площа* — математична величина. Її вимірюють не тільки в квадратних сантиметрах, а й у інших одиницях. У таблиці (с. 78) подано одиниці вимірювання площі, які застосовують найчастіше.

$1 \text{ мм}^2$  — площа квадрата, сторона якого 1 мм.  
 $1 \text{ см}^2$  — площа квадрата, сторона якого 1 см.  
 $1 \text{ дм}^2$  — площа квадрата, сторона якого 1 дм.  
 $1 \text{ м}^2$  — площа квадрата, сторона якого 1 м.  
 Ар (а) — площа квадрата, сторона якого 10 м (сотка).  
 Гектар (га) — площа квадрата, сторона якого 100 м.  
 $1 \text{ км}^2$  — площа квадрата, сторона якого 1 км.

492. На малюнку в натуральну величину показано  $1 \text{ см}^2$  і  $1 \text{ дм}^2$ . Скільки квадратних сантиметрів містить  $1 \text{ дм}^2$ ?



493. Обчисли площу кожного прямокутника у квадратних міліметрах.





494. Розв'яжи задачі на порівняння площ.

1) Площа садової ділянки 6 а, а площа присадибної ділянки 25 а. На скільки арів площа присадибної ділянки більша від площі саду?

2) Площа України 604 000 км<sup>2</sup>, а площа Франції 551 000 км<sup>2</sup>. На скільки квадратних кілометрів площа України більша за площу Франції?

495.  $10\,000 - 604 \cdot 5 - 910$   
 $37 \cdot 14 - 693 : 21$

$50\,507 \cdot 6 + 14\,850$   
 $936 : 26 + 35 \cdot 22$

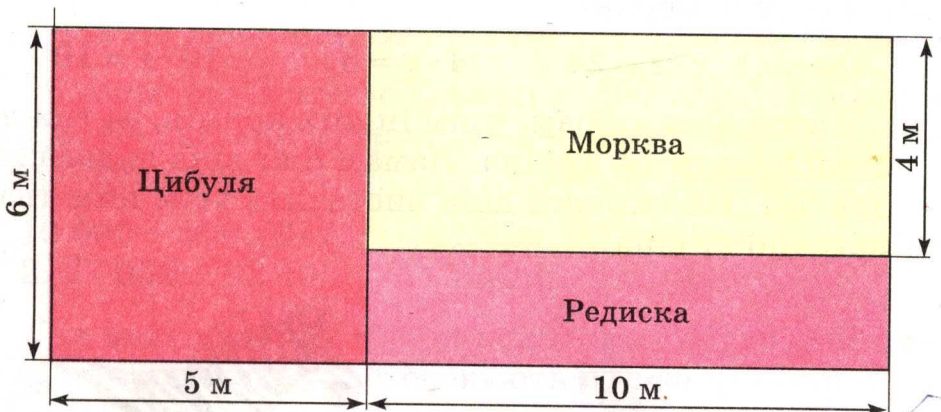
496°. Побудуй прямокутник зі сторонами 2 см 5 мм і 9 см 5 мм. Обчисли його периметр і площу.

497°. Площа присадибної ділянки 25 а. Будівлі й двір займають 4 а, сад — 6 а. Решту площі займає город.

● На скільки арів площа городу більша від площі саду?

498. Яку одиницю площі зручно взяти для вимірювання площі шкільного коридору? площі сторінки учнівського зошита? площі поверхні стола?

499. За планами ділянок знайди, яку площу відведено окремо для вирощування цибулі, моркви і редиски.



500. Паркетну підлогу вкрили лаком два рази. Першого разу на кожний квадратний метр витратили 120 г лаку, а другого — 80 г. Скільки витратили кілограмів лаку, якщо довжина кімнати 5 м, а ширина 4 м?

501. Довжина саду 40 м, ширина — на 16 м менша.  $\frac{1}{3}$  саду займають яблуні, а решту — інші фруктові дерева. Яку площу займають інші фруктові дерева?

502  $12\ 037 \cdot 5 - 8984 - 457$        $12\ 037 \cdot 5 - (8984 - 457)$   
 $1200 \cdot 100 - 900 : 10$        $23 \cdot 23 + 954 : 3$

503. 1) Суму чисел 9407 і 5080 зменш на різницю цих чисел.  
 2) Добуток чисел 9485 і 9 зменш на їх різницю.

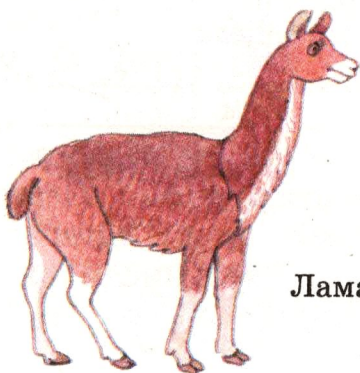
504°. Визнач відстань між містами Львів і Харків через Київ, якщо 1 см на малюнку відповідає 100 км.



505°. 36 кг зерна курці вистачило на 12 місяців, а гусці — на 9 місяців. На скільки місяців вистачить їм ● обом 42 кг зерна?

506. (Усно.)  $x \cdot 2 = 24$        $4 \cdot x = 8$        $10 \cdot x = 1000$

507. У зоопарку зебрам, крім інших кормів, за тиждень згодовували 14 кг сіна. Ламам 8 кг сіна видавали на два дні. На скільки днів вистачить усім цим тваринам 450 кг сіна?



Лама



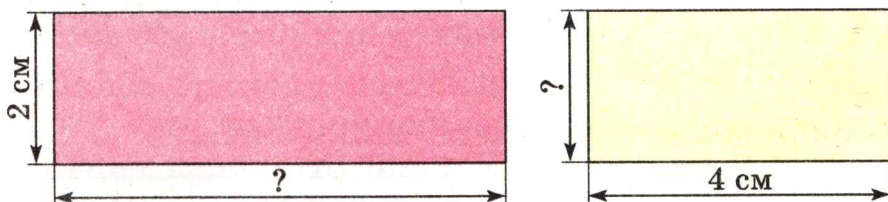
Зебра



508. 1) Площа прямокутника дорівнює добутку двох чисел (які позначають довжину і ширину), тому, знаючи площу (добуток) і одну із сторін, можна знайти другу його сторону. Наприклад, якщо площа прямокутника дорівнює  $30 \text{ см}^2$ , а одна з його сторін  $5 \text{ см}$ , то для обчислення другої сторони треба

$$30 : 5 = 6 \text{ (см).}$$

2) Знайди розмір невідомої сторони кожного прямокутника, якщо площа першого  $12 \text{ см}^2$ , а другого  $8 \text{ см}^2$ .



509. Знайди значення кожного виразу, якщо  $a = 1095$ .

$$a \cdot 7 - 500$$

$$3404 \cdot 8 - a$$

510.  $36 \text{ т } 9 \text{ ц} : 3 \text{ ц}$

$15 \text{ км } 250 \text{ м} : 5 \text{ м}$

$4 \text{ ц } 8 \text{ кг} : 8 \text{ кг}$

$6 \text{ м } 24 \text{ см} : 4 \text{ см}$

511\*. Периметр прямокутника  $24 \text{ дм}$ . Його ширина на  $4 \text{ дм}$  менша від довжини. Знайди площу прямокутника.

512°. Площа прямокутної ділянки  $600 \text{ м}^2$ , її довжина  $30 \text{ м}$ . На скільки метрів ширина цієї ділянки менша від її довжини?

513°.  $10\,000 - 690 : 3 \cdot 7$

$2 \text{ грн. } 80 \text{ к.} : 7 \text{ к.}$

●  $2 \cdot 27\,069 + 92\,405$

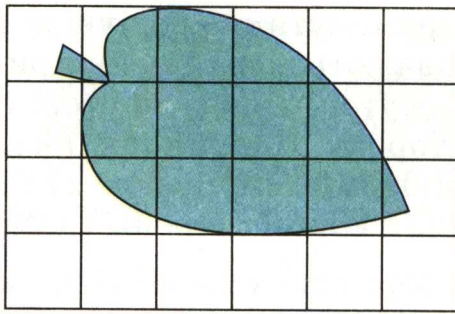
$25 \text{ грн. } 5 \text{ к.} \cdot 4$

514. Для знаходження площі невеликих фігур, які не є прямокутниками, застосовують *палетку* — прозору пластинку (або папір), поділену на квадрати зі стороною  $1 \text{ мм}$  або  $1 \text{ см}$ .

На малюнку (с. 82) палетку накладено на листок дерева.

Полічимо, скільки квадратних сантиметрів уклалося всередині листка.



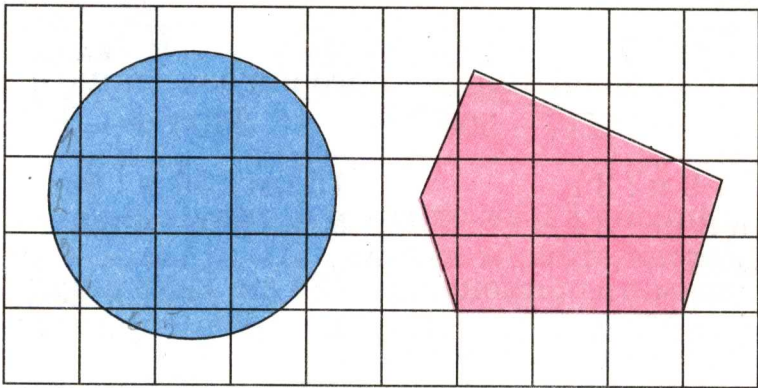


Повних квадратних сантиметрів 3.

Неповних квадратних сантиметрів 10.

10 неповних квадратних сантиметрів — це приблизно 5 повних квадратних сантиметрів. Отже, площа листка:  $3 + 5 = 8$  (см<sup>2</sup>).

**515.** Знайди площу круга і п'ятикутника.



**516.** Обчисли периметр і площу прямокутника зі сторонами 5 дм і 3 дм і квадрата зі стороною 4 дм. Порівняй периметри цих фігур, а потім — площі.

**517.** Запиши вирази і знайди їх значення.

1) До суми чисел 134 і 6 додай добуток цих чисел.

2) Частку чисел 966 і 23 зменш у 7 раз.

**518.**  $(1270 + 1856 : 4) \cdot 7$        $(8240 - 294 \cdot 7) \cdot 3$

**519.** Два поїзди одночасно відійшли від станції у протилежних напрямках. Швидкість першого поїзда 90 км/год, другого — на 5 км/год більша. Яка відстань буде між поїздами через 3 год?

**520.** Розглянь задачі та вирази. Поясни, до якої задачі складено кожний вираз і про що можна дізнатися, обчисливши його.

**З а д а ч а 1.** Довжина прямокутника 32 мм, а ширина у 4 рази менша. Знайди периметр і площу прямокутника.

**З а д а ч а 2.** Довжина прямокутника 32 мм, а ширина на 4 мм менша. Знайди периметр і площу прямокутника.

$$32 \cdot (32 : 4)$$

$$(32 + 32 : 4) \cdot 2$$

$$32 \cdot (32 - 4)$$

$$(32 + (32 - 4)) \cdot 2$$

**521°.** Площа прямокутника 640 м<sup>2</sup>, а довжина сторони 40 м. Знайди площу квадрата, периметр якого дорівнює периметру прямокутника.

**522°.**  $8 \cdot 50$  725    6 т 305 кг – 2 т 877 кг     $600 - 600 : 20$   
 $57$  100 · 7    13 м 64 см · 5     $(1006 - 265) : 3$

## ДІЛЕННЯ НА ОДНОЦИФРОВЕ ЧИСЛО

**523.** 1) Прочитай пояснення про дію ділення.

*Діленням* називається дія, за допомогою якої за добутком двох множників і одним із цих множників знаходять другий множник.

$$80 \cdot 3 = 240$$

$$240 : 3 = 80$$

Число 240 називається *діленим*, 3 — *дільником*, 80 — *часткою*. У множині натуральних чисел дія ділення не завжди виконується. Наприклад, щоб поділити 50 на 6, треба знайти таке число  $x$ , для якого  $6 \cdot x = 50$ . Такого натурального числа не існує, бо  $6 \cdot 8 = 48$ , а  $6 \cdot 9 = 54$ .

У множині натуральних чисел завжди можливе ділення з остачею:  $50 : 6 = 8$  (ост. 2).

2) Наведи приклади на ділення без остачі та з остачею.

**524.** Прочитай властивості частки і розглянь подані приклади.

1. Щоб поділити число на добуток двох чисел, достатньо поділити це число на один з множників, а потім результат поділити на другий множник.

$$120 : (2 \cdot 3) = 120 : 2 : 3 = 60 : 3 = 20$$

2. Щоб поділити суму чисел на дане число, достатньо поділити кожний доданок на це число і додати здобуті частки.

$$(48 + 36) : 6 = 48 : 6 + 36 : 6 = 8 + 6 = 14$$

3. Щоб поділити різницю чисел на дане число, достатньо поділити на це число зменшуване і від'ємник, а потім від першої здобутої частки відняти другу.

$$(90 - 21) : 3 = 90 : 3 - 21 : 3 = 30 - 7 = 23$$

Ці властивості частки застосовують при виконанні обчислень.

$$144 : 6 = 144 : (2 \cdot 3) = 144 : 2 : 3 = 72 : 3 = 24$$

$$216 : 4 = (200 + 16) : 4 = 200 : 4 + 16 : 4 = 50 + 4 = 54$$

$$196 : 4 = (200 - 4) : 4 = 200 : 4 - 4 : 4 = 50 - 1 = 49$$

**525.** Подай ділене у вигляді суми зручних доданків і виконай ділення.

$846 : 2$

$693 : 3$

$65 : 5$

$450 : 6$

**526.** Які з поданих задач розв'язуються дією ділення?

1) У 6 однакових бідонах 186 л води. Скільки літрів води в одному бідоні?

2) У кіоску було  $b$  настінних календарів з квітами, а з краєвидами у  $k$  раз менше. Скільки було календарів з краєвидами? Склади вираз для розв'язування задачі та обчисли його значення, якщо  $b = 126$  і  $k = 3$ .

3) У скільки разів число 180 більше від числа 20?

4) Невідоме число поділили на 4 і дістали 24. Знайди невідоме число.

5) У шкільну їдальню привезли 72 л молока. На приготування сніданку витратили третину молока. Скільки літрів молока витратили?

**527.** Прочитай приклади на табличні випадки ділення.

Поясни прийоми обчислення інших прикладів.

$72 : 8$

$48 : 3$

$54 : 9$

$64 : 16$

$240 : 3$



528. Поясни розв'язання кожного прикладу.

$$\begin{array}{r|l} 988 & 4 \\ \hline 8 & 247 \\ \hline 18 & \\ \hline 16 & \\ \hline 28 & \\ \hline 28 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 276 & 6 \\ \hline 24 & 46 \\ \hline 36 & \\ \hline 36 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

529. Склади і розв'яжи рівняння: якщо невідоме число збільшити у 7 раз, дістанемо 168.

530. Склади за таблицею прості задачі та розв'яжи їх.

Довжина прямокутника	Ширина прямокутника	Площа прямокутника
?	7 см	70 см <sup>2</sup>
20 см	?	120 см <sup>2</sup>
15 м	8 м	?

531. За день туристи подолали 31 км. 4 год вони йшли зі швидкістю 4 км/год, а решту шляху — зі швидкістю 5 км/год. Скільки часу туристи були в дорозі?

532°.  $48 : 3 \cdot 4$     $48 : 4 \cdot 3$     $624 : 3$     $6000 \cdot 3 - 600 : 2$

533°. Ширина прямокутника 8 см, а довжина — у 4 рази більша. Чому дорівнює площа прямокутника?

534. (Усно.)  $8 : 3$     $24 \text{ дес.} : 5$     $9 \text{ сот.} : 4$     $17 \text{ тис.} : 5$

535. Розв'яжи з поясненням:  $882 : 7$ ,  $378 : 7$ .

536. Розглянь запис і прочитай пояснення.

$$\begin{array}{r|l} 20736 & 8 \\ \hline 16 & 2592 \\ \hline 47 & \\ \hline 40 & \\ \hline 73 & \\ \hline 72 & \\ \hline 16 & \\ \hline 16 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

П о я с н е н н я. Перше неповне ділене 20 тисяч. У частці буде 4 цифри. 20 тисяч поділити на 8, буде 2 тисячі і в остачі 4 тисячі.

Друге неповне ділене 47 сотень. 47 сотень поділити на 8, буде 5 сотень і в остачі 7 сотень.

73 десятки — третє неповне ділене.

73 десятки поділити на 8, буде 9 десятків і в остачі 1 десяток.

16 одиниць — четверте неповне ділене. 16 поділити на 8, буде 2. Остачі немає. Частка 2592.

**537.** Поясни розв'язання кожного прикладу.

$$\begin{array}{r|l} 8235 & 3 \\ \hline 6 & 2745 \\ \hline 22 & \\ \hline 21 & \\ \hline 13 & \\ \hline 12 & \\ \hline 15 & \\ \hline 15 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 5264 & 7 \\ \hline 49 & 752 \\ \hline 36 & \\ \hline 35 & \\ \hline 14 & \\ \hline 14 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

**538.** Розв'яжи з поясненням:  $247\ 668 : 6$ ,  $65\ 559 : 3$ .

**539.**  $360 \cdot 10 : 100 : 18$   
 $120 \cdot 100 : 10 : 6$


$250 : 5 + 800 : 8$   
 $20 \cdot 9 - 80 + 800 : 100$

**540.** Два трактори за 4 год роботи витратили 200 л пального, кожний порівну. Скільки пального витрачав один трактор за 1 год? (Розв'яжи задачу складанням виразу.)

**541.** Для кролеферми заготовили на зиму 20 ц 40 кг лучного сіна, а конюшини у  $k$  раз менше. Скільки разом сіна і конюшини заготовили на зиму? Склади вираз та обчисли його значення, якщо  $k = 3$ .

**542°.**  $288\ 953 : 7$        $330 \cdot 3 - (690 + 125)$   
 $7406 : 7$        $240 : 8 + 70 \cdot 3 - 100$

Перевір себе: 140; 175; 1058; 41 279.

**543°.** Побудуй два різних прямокутники, але такі, щоб  площа кожного дорівнювала  $12\text{ см}^2$ .

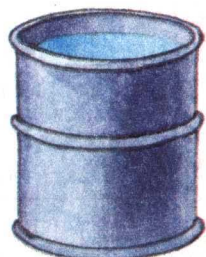
**544.** Виконай ділення з остачею.

$9 : 4$      $26 : 8$      $32 : 5$      $55 : 7$      $45 : 6$

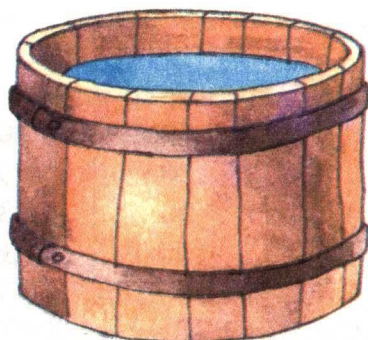
**545.** Розглянь малюнок, числові дані та вирази. Поясни, що знайдемо, якщо обчислимо кожний вираз.



30 л



60 л



120 л

$120 : 30$

$60 \cdot 6$

$120 - (30 + 60)$

$120 - 30$

$60 : 30$

$120 \cdot 3 + 30 \cdot 4$

546. Знайди частки  $34104 : 6$  і  $94056 : 4$  з поясненням.

547.  $19\ 187 : 7$      $120\ 865 : 5$      $148\ 460 : 4$      $57\ 128 : 8$

548. Двома сівалками за 12 год роботи засіяли 96 га пшениці. Скільки гектарів пшениці можна засіяти однією такою сівалкою за 7 год роботи?

549. З 1240 баранів настригли по 6 кг вовни, а із 720 овець — по 4 кг вовни. Скільки всього кілограмів вовни настригли? (Розв'яжи задачу складанням виразу.)

550.  $5\text{ кг} : 2$      $10\text{ м} : 4$      $1\text{ дм} : 5\text{ см}$      $1\text{ год} : 3$

551°.  $58\ 216 : 8$      $47\ 000 : 100 \cdot 5 - 370$   
 $26\ 364 : 6$      $10\ 000 - 24 \cdot 5 \cdot 7$

552°. Довжина шкільного коридору 24 м, а ширина  
● дорівнює  $\frac{1}{6}$  його довжини. Знайди площу коридору.

553. Склади кілька задач за виразом  $a : 4$ .

554. Чотирма однаковими сівалками за 9 год засіяли 108 га ячменю. За скільки годин можна засіяти 60 га однією такою сівалкою?

4 с., 9 год — 108 га

1 с., ? — 60 га



555. Розглянь таблицю.

I	II	III	IV	V
5	70	10	12	46
4	20	6	13	39
0	90	8	16	27
7	100	1	14	56

1) Додай числа IV і V стовпчиків.

2) Перемнож числа I і V стовпчиків, III і IV стовпчиків, II і IV стовпчиків.

3) Від чисел II стовпчика відними числа IV стовпчика.

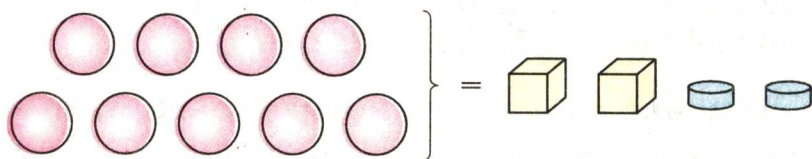
556.  $x \cdot 9 = 4599$        $x : 9 = 999$        $x - 9 = 9000$

557. Знайди частки і виконай перевірку множенням.

$2548 : 2$      $3486 : 3$      $25\ 048 : 4$      $8105 : 5$

558. З ділянки зібрали 248 ц капусти, буряків — у 2 рази менше, ніж капусти, моркви — на 84 ц менше, ніж буряків. Скільки всього центнерів овочів зібрали з ділянки?

559\*. Маса 9 кульок така сама, як маса 2 кубиків і 2 шайб. Шайба у 2 рази легша, ніж кубик. Скільки кульок треба взяти, щоб їх маса дорівнювала масі 1 кубика?



560°. За 2 год 8 юннатів зробили 48 годівниць для птахів, порівну кожний. Скільки годівниць може зробити один юннат за 5 год?

561°. Знайди частку і виконай перевірку множенням.

●  $2310 : 6$        $2905 : 7$        $61\ 712 : 8$        $67\ 455 : 5$

562. Знайди частку чисел 918 і 3 з поясненням.

**563.** Розглянь запис розв'язування і прочитай пояснення.

$$\begin{array}{r|l} 12282 & 6 \\ - 12 & 2047 \\ \hline & 28 \\ - 24 & \\ \hline & 42 \\ - 42 & \\ \hline & 0 \end{array}$$

**П о я с н е н н я.** Перше неповне ділене 12 тисяч. У частці буде 4 цифри. 12 тисяч поділити на 6, буде 2 тисячі. Остачі немає.

Друге неповне ділене 2 сотні, 2 сотні не діляться на 6 так, щоб у частці були сотні. У частці на місці сотень пишемо 0.

Третє неповне ділене 28 десятків. 28 десятків поділити на 6, буде 4 десятки і в остачі 4 десятки.

Четверте неповне ділене 42 одиниці. 42 поділити на 6, буде 7. Остачі немає. Частка 2047.

**564.** Знайди частки. Відповіді перевір множенням.

$$453\ 905 : 5 \quad 217\ 301 : 7 \quad 377\ 232 : 4$$

**565.** Запиши потрібні вирази і знайди їх значення.

1) Добуток чисел 2008 і 8 зменшити на 800.

2) Частку чисел 33 000 і 100 збільшити у 3 рази.

**566.** За 6 хв 3 кухарі зліпили 72 вареники, порівну кожен. За скільки хвилин один кухар може зліпити 28 вареників?

**567.** На машині було 2 т 4 ц гречаних крупів. У магазині з неї вивантажили 4 однакових мішки з крупами. Залишилося на машині 2 т 80 кг. Скільки кілограмів крупів було в кожному мішку?

**568°.**  $2842 : 7$      $52\ 260 : 4$      $10\ 032 : 3$      $20\ 047 \cdot 6$

**569°.** За 4 год роботи 3 однакових трактори витратили 240 л пального. На скільки годин роботи вистачить 400 л пального одному такому трактору?

**570.**  $81\ 147 : 3$      $183\ 318 - 183\ 318$      $148\ 420 : 4$   
 $27\ 049 \cdot 8$      $216\ 392 + 48\ 073$      $23 \cdot 31$

**571.**  $42\ 036 : 4$      $846\ 027 : 9$      $720\ 136 : 4$      $60\ 006 : 3$

**572.** Дві синиці за 4 дні з'їли 576 гусениць, порівну кожна. Скільки гусениць з'їсть одна синиця за 6 днів?

**573.** Розглянь запис і поясни розв'язання.

$$\begin{array}{r|l} 282024 & 6 \\ \hline 24 & 47004 \\ \hline 42 & \\ \hline 42 & \\ \hline 24 & \\ \hline 24 & \\ \hline 0 & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} 21056 & 7 \\ \hline 21 & 3008 \\ \hline 56 & \\ \hline 56 & \\ \hline 0 & \end{array} \quad \begin{array}{r|l} 656024 & 8 \\ \hline 64 & 82003 \\ \hline 16 & \\ \hline 16 & \\ \hline 24 & \\ \hline 24 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

**574.** Сторона рівностороннього трикутника дорівнює 8 см. Знайди площу квадрата, периметр якого дорівнює периметру цього трикутника.

**575°.** Мотоцикліст був у дорозі 4 год, і йому ще залишилося проїхати 130 км. З якою швидкістю рухався мотоцикліст, якщо весь шлях становить 390 км?

**576°.**  $32\ 720 : 8$      $204\ 012 : 6$      $49\ 023 : 9$      $7 \cdot 27\ 004$

**577.** (Усно). Знайди невідомі числа.

$a$	0	18	32				100
$b$	5	1		4		10	
$a : b$			2	60		100	5

**578.** Знайди частки. Відповіді перевір дією множення.

$$563\ 528 : 7 \quad 121\ 824 : 6 \quad 98\ 765 : 5 \quad 162\ 432 : 8$$

**579.** Обчисли усно та поясни спосіб обчислення.

$$180\ 000 : 6 \quad 2400 : 2 \quad 50\ 000 : 2 \quad 160\ 000 : 6$$

З р а з о к.  $36\ 000 : 3 = 36$  тис.  $: 3 = 12$  тис.  $= 12\ 000$ .

**580.** Розглянь запис і прочитай пояснення.

**П о я с н е н н я.** Перше неповне ділене 6 десятків тисяч. У частці буде 5 цифр. 6 десятків тисяч поділити на 5, буде 1 десяток тисяч і в остачі 1 десяток тисяч.

Друге неповне ділене 17 тисяч. 17 тисяч поділити на 5, буде 3 тисячі і в остачі буде 2 тисячі.

$$\begin{array}{r|l} 67000 & 5 \\ \hline 5 & 13400 \\ \hline 17 & \\ \hline 15 & \\ \hline 20 & \\ \hline 20 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

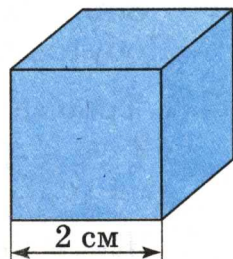


Третє неповне ділене 20 сотень. 20 сотень поділити на 5, буде 4 сотні.

Десятків і одиниць у діленому немає. На місці десятків і одиниць записуємо в частці нулі. Частка 13 400.

**581.** Знайди частки з поясненням:  $198\ 000 : 3$ ;  $681\ 628 : 4$ .

**582.** За 6 год роботи 4 силосозбиральні комбайни заготовили 1560 т зеленої маси соняшнику. За скільки годин може заготовити 520 т зеленої маси соняшнику один такий комбайн?



**583.** Довжина ребра куба 2 см. Скільки квадратних сантиметрів паперу буде потрібно, щоб обклеїти всі грані куба?

**584°.** На будівництво завезли  $k$  мішків цементу. Після того як витратили 300 кг цементу, залишилося  $c$  мішків. Про що дізнаємося, коли знайдемо значення поданих виразів?

$$k - c \quad 300 : (k - c) \quad 300 : (k - c) \cdot 20 \quad 300 : (k - c) \cdot 14$$

**585°.**  $244\ 000 : 8$      $361\ 809 : 3$      $10\ 025 : 5$      $6 \cdot 2030$

**586.** (Усно.) 2 т 7 ц : 3    1 м 5 дм : 5    8 см 1 мм : 9

**587.** Прочитай задачу та розглянь її розв'язання.

**З а д а ч а.** 19 м 50 см тканини розрізали на 6 рівних частин. Скільки тканини у чотирьох таких частинах?

### Р о з в ' я з а н н я

1)  $19\ м\ 50\ см : 6 = 3\ м\ 25\ см$  — в одній частині.

$$\begin{array}{r} \underline{1950} \mid 6 \\ \underline{18} \quad \mid 325 \\ \underline{15} \\ \underline{12} \\ \underline{30} \\ \underline{30} \\ 0 \end{array}$$

2)  $325 \cdot 4 = 1300$  (см) = 13 (м) — у чотирьох частинах.

В і д п о в і д ь: у чотирьох частинах 13 м тканини.

588.  $5 \text{ грн. } 76 \text{ к.} : 9$        $10 \text{ м} : 4$        $13 \text{ см } 5 \text{ мм} : 5$   
 $5 \text{ грн.} : 10$        $10 \text{ т} : 4$        $7 \text{ дм } 8 \text{ см} : 3$   
 $50 \text{ к.} \cdot 10$        $5 \text{ ц} : 10$        $8 \text{ т } 1 \text{ ц} : 9$

589. 1 кг цукерок коштує 9 грн. 50 к. Скільки коштує  $\frac{1}{5}$  кг цих цукерок?

590. Запиши вираз та обчисли його значення.

Добуток чисел 2080 і 8 збільшити на їх частку.

591. Трьома косарками за 7 год скошили траву з площі 42 га. З якої площі скосить траву одна така косарка за 4 год?

592. Жито привезли на двох підводах, по 3 ц 56 кг на кожній. Усе жито розсипали порівну у 8 мішків. Скільки кілограмів жита в одному мішку?

593°.  $97 \text{ м } 20 \text{ см} : 9$        $10 \text{ т } 5 \text{ ц} : 5$        $42 \text{ км } 40 \text{ м} : 4$   
 $3 \text{ ц } 4 \text{ кг} : 8$        $1 \text{ дм } 8 \text{ см} : 2$        $2 \text{ км } 50 \text{ м} \cdot 8$

594°. У річковий порт доставили 24 168 т пшениці. Усю пшеницю вивантажили за 4 дні, кожного дня порівну. Третину пшениці, яку вивантажили першого дня, відправили до млина. Скільки пшениці відправили до млина?

595. (Усно.)  $1 \text{ дм} : 2 \text{ см}$        $1 \text{ км} : 100 \text{ м}$        $1 \text{ т} : 5 \text{ ц}$   
 $1 \text{ м} : 5 \text{ см}$        $2 \text{ см} : 20 \text{ мм}$        $1 \text{ кг} : 10 \text{ г}$

596.  $36 \text{ км} : 5 \text{ м}$        $12 \text{ кг } 40 \text{ г} : 8 \text{ г}$        $4 \text{ м } 8 \text{ см} : 3$   
 $39 \text{ ц} : 5 \text{ кг}$        $12 \text{ дм } 6 \text{ см} : 9 \text{ см}$        $10 \text{ м} : 4$

597. З однієї ділянки поля фермер зібрав 127 т 8 ц цукрових буряків, а з другої — у 3 рази менше. Усі буряки він відвіз на цукровий завод. Скільки з них вийде цукру, якщо маса цукру становить  $\frac{1}{6}$  від маси буряків?

598. Прочитай задачу та розглянь її розв'язання.

З а д а ч а. З ділянки зібрали 34 ц 16 кг огірків. Усі

огірки розклали в ящики, по 8 кг у кожний. Скільки потрібно було ящиків?

Розв'язання

$$\begin{array}{r|l} 3416 & 8 \\ \hline \underline{32} & 427 \\ \underline{21} & \\ \underline{16} & \\ \underline{56} & \\ \underline{56} & \\ 0 & \end{array}$$

Відповідь: 427 ящиків.

**599.** У трьох сувоях 249 м 90 см сатину. Шовку в одному сувої у 2 рази більше, ніж сатину в одному сувої. Скільки шовку у двох сувоях?

**600.**  $360 : 6 + 72 : 3$      $360 : (6 + 72 : 3)$      $(360 : 6 + 72) : 3$   
 $252 : 42 + 54$      $672 : 42 + 24$      $42 \cdot 23 - 43 \cdot 16$

**601°.** За 7 днів роботи 2 оператори набрали на комп'ютері 294 сторінки тексту. Щодня обидва оператори набирали однакову кількість сторінок. Скільки сторінок набере один оператор за 6 днів?

**602°.**  $29 \text{ м } 60 \text{ см} : 4 \text{ см}$      $9 \text{ т } 48 \text{ кг} : 4 \text{ кг}$      $8 \text{ кг} : 5$   
 $10 \text{ грн.} - 10 \text{ к.}$      $49 \text{ грн. } 5 \text{ к.} : 3 \text{ к.}$      $5 \text{ грн.} : 4$

**603.** (Усно.)  $40 + 20 : 5$      $(40 + 20) : 5$      $3 \cdot 6 - 4 \cdot 2$   
 $40 : 5 + 20$      $40 + 20 - 5$      $3 \cdot (6 - 4) \cdot 2$

**604.**  $540 \text{ } 042 : 3 \cdot 2$      $100 \text{ } 640 - 2048 : 8$      $2 \text{ т } 16 \text{ кг} : 8 + 5 \text{ т}$   
 $540 \text{ } 042 : (3 \cdot 2)$      $(100 \text{ } 640 - 2048) : 8$      $1 \text{ т} - 1 \text{ ц} : 2$

**605.** З Тернополя до Києва виїхав автобус. Одночасно назустріч йому з Києва виїхав другий автобус. Перший автобус їхав зі швидкістю 60 км/год, другий — 62 км/год. Через 3 год вони зустрілися. Яка відстань між містами?

Розглянь розв'язання задачі двома способами. Поясни, про що дізналися кожною дією.



## Розв'язання

1-й спосіб

2-й спосіб

1)  $60 \cdot 3 = 180$  (км)

1)  $60 + 62 = 122$  (км/год)

2)  $62 \cdot 3 = 186$  (км)

2)  $122 \cdot 3 = 366$  (км)

3)  $180 + 186 = 366$  (км)

В і д п о в і д ь: 366 км — відстань між містами.

**606.** Від пристані «Київ» до пристані «Кременчук» відчалив теплохід, і одночасно йому назустріч від пристані «Кременчук» відчалив катер. Теплохід ішов зі швидкістю 30 км/год, а катер — 24 км/год. Через 5 год вони зустрілися. Яка відстань між пристанями?

**607.** 1)  $x \cdot 2 = 14\ 850$      $x : 2 = 14\ 850$      $x - 2 = 14\ 850$

2) Виконай дії і зроби перевірку оберненою дією.  
 $20\ 700 - 9478$      $817 : 43$      $36 \cdot 23$      $9765 + 91\ 807$

**608°.** Двома косарками за 4 год скошили траву з площі 24 га. За скільки годин скосить траву одна косарка з площі 138 га?

**609°.** З Харкова та Запоріжжя назустріч один одному одночасно виїхали два туристи: на мотоциклі та на моторолері. Швидкість мотоцикла 55 км/год, а моторолера — 30 км/год. Через 3 год туристи зустрілися.  
 ● Яка відстань між містами?

**610.**  $3400 \cdot 100 + 100$      $(80 + 20) \cdot 100$      $480 : 4 \cdot 3$   
 $900 - 10 \cdot 10$      $80 + 20 \cdot 100$      $480 : 3 \cdot 4$

**611.**  $35 - 12 + 20 - 18$      $24 : 3 : 2 \cdot 4 : 8$   
 $78 + 12 : 3 - 36 : 9$      $34 - 2 \cdot (16 - 6)$

**612.**  $5 \cdot 4207 \cdot 3$      $4 \cdot 145\ 397 : 7$      $27\ 801 : 3 + 73\ 100 \cdot 6$

**613.** 1) Розглянь записи і поясни обчислення.

$24\ 000 : 4 = 6000$	$3600 : 3 = 1200$
$24\ \text{тис.} : 4 = 6\ \text{тис.}$	$36\ \text{сот.} : 3 = 12\ \text{сот.}$

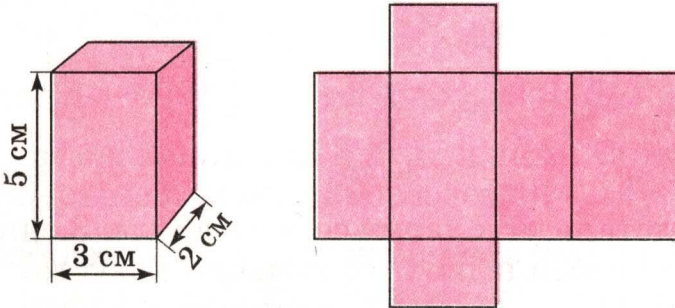
2)  $16\ 000 : 2$      $4800 : 3$      $150\ 000 : 5$      $90\ 000 : 6$

**614.**  $(8706 : 6 + 107) \cdot 9$      $12\ 087 : (3 + 30 : 5)$   
 $(6018 \cdot 2 - 540) : 6$      $27\ 018 : (9 - 30 : 5)$

**615.** Від двох протилежних берегів озера одночасно попливли назустріч один одному два човни. Перший човен плив зі швидкістю 7 км/год, а другий — 8 км/год. Човни зустрілися через 3 год. Знайди відстань між берегами озера.

**616.** (Усно.)  $22 : 5$      $40 : 8$      $40 : 6$      $36 : 5$      $70 : 8$   
 $49 : 6$      $52 : 7$      $23 : 5$      $82 : 9$      $60 : 8$

**617.** За даними малюнка обчисли площу поверхні розгортки прямокутного паралелепіпеда.



**618°.** З двох населених пунктів, відстань між якими 42 км, виїхали одночасно назустріч один одному два вершники. Перший їхав зі швидкістю 9 км/год, а другий — 12 км/год. Через скільки годин вони зустрінуться?

**619°.**  $2600 : 10 + 27\ 840$                        $8244 : 9 + 4708 \cdot 7$   
●  $90 + 348 \cdot 100$                                $(8244 : 9 + 4708) \cdot 7$

**620.** Знайди частки і зроби перевірку.  
 $44\ 824 : 8$      $34\ 521 : 3$

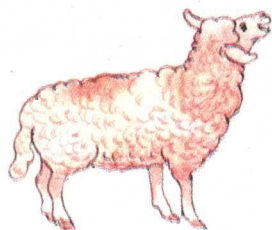
**621.**  $24\ 708 \cdot 4 - 24\ 708 : 4$                        $(24\ 708 \cdot 4 - 24\ 708) : 4$

**622.** З двох аеродромів, відстань між якими 2560 км, вилетіли одночасно назустріч один одному два літаки і зустрілися через 2 год. Перший літак летів зі швидкістю 620 км/год. Знайди швидкість другого літака.

**623.** Розглянь малюнок (с.96) і числові дані та знайди відповіді на запитання.



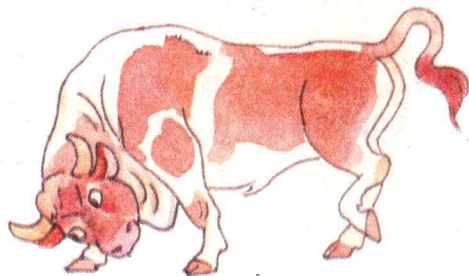
- 1) Яка маса 3 таких овець?
- 2) Яка маса 2 таких бичків?
- 3) У скільки разів вівця важча від поросяти?
- 4) Яка маса 8 таких овець і одного поросяти?
- 5) На скільки кілограмів вівця важча від поросяти?
- 6) Яка маса 3 таких поросят?



60 кг



30 кг



4 ц 80 кг

**624.** Відстань між двома селами 48 км. З одного села виїхав велосипедист. Одночасно назустріч йому з іншого села виїхав гусеничний трактор. Швидкість велосипедиста 14 км/год, а трактора 10 км/год. Через скільки годин вони зустрінуться?

**625.** Знайди значення виразу  $15\ 750 : k$ , якщо  $k = 3$ ,  $k = 7$ .

**626\*.** Два велосипедиста виїхали одночасно з міста до бази відпочинку. Один їхав зі швидкістю 10 км/год, а другий — 13 км/год. Через 2 год другий велосипедист проколов камеру, тому далі йшов пішки зі швидкістю 4 км/год. На якій відстані від міста перший велосипедист дожене другого?

**627°.**  $2312 : 8$        $44\ 268 : 3 \cdot 7$        $14\ 301 \cdot 2 - 777 : 7$   
 $903 : 21$        $44\ 268 : 7 \cdot 3$        $(14\ 301 \cdot 2 - 777) : 7$

**628°.** Швидкість велосипедиста 12 км/год. Це в 3 рази більше від швидкості пішохода, але в 6 раз менше від швидкості автобуса. Знайди швидкість пішохода й автобуса.

**629.** (Усно.)  $45\ 000 : 100$        $250 \cdot 100$        $10\ 000 : 1000$

**630.** (Усно.)  $25 : 3$        $14 : 5$        $20 : 7$        $30 : 4$        $45 : 6$



**631.** Прочитай пояснення про ділення на 10, 100, 1000 з остачею.

1)  $73 : 10 = 7$  (ост. 3)    2)  $1847 : 100 = 18$  (ост. 47)

П о я с н е н н я. 1) У числі 73 найбільше число, яке ділиться на 10, це число 70. 73 поділити на 10, буде 7. 3 одиниці становитимуть остачу.

2) У числі 1847 найбільше число, яке ділиться на 100, це число 1800. 1847 поділити на 100, буде 18. 47 одиниць становитимуть остачу.

**632.**  $254 : 10$              $12\,700 : 1000$              $83\,450 : 10$   
 $254 : 100$              $8400 : 1000$              $83\,450 : 100$

**633.**  $724\,036 : 4 + 40\,850$              $2 \cdot 843 - 4 \cdot 343$

**634.** На 3 га землі посіяли 500 кг пшениці. Скільки зерна потрібно, щоб засіяти 300 га землі?

**635.** Автомобілем ГАЗ можна перевезти 600 ц вугілля за 24 рейси, а автомобілем більшої вантажності — за 12 рейсів. За скільки рейсів можуть перевезти все вугілля обидва автомобілі?

**636.** Автомобіль КраЗ-237 витрачає за нормою на 100 км шляху 36 л пального. Але шофер обирав зручний режим роботи машини і домігся витрати 31 л пального на 100 км. Скільки літрів пального зекономить шофер на шляху в 1000 км?

**637\*.** Через 16 років Семен буде втричі старший, ніж тепер. Скільки років йому тепер?

**638°.** З двох туристичних баз, відстань між якими 34 км, вийшли одночасно назустріч один одному пішохід і лижник. Пішохід ішов зі швидкістю 5 км/год, а лижник — 12 км/год. Через скільки годин вони зустрінуться?

**639°.** Розв'яжи приклади з перевіркою.

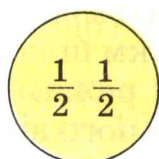
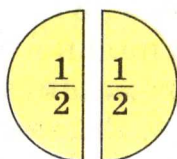
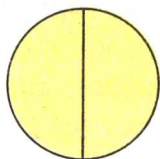
●  $7023 \cdot 5$              $34\,456 : 8$              $621\,150 : 3$

# ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДРОБАМИ. МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ, ЩО ЗАКІНЧУЮТЬСЯ НУЛЯМИ

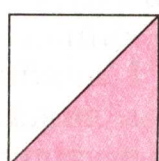
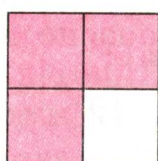
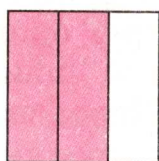
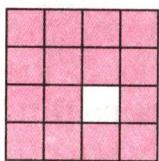


## ДРОБИ

- 640.** На малюнку зображено цілий круг і круг, поділений на 2 рівні частини. Одна така частина — це половина, або одна друга. Половина позначається двома цифрами —  $\frac{1}{2}$ . Якщо прикласти половини одна до одної, дістанемо цілий круг. У побуті часто користуються словом *половина*, або *пів*. Півкілограма ( $\frac{1}{2}$  кг), півлітра ( $\frac{1}{2}$  л), півтонни ( $\frac{1}{2}$  т). Знайди  $\frac{1}{2}$  від чисел 8, 100, 1 кг.



- 641.** На малюнку зображені квадрати, поділені на рівні частини. Яка з цих частин найбільша? найменша? Запиши всі частини від найбільшої до найменшої.



- 642.** Розглянь задачі на знаходження частини числа і числа за його частиною. Склади дві подібні задачі.  
З а д а ч а 1. Від 12 м дроту відрізали четверту частину. Скільки метрів дроту відрізали?

Розв'язання:  $12 : 4 = 3$  (м).

Відповідь:  $\frac{1}{4}$  від 12 м дорівнює 3 м.

Задача 2. Першого дня турист пройшов 24 км, що становило  $\frac{1}{4}$  всього шляху. Який увесь шлях?

Розв'язання:  $24 \cdot 4 = 96$  (км).

Відповідь: увесь шлях становить 96 км.

**643.** 1) Розглянь розв'язання завдання.

Завдання. Знайди  $\frac{1}{5}$  від 90.

Розв'язання:  $90 : 5 = 18$ .

Відповідь:  $\frac{1}{5}$  від 90 дорівнює 18.

2) Знайди  $\frac{1}{6}$  від 720. Розв'язання запиши.

**644.** Довжина  $\frac{1}{3}$  шуканого відрізка 3 см. Знайди довжину шуканого відрізка і накресли його в зошиті.

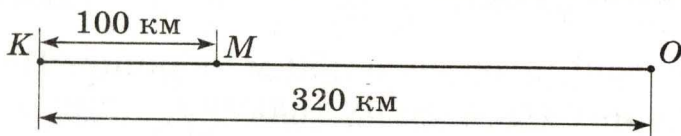
**645.** Для школи придбали 240 квіток у цирк та 420 квіток у театр. Четверту частину квіток у цирк і шосту частину квіток у театр віддали учням початкових класів. Скільки всього квіток віддали учням початкових класів?

**646.** Знайди значення поданих виразів, якщо  $a = 43$ .

$$989 : a - 20 \quad 1000 - 774 : a \quad 17 \cdot a - 567$$

**647°.** В універмазі було 280 жіночих і 150 чоловічих костюмів. Під час розпродажу за день продали четверту частину жіночих і третю частину чоловічих костюмів. Яких костюмів продали більше і на скільки?

**648°.** За даними малюнка знайди, на скільки кілометрів відстань  $KM$  менша від половини відстані  $KO$ .



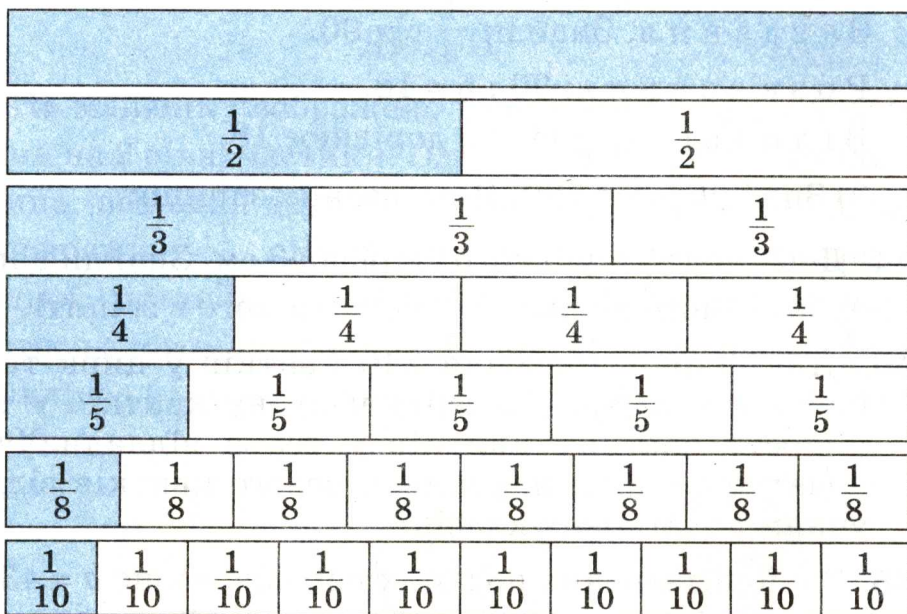
**649.** На малюнку (с. 100) 7 однакових прямокутників. Перший — цілий, другий — поділений на 2 рівні частини, третій — на 3 рівні частини, четвертий — на 4,



п'ятий — на 5, шостий — на 8 і сьомий — на 10 рівних частин. У цілому прямокутнику міститься дві половини, три третіх частини, чотири четвертих, п'ять п'ятих, вісім восьмих або десять десятих частин. Скільки четвертих частин у половині?

Користуючись малюнками, порівняй частини:

$$\frac{1}{2} \text{ і } \frac{1}{8}; \quad \frac{1}{8} \text{ і } \frac{1}{10}; \quad \frac{1}{3} \text{ і } \frac{1}{2}; \quad \frac{1}{4} \text{ і } \frac{1}{5}.$$



- 650.** (Усно.) 1 л соку розлили у склянки місткістю  $\frac{1}{5}$  л. У скільки таких склянок налили сік?
- 651.** 4 л молока розлили у півлітрові банки. Скільки потрібно було таких банок?
- 652.** Знайди:  $\frac{1}{5}$  від 1 кг,  $\frac{1}{3}$  від 2 хв,  $\frac{1}{4}$  від 1 год.
- 653.** У салоні штор було 450 м тканини. Першого дня продали п'яту частину тканини, а другого — третю частину того, що залишилося. Скільки метрів тканини продали другого дня?
- 654.** Квітник прямокутної форми має довжину 30 м

і ширину 20 м.  $\frac{1}{4}$  площі квітника займають гвоздики, а решту площі — тюльпани. Яку площу засаджено тюльпанами?

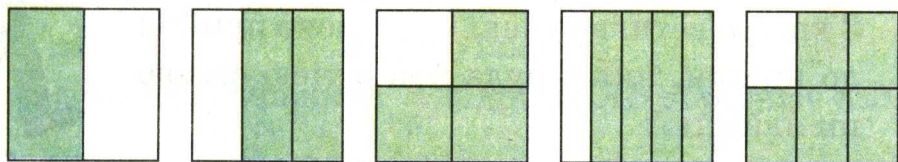
**655°.** Сквер має прямокутну форму. Його довжина дорівнює 50 м, а ширина 20 м.  $\frac{1}{5}$  скверу займає ігровий майданчик, а решту площі відведено під дерева і кущі. Знайди площу, відведену під дерева і кущі.

**656°.**  $756 : 3$      $3 \cdot 3027$      $100\ 000 - 7245 \cdot 4 + 9754$   
●  $966 : 21$      $3027 : 3$      $100\ 000 + 82\ 056 : 4 - 7109$

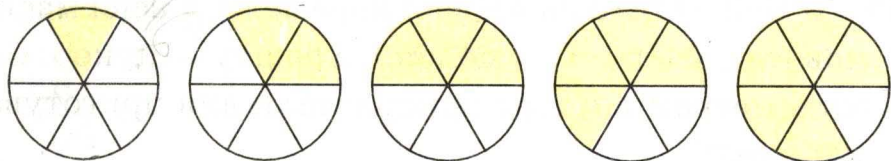
**657.** Запиши у зошиті частини в порядку зростання.

$$\frac{1}{6}, \frac{1}{2}, \frac{1}{10}, \frac{1}{8}, \frac{1}{12}, \frac{1}{3}, \frac{1}{5}, \frac{1}{4}$$

**658.** На скільки рівних частин поділено кожний квадрат? Як називається кожна незафарбована частина квадрата? Скільки і яких частин у квадраті зафарбовано?

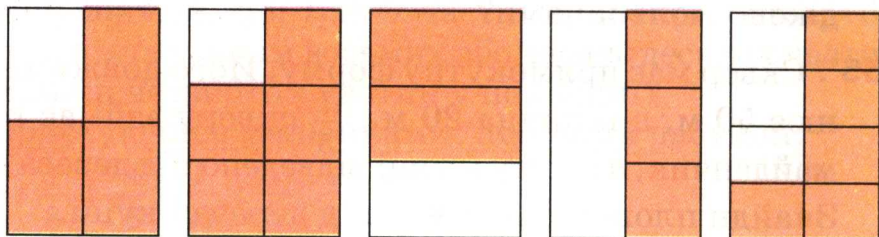


**659.** Полічи, на скільки рівних частин поділено кожний круг. Скільки таких частин зафарбовано?



Числа виду  $\frac{1}{2}, \frac{2}{3}, \frac{3}{4}, \frac{1}{6}, \frac{5}{6}$  називають *дробовими числами*. Число  $\frac{5}{6}$  — дріб, 5 — *чисельник* дробу, а 6 — *знаменник* дробу. Знаменник — число під рискою дробу — показує, на скільки рівних частин поділено ціле. Чисельник — число над рискою дробу — показує, скільки взято рівних частин цілого.

660. Запиши дробом, яку частину кожного прямокутника зафарбовано.



661. Знайди (усно чи письмово)  $\frac{1}{8}$  від кожного числа або величини: 320, 1600, 10 128, 2 км, 2 год, 4 ц.

662. У магазин привезли 2 т 4 ц крупів. Третину крупів придбав ресторан, а решту — розфасували в пакети, по 4 кг у кожний. Скільки вийшло пакетів з крупами?

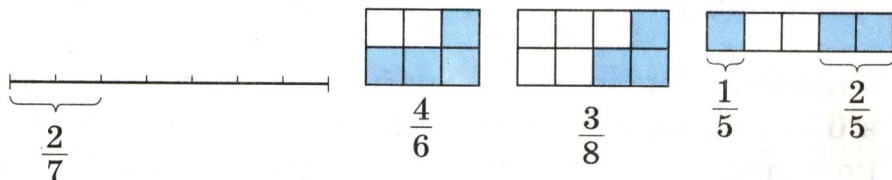
- 663\*. Відстань від дому до школи 1 км 300 м. Учень пройшов до школи 1 км за  $\frac{1}{3}$  год. На решту шляху в нього залишилося 3 хв. Чи встигне учень своєчасно прийти до школи, якщо буде йти з тією самою швидкістю?



- 664°. Накресли відрізок завдовжки 8 см і покажи дужкою  $\frac{3}{4}$  цього відрізка.

- 665°. У 840 кг готової ягідної карамелі  $\frac{1}{7}$  всієї маси становлять ягоди,  $\frac{1}{4}$  — молоко, а решту — цукор. Скільки кілограмів цукру використали для приготування карамелі?

666. Прочитай дроби і поясни, як їх утворено.

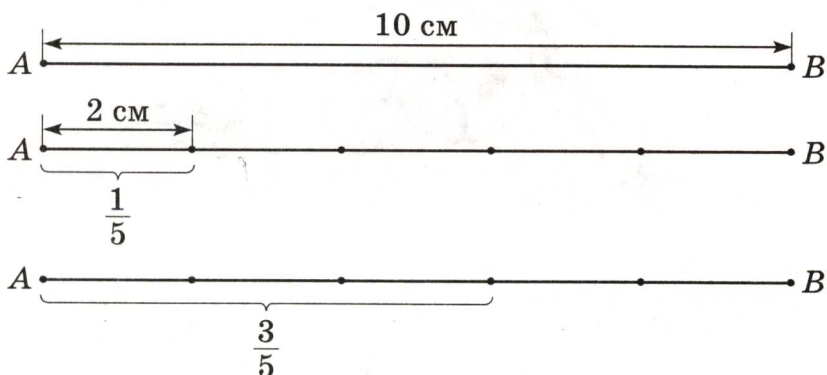


667. Запиши цифрами дроби: *п'ять сьомих, чотири шостих, сім восьмих, дві дев'ятих, шість дев'ятих, одна десята.*



**668.** Розглянь малюнок і розв'язання задачі на знаходження дробу від числа.

**З а д а ч а.** Довжина відрізка  $AB$  10 см. Чому дорівнює  $\frac{3}{5}$  цього відрізка?



**Р о з в' я з а н н я**

1) Скільки сантиметрів в  $\frac{1}{5}$  відрізка  $AB$ ?

$$10 : 5 = 2 \text{ (см)}$$

2) Чому дорівнює  $\frac{3}{5}$  відрізка  $AB$ ?

$$2 \cdot 3 = 6 \text{ (см)}$$

**В і д п о в і д ь:** довжина  $\frac{3}{5}$  відрізка  $AB$  дорівнює 6 см.

**669.** Знайди  $\frac{5}{9}$  від 64 260.

$$64\,260 : 9 \cdot 5 = 35\,700$$

$$\begin{array}{r} - 64260 \quad | \quad 9 \\ \underline{63} \phantom{00} \quad | \quad 7140 \\ 12 \phantom{00} \phantom{00} \\ - \phantom{00} 9 \phantom{00} \\ \underline{\phantom{00} 36} \phantom{00} \\ - \phantom{00} 36 \phantom{00} \\ \underline{\phantom{00} 0} \phantom{00} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \phantom{\times} 7140 \\ \phantom{\times} \phantom{0} 5 \\ \hline 35700 \end{array}$$

**670.** Знайди  $\frac{4}{7}$  від 28;  $\frac{3}{7}$  від 3864;  $\frac{4}{9}$  від 1575.

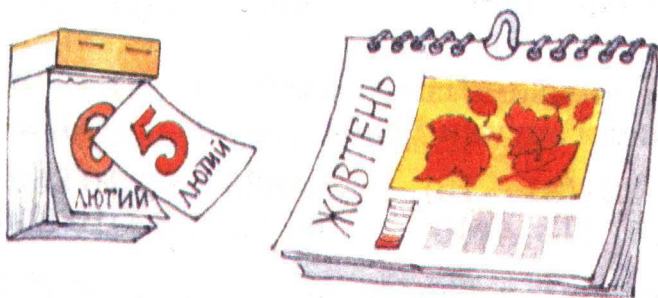
**671°.** На одній лісовій ділянці посадили 12 650 дерев, а на другій — у 5 раз менше. Шосту частину всіх дерев становили дуби, а решту — інші дерева. Скільки дубів посадили на обох ділянках?

- 672°. За 7 днів 8 бурундуків перенесли в нірки 1960 горіхів, порівну кожний. Скільки горіхів перенесе в нірку один бурундук за 21 день?



673. (Усно.) Знайди  $\frac{2}{3}$ ,  $\frac{1}{2}$ ,  $\frac{3}{4}$ ,  $\frac{2}{5}$ ,  $\frac{3}{10}$  від 1 хв.
674. До числа 72 060 додай  $\frac{3}{6}$  його.
675. Накресли відрізок  $AB = 10$  см. Потім накресли ще два відрізки: відрізок  $MK$ , що становить  $\frac{2}{5}$  відрізка  $AB$ , і відрізок  $OE$ , що становить  $\frac{3}{4}$  відрізка  $AB$ .
676. Обчисли  $(b \cdot 7 - b : 34) \cdot 3$ , якщо  $b = 884$ .
677. На птахофермі було 8420 птахів: кури становили  $\frac{3}{5}$ , гуси —  $\frac{1}{4}$  усіх птахів, а решту — качки. Скільки на птахофермі було окремо курей, гусей і качок?
678. Площа парку становить 86 000 м<sup>2</sup>. Частина цього парку у вигляді прямокутної ділянки зі сторонами 320 м і 100 м відведено під ігровий майданчик.  $\frac{3}{4}$  решти парку займають кущі і дерева. Яку площу займають кущі і дерева?
679. (Усно.)  $780 - 180 : 2 \cdot 6$        $(780 - 180) : 2 \cdot 6$   
 $(800 : 8 - 20) : 4$        $800 : 8 - 20 : 4$
- 680°.  $7 \cdot (14\ 057 - 27\ 054 : 6)$      $20\ \text{т}\ 35\ \text{кг} : 5$      $20\ \text{м}\ 35\ \text{см} : 5$
- 681°. У магазин завезли 1750 календарів у пачках. Перекидні календарі були у 6 пачках, по 50 у кожній.

$\frac{9}{10}$  решти становили відривні календарі. Скільки відривних календарів завезли в магазин?



682. Побудуй прямокутник зі сторонами 10 см і 2 см. Чому дорівнює  $\frac{1}{3}$  його периметра і  $\frac{7}{10}$  його площі?

683. (Усно.) Знайди  $\frac{3}{4}$ ,  $\frac{3}{5}$ ,  $\frac{1}{6}$ ,  $\frac{5}{6}$ ,  $\frac{5}{12}$ ,  $\frac{1}{20}$  від 1 год.

684. Знайди  $\frac{1}{6}$  від суми чисел 20 454 і 8406.

685. Паркова зона міста становила 3400 га. Після розширення площа паркової зони збільшилася на  $\frac{1}{8}$ . Яка площа паркової зони міста?

686. Довжина садиби 100 м, а ширина — на 60 м менша.  $\frac{3}{8}$  площі садиби займають будівлі, двір і сад, а решту — город. Яку площу займає город?

687. У хлопчика було 11 грн. 70 к. На  $\frac{5}{6}$  усіх грошей він купив 3 книжки за однаковою ціною. Скільки коштує одна книжка?

688. Прочитай пояснення, задачу і розглянь її розв'язання.

П о я с н е н н я. Дріб можна розглядати не тільки як суму однакових частин, а й як частку двох чисел.

$$5:8 = \frac{5}{8}$$

З а д а ч а. 4 хлопчики зібрали 3 кг ожини і поділили її порівну. Скільки ожини одержав кожний хлопчик?





**694.** 1) Для знаходження числових значень виразів учень використав переставний і сполучний закони множення. Поясни дії учня.

$$8 \cdot 7 \cdot 5 = (8 \cdot 5) \cdot 7 = 40 \cdot 7 = 280$$

$$2 \cdot 3 \cdot 25 \cdot 3 = (25 \cdot 2) \cdot (3 \cdot 3) = 50 \cdot 9 = 450$$

2) Поясни різні способи обчислення.

$$15 \cdot (7 \cdot 6) = 15 \cdot 42 = 630$$

$$15 \cdot (7 \cdot 6) = (15 \cdot 6) \cdot 7 = 90 \cdot 7 = 630$$

$$\begin{array}{r} \times 15 \\ 42 \\ + 30 \\ \hline 60 \\ \hline 630 \end{array}$$

3) Обчисли:  $8 \cdot (5 \cdot 3)$ ,  $5 \cdot 7 \cdot 2 \cdot 9$ ,  $(49 \cdot 25) \cdot 4$ ,  $(53 \cdot 2) \cdot 5$ .

**695.** (Усно.)  $2 \cdot 10$        $53 \cdot 100$        $18 \cdot 1000$        $8 \cdot 10\,000$   
 $15 \cdot 100$        $6 \cdot 10$        $15 \cdot 1000$        $2 \cdot 100$

**696.** 1) Розглянь записи і поясни, як можна кругле число записати у вигляді добутку двох чисел, одним із множників якого є число, записане одиницями з нулями.

$$\begin{array}{r} 3 \cdot 10 = 30 \\ \hline 30 = 3 \cdot 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 8 \cdot 100 = 800 \\ \hline 800 = 8 \cdot 100 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 27 \cdot 100 = 2700 \\ \hline 2700 = 27 \cdot 100 \end{array}$$

2) Запиши у вигляді добутку: 500, 50, 6800, 40 000.

**697.** Учень прочитав 40 сторінок книжки, що становило  $\frac{1}{10}$  всієї книжки. Скільки сторінок у книжці?

**698.** Розглянь задачу і поясни її розв'язання.

**З а д а ч а.** На поливання огірків хлопчик витратив 25 л води, що становило четверту частину води, яка була в бочці. Потім 30 л води він витратив на поливання яблунь. Скільки літрів води залишилося в бочці?

**Р о з в' я з а н н я**

1)  $25 \cdot 4 = 100$  (л)

2)  $25 + 30 = 55$  (л)

3)  $100 - 55 = 45$  (л)

**В і д п о в і д ь:** у бочці залишилося 45 л води.

**699°.** У пекарні для приготування ватрушок витратили 24 кг сиру. На це пішла  $\frac{1}{3}$  всього сиру, що був у пекарні. На приготування пасок витратили ще 36 кг сиру. Скільки кілограмів сиру залишилося в пекарні?

**700°.** Суму чисел 123 456 і 789 зменш на третину першого числа.

**701.** Розв'яжи приклади, в яких останньою є дія віднімання.

$$\begin{array}{lll} (46 - 3) \cdot 2 & 10 \cdot 1000 - 1 & 20 \cdot 20 - 10 \cdot 10 \\ 460 - 30 \cdot 2 & 1000 - 82 \cdot 10 & 23 \cdot 3 - 40 + 50 \end{array}$$

**702.** Розглянь записи і поясни, як знайшли добутки.

$$\begin{aligned} 23 \cdot 40 &= 23 \cdot (4 \cdot 10) = (23 \cdot 4) \cdot 10 = 92 \cdot 10 = 920 \\ 4200 \cdot 20 &= (42 \cdot 100) \cdot (2 \cdot 10) = (42 \cdot 2) \cdot (100 \cdot 10) = \\ &= 84 \cdot 1000 = 84\,000 \end{aligned}$$

**703.**  $13 \cdot 50$      $1500 \cdot 20$      $3200 \cdot 300$      $160 \cdot 40 + 1000$   
 $22 \cdot 30$      $80 \cdot 400$      $60 \cdot 40$      $500 \cdot 400 - 100\,000$

**704.** У магазині було 720 кг рису. Першого дня продали  $\frac{2}{9}$ , а другого  $\frac{3}{5}$  усього рису. Скільки кілограмів рису продали за два дні?

**705.** Туристу треба було пройти 180 км. За перший день він пройшов  $\frac{1}{6}$  всього шляху, а за другий  $\frac{4}{5}$  того шляху, що пройшов за перший день. Скільки кілометрів пройшов турист за два дні?

**706.** Виконай дії і зроби перевірку оберненою дією.

$$28\,784 : 7 \quad 37\,054 \cdot 5 \quad 2707 - 987 \quad 19 \text{ м } 4 \text{ см} : 8$$

**707.** До обіду господарка зібрала з ділянки 4 однакових ящики помідорів, а після обіду 2 таких самих ящики. Всього вона зібрала 60 кг помідорів. Скільки кілограмів помідорів вміщує один ящик?

**708°.**  $210 \cdot 300$      $900 \cdot 40$      $60 \cdot 60$      $150 \cdot 20 - 2000$



**709°.** Книжка містить 120 сторінок. За перший день дівчинка прочитала  $\frac{1}{10}$  всієї книжки, а за другий день  $\frac{3}{4}$  того, що за перший день. Скільки сторінок книжки дівчинка прочитала за другий день?

**710.** Розглянь, як знаходити значення добутку  $24 \cdot 300$  усно і письмово.

Усно:  $24 \cdot 300 = 24 \cdot (3 \cdot 100) = (24 \cdot 3) \cdot 100 = 72 \cdot 100 = 7200.$

Письмово:

$$\begin{array}{r} \times 24 \\ \underline{300} \\ 7200 \end{array}$$

**711.** Перевір розв'язання прикладів.

$5784 \cdot 50 = 289\ 200$

$741 \cdot 400 - 28\ 200 = 268\ 200$

$$\begin{array}{r} \times 5784 \\ \underline{50} \\ 289200 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 741 \\ \underline{400} \\ 296400 \end{array} \quad \begin{array}{r} - 296400 \\ \underline{28200} \\ 268200 \end{array}$$

**712.** Розв'яжи з поясненням:  $478 \cdot 600.$

$28 \cdot 60$   
 $87 \cdot 400$

$345 \cdot 600$   
 $4107 \cdot 90$

$506 \cdot 50 - 1500$   
 $20\ 000 - 173 \cdot 80$

**714.**  $x : 500 = 25$        $x - 500 = 25$        $x + 25 = 500$

**715.** Трое поросят зібрали разом 300 кг жолудів. Ніф-Ніф і Наф-Наф зібрали по 1 мішку жолудів, а Нуф-Нуф — 3 мішки. Скільки кілограмів жолудів в одному мішку?



**716.** Футбольний м'яч коштує 48 грн. Недільна знижка у магазині складає  $\frac{3}{100}$  від ціни товару. Знайди ціну м'яча після знижки.

**717°.** Кріль за день з'їдає 3 кг 500 г кормів, з них трава становить  $\frac{7}{10}$ , а зерно —  $\frac{7}{100}$  усіх кормів. Скільки разом трави і зерна з'їдає кріль за день?

**718°.**  $873 \cdot 30$        $25\,700 - 92 \cdot 60$        $800 \cdot 900$   
●  $873 \cdot 300$        $92 \cdot 600 - 25\,700$        $8000 \cdot 100$

**719.**   $24 \cdot 400$      $96 : 2$        $16 \cdot 500$        $4000 : 1000$   
 $48 : 3$        $9600 : 100$      $8000 - 4000$      $4 \cdot 6$

**720.**  $97 \cdot 800$        $8286 \cdot 50$        $1000 - 25 \cdot 40$   
 $16 \cdot 70$        $9700 : 10$        $1000 - 25 \cdot 10$

**721.** Лижник пройшов 56 км і йшов весь час з однаковою швидкістю. До зупинки він ішов 4 год, а після зупинки 3 год. Скільки кілометрів пройшов лижник після зупинки?

**722.** Два столяри одержали 189 грн. Один з них працював 4 дні, а другий — 5. Скільки грошей заробив кожний столяр, якщо поденна оплата була однаковою?

**723.** Закінчи розв'язування прикладів.

$$41 \cdot 20 = 41 \cdot (10 \cdot 2) = \qquad 41 \cdot 12 = 41 \cdot (10 + 2) =$$

**724.** Знайди частки і виконай перевірку множенням.

$$836 : 4 \quad 928 : 32 \quad 972 : 36 \quad 741 : 3$$

**725°.** На фабриці було 2826 м тканини.  $\frac{4}{9}$  цієї тканини витратили на пошиття жіночих костюмів. На чоловічі костюми витратили  $\frac{1}{2}$  від кількості тканини, що пішла на жіночі костюми. Скільки тканини пішло на пошиття чоловічих костюмів?

**726°.**  $12 \cdot 56$        $15 \cdot 400$        $903 : 21$        $3248 : 16$

● **727.** Розглянь знаходження добутку усним і письмовим способами.

$$\text{Усно: } 2400 \cdot 30 = (24 \cdot 100) \cdot (3 \cdot 10) = (24 \cdot 3) \cdot (100 \cdot 10) = 72 \cdot 1000 = 72\,000.$$

$$\text{Письмово: } \begin{array}{r} 2400 \\ \times 30 \\ \hline 72000 \end{array}$$

**728.** Перевір правильність виконання множення.

$$\begin{array}{r} \times 17800 \\ \underline{40} \\ 712000 \end{array} \quad \begin{array}{r} \times 320 \\ \underline{300} \\ 96000 \end{array} \quad \begin{array}{r} \times 7540 \\ \underline{50} \\ 377000 \end{array}$$

**729.**  $380 \cdot 600$        $5400 \cdot 50$        $230 \cdot 40 - 6800$   
 $73\,000 \cdot 4$        $3040 \cdot 5$        $20 \cdot 30 \cdot 40 + 80\,000$

**730.** Брат купив  $k$  цукерок, а сестра  $s$  таких цукерок. Разом вони заплатили  $a$  грн. Скільки коштує одна цукерка? Склади вираз і обчисли його значення, якщо  $k = 6$ ,  $s = 9$ ,  $a = 3$ .

**731.** На причіп поклали 4 мішки жита і 3 мішки пшениці, в кожному мішку зерна порівну. Всього 560 кг зерна. Скільки кілограмів жита поклали на причіп?

**732.** На базу завезли 2 вагони піску і 4 вагони щебеню, у кожному вагоні будівельних матеріалів порівну. Всього 96 т будівельних матеріалів. Скільки завезли піску і скільки щебеню?

**733.** Обчисли тільки ті частки, які є двоцифровими.

$$882 : 21 \quad 336 : 42 \quad 580 : 4 \quad 510 : 6 \quad 858 : 33$$

**734\*.** 1 га соснового лісу за рік виділяє стільки кисню, скільки потрібно для забезпечення життєдіяльності 2500 людей. Скільком людям вистачить кисню з 400 га соснового лісу?

**735°.** Першого дня кравчиня пошила 2 однакові спідниці, а другого — 3. Всього вона витратила 10 м тканини. Скільки метрів тканини витратила кравчиня першого дня?

**736°.**  $620 \cdot 600$        $70\,070 - 9000$        $570 \cdot 60 : 5$   
●  $870 \cdot 90$        $4900 \cdot 20$        $49\,544 : 8$



- 737.** 72 л гасу розлили порівну у 4 каністри. Скільки потрібно таких каністр, щоб розлити 54 л гасу?
- 738.** Бензин був у 5 каністрах, у кожній порівну. У перший автомобіль заправили 54 л бензину, а в другий 36 л. Скільки каністр бензину було заправлено в перший автомобіль і скільки в другий?
- 739.** Склади задачу за коротким записом і розв'яжи її.

Магазин	Кількість ящиків	Маса
Перший	? } 8	60 кг
Другий	? }	36 кг

- 740.**  $x : 20 = 240$        $x \cdot 20 = 200$
- 741.** При яких значеннях букв справджуються подані нерівності?  
 $5 \cdot x < 20$        $20 - a < 15$
- 742.** Розв'яжи приклади і порівняй відповіді кожної пари.
- $54 : (2 \cdot 9)$        $32 : (4 \cdot 4)$        $96 : (12 \cdot 4)$   
 $54 : 2 : 9$        $32 : 4 : 4$        $96 : 4 : 12$
- 743.** Обчисли зручним способом.
- $4 \cdot 320 \cdot 5$        $15 \cdot 2 \cdot 240$        $180 \cdot 5 \cdot 20$        $50 \cdot 128 \cdot 2$
- 744°.** Хлопчик купив однакові зошити для малювання: 2 для себе і 3 для своїх друзів. За всі зошити він заплатив 4 грн. Скільки грошей мають повернути хлопчикові друзі?
- 745°.** Дві бригади зібрали 7 однакових корзин моркви. Перша бригада зібрала 36 кг, а друга 48 кг моркви.
- Скільки корзин моркви зібрала кожна бригада?

### ДІЛЕННЯ ЧИСЕЛ, ЩО ЗАКІНЧУЮТЬСЯ НУЛЯМИ

- 746.** Розглянь розв'язання прикладу різними способами. Поясни правило ділення числа на добуток.

$$108 : (18 \cdot 2) = \begin{cases} 108 : 36 = 3 \\ (108 : 18) : 2 = 6 : 2 = 3 \\ (108 : 2) : 18 = 54 : 18 = 3 \end{cases}$$

**747.** Учень розв'язав приклади. Поясни зручність способу.

$$540 : (2 \cdot 5) = 540 : 10 = 54$$

$$540 : (6 \cdot 18) = (540 : 6) : 18 = 90 : 18 = 5$$

$$5600 : (14 \cdot 100) = (5600 : 100) : 14 = 56 : 14 = 4$$

**748.** Знайди значення виразів зручним способом.

$$36\ 000 : (25 \cdot 4)$$

$$720 : (8 \cdot 3)$$

$$960 : (24 : 2)$$

**749.** Розглянь приклади і поясни застосування правила ділення числа на добуток для усного ділення на двоцифрове та розрядне число.

$$168 : 28 = 168 : (4 \cdot 7) = 168 : 4 : 7 = 6$$

$$56\ 000 : 800 = 56\ 000 : (100 \cdot 8) = 56\ 000 : 100 : 8 = 560 : 8 = 70$$

**750.**  $3600 : 60$

$360 : 12$

$7200 : 600$

$270 : 45$

**751.** Двома автомобілями перевезли 60 т картоплі. Першим перевезли 20 т, а другим — решту картоплі. Вантажність автомобілей однакова. Загальна кількість рейсів 12. Скільки рейсів зробив кожен автомобіль?

**752.** Відстань між двома пунктами 1456 км. Із цих пунктів одночасно назустріч один одному виїхали два автобуси. Яка відстань буде між автобусами на той час, коли перший проїде  $\frac{3}{8}$ , а другий —  $\frac{2}{7}$  всієї відстані?

**753.** Виконай ділення з остачею.

$23 : 4$

$30 : 7$

$48 : 9$

$51 : 7$

**754°.**  $25 : 3$

$60 : 8$

$27 : 4$

$56 : 6$

**755°.**  $240 : 30$

$6300 : 900$

$300 \cdot 70 + 420\ 000$

●  $240 : 120$

$6300 : 300$

$100\ 000 - 600 \cdot 20$

**756.** (Усно.) 1)  $46\ 000 : 100$

$46\ 000 : 1000$

$8340 : 10$

$$\begin{array}{cccc} 2) 24 : 8 & 30 : 5 & 18 : 6 & 72 : 9 \\ 26 : 8 & 33 : 5 & 21 : 6 & 80 : 9 \end{array}$$

**757.** Розглянь ділення з остачею на двоцифрове число.  
 $53 : 16 = 3$  (ост. 5)

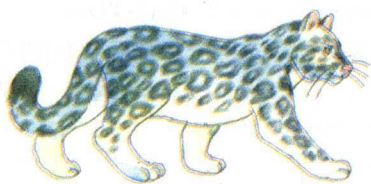
П о я с н е н н я. Випробовуванням знайдемо число, яке менше від 53 і ділиться на 16. Це число 48. 16 помножити на 3, буде 48. У частці 3. Знайдемо остачу:  $53 - 48 = 5$ . В остачі 5.

В і д п о в і д ь: 53 поділити на 16, буде 3 і в остачі 5.

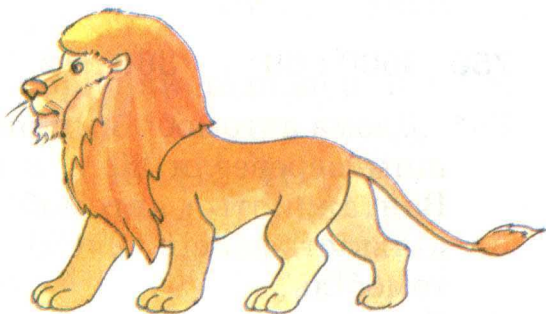
**758.** Знайди частку і остачу.

$$\begin{array}{ccccc} 60 : 16 & 40 : 15 & 80 : 35 & 560 : 80 & 300 : 50 \\ 52 : 24 & 75 : 21 & 420 : 70 & 6400 : 800 & 400 : 80 \end{array}$$

**759.** Маса двох однакових снігових барсів 80 кг. Яка маса чотирьох однакових левів, якщо лев у 5 раз важчий за снігового барса?



Сніговий барс



Лев

**760.** За 10 год роботи двигуна витратили 90 л пального, 54 л до перерви, а решту після перерви. Скільки годин двигун працював до перерви і скільки після перерви, якщо витрата пального за годину була однаковою?

**761.** Знайди значення виразу  $250 \cdot b - b \cdot 5$ , якщо  $b = 200$ .

**762°.** За добу 3 берези і 2 евкаліпти разом поглинають 760 л води. Одна береза поглинає 40 л води. Скільки літрів води поглинає один евкаліпт за добу?

**763°.**

$$\begin{array}{cccc} 32 : 5 & 40 : 12 & 630 : 90 & 5400 : 60 \\ 70 : 8 & 72 : 30 & 630 : 30 & 3200 : 80 \end{array}$$



**764.** Розглянь, як усно і письмово знайшли частку і остачу від ділення чисел 294 і 40.

Усно:  $294 : 40 = 294 : (10 \cdot 4) = 294 : 10 : 4 = 7$  (ост. 14).

Пояснення. Знаходитимемо частку послідовним діленням на 10 і 4. У ході виконання окремих дій остачу не треба знаходити, але слід пам'ятати, що вона має бути менша від дільника. 294 поділити на 10, буде 29. 29 поділити на 4, буде 7. Частка 7. Дізнаємося, скільки поділили. 40 помножити на 7, буде 280. Знайдемо остачу:  $294 - 280 = 14$ .

Письмово: щоб поділити 294 на 40, треба спочатку поділити це число на 10, буде 29. Потім поділити 29 на 4, можна взяти по 7. Дізнаємося, яке число поділили. Помножимо 40 на 7, буде 280. Дізнаємося, скільки залишилося:  $294 - 280 = 14$ . Частка 7, остача 14.

$$\begin{array}{r} 294 \overline{)40} \\ - 280 \overline{)7} \\ \hline 14 \end{array}$$

**765.** Розглянь записи і поясни розв'язування.

$$\begin{array}{r} 385 \overline{)70} \\ - 350 \overline{)5} \\ \hline 35 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 608 \overline{)80} \\ - 560 \overline{)7} \\ \hline 48 \end{array}$$

**766.** Знайди частку і остачу письмово.

$$523 : 60 \quad 356 : 60 \quad 710 : 80 \quad 433 : 50 \quad 248 : 80$$

$$767. \quad x : 20 = 680 \quad x \cdot 20 = 680 \quad x - 20 = 680$$

**768.** Протягом двох тижнів мотоцикліст був у дорозі 60 год. Першого тижня він проїхав 960 км, а другого 1440 км. Скільки годин був у дорозі мотоцикліст кожного тижня?

**769.** Кінь-вагозов перевіз 22 т 5 ц вантажу. Скільки рейсів має зробити автомобіль, вантажність якого 2 т 5 ц, щоб перевезти таку саму масу вантажу?

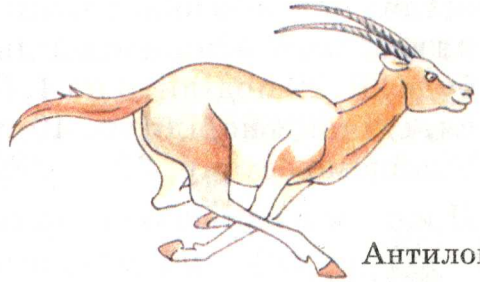
$$770^\circ. \quad \begin{array}{l} 136 : 40 \\ 277 : 90 \end{array} \quad \begin{array}{l} 650 : 80 \\ 410 : 50 \end{array} \quad \begin{array}{l} 5074 - 4902 : 6 + 100 \\ 5074 - (4902 : 6 + 100) \end{array}$$

Перевір себе: 3 (ост. 7); 3 (ост. 16); 8 (ост. 10); 8 (ост. 10); 4357; 4157.

**771\***. За 20 с кінь пробіг 400 м. Антилопа за 12 с пробігла 300 м. У кого з тварин швидкість більша? На скільки?



Кінь



Антилопа

**772°**. В овочесховищі було 39 т 600 кг картоплі. Першого дня з овочесховища вивезли  $\frac{9}{100}$  цієї кількості, другого дня  $\frac{1}{9}$  решти. Скільки кілограмів картоплі вивезли другого дня?

**773**. Знайди частку й остачу.

$$554 : 60 \quad 112 : 40 \quad 610 : 70 \quad 125 : 50 \quad 370 : 80$$

**774**.  $371\,000 \cdot 20 + 630 : 70$        $(810 : 90 + 640 : 80) \cdot 300$   
 $(57\,500 - 9855) \cdot 20$        $(960 - 240) : 30$

**775**. Розв'яжи і порівняй задачі.

**З а д а ч а 1.** Першого дня швачка пошила 8 фартухів, а другого — 6 фартухів. На пошиття всіх фартухів пішло 28 м тканини. Скільки метрів тканини швачка витратила кожного дня?

**З а д а ч а 2.** За два дні швачка пошила 14 фартухів. Першого дня вона витратила 16 м тканини, а другого — 12 м. Скільки фартухів шила швачка кожного дня?

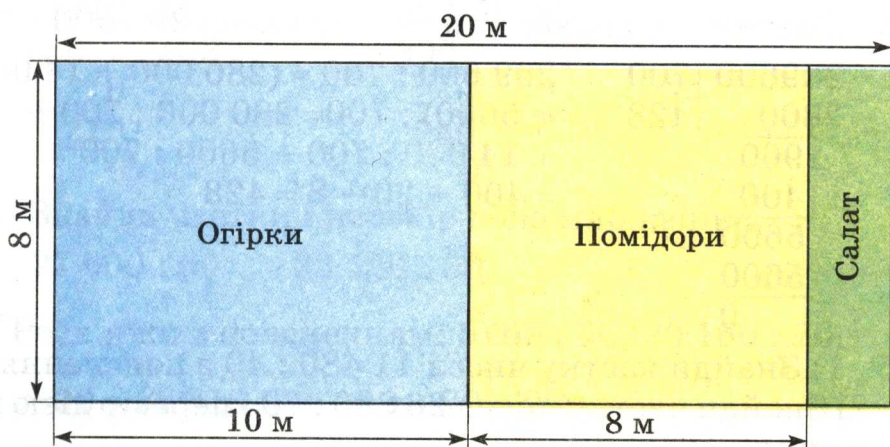
**776**.  $x - 40 = 280$        $x : 40 = 280$        $x \cdot 40 = 280$

**777**. З куска дроту завдовжки 16 м треба зігнути такий прямокутник, щоб площа його була найбільшою. Визнач розміри сторін прямокутника.

**778\***. На діаграмі зображено довжину двох житніх колосків. Перший колосок виріс на добре оброблюваному ґрунті, а другий — на ґрунті, обробленому недбало. Знайди і порівняй довжину колосків, якщо 1 см на малюнку відповідає 5 см.



**779°**. За поданим планом ділянки знайди, яку площу відведено окремо для огірків, помідорів і салату.



**780°**.  $966 : 42$        $40\ 928 : 8$        $161 : 30$        $23 \cdot 43$   
●  $252 : 42$        $10\ 032 : 6$        $275 : 40$        $30 \cdot 25$

**781.** Знайди частку й остачу:  $457 : 60$ ,  $378 : 60$ .

**782.** З двох населених пунктів одночасно в протилежних напрямках виїхали колісний і гусеничний трактори. Швидкість колісного трактора  $30$  км/год, а гусеничного — на  $20$  км/год менша. Через скільки годин відстань між тракторами буде  $120$  км?



**783.** Прочитай, як знаходили частку чисел 45 780 і 60.

$$\begin{array}{r|l} 45780 & 60 \\ - 420 & 763 \\ \hline & 378 \\ - & 360 \\ \hline & 180 \\ - & 180 \\ \hline & 0 \end{array}$$

П о я с н е н н я. Перше неповне ділене 457 сотень. У частці буде 3 цифри. Поділимо 457 сотень на 60. Для цього поділимо 45 на 6, буде 7 (сотень). Множимо 60 на 7, буде 420. В остачі 37 сотень.

Друге неповне ділене 378 десятків.

378 десятків поділити на 60, буде 6 десятків. Множимо 60 на 6, буде 360 (десятків). В остачі 18 десятків.

Третє неповне ділене 180 одиниць. 180 поділити на 60, буде 3. В остачі немає. Частка 763.

При діленні ми замінили ділене зручними доданками і користувалися правилом ділення суми на число.

$$\begin{aligned} 45\,780 : 60 &= (42\,000 + 3600 + 180) : 60 = \\ &= 42\,000 : 60 + 3600 : 60 + 180 : 60 = \\ &= 700 + 60 + 3 = 763 \end{aligned}$$

**784.** Поясни, як знаходили частку чисел 299 600 і 700.

$$\begin{array}{r|l} 299600 & 700 \\ - 2800 & 428 \\ \hline & 1960 \\ - & 1400 \\ \hline & 5600 \\ - & 5600 \\ \hline & 0 \end{array} \quad \begin{aligned} 299\,600 : 700 &= (280\,000 + 14\,000 + \\ &+ 5600) : 700 = 280\,000 : 700 + \\ &+ 14\,000 : 700 + 5600 : 700 = \\ &= 400 + 20 + 8 = 428 \end{aligned}$$

**785.** 1) Знайди частку чисел  $11\,480 : 40$  з поясненням.

2) Знайди частку чисел  $26\,880 : 70$  і перевір дією множення.

**786.** Автомобіль проїхав 480 км за 6 год. За скільки годин подолає цю відстань мотоцикл, якщо його швидкість становить  $\frac{3}{4}$  швидкості автомобіля?

**787\*.** Хлопчик мав проїхати автобусом 92 км. На півдорозі він заснув, а коли прокинувся, то дізнався, що залишилось їхати стільки ж кілометрів, скільки він проїхав, коли спав. Скільки кілометрів проїхав хлопчик, коли спав?

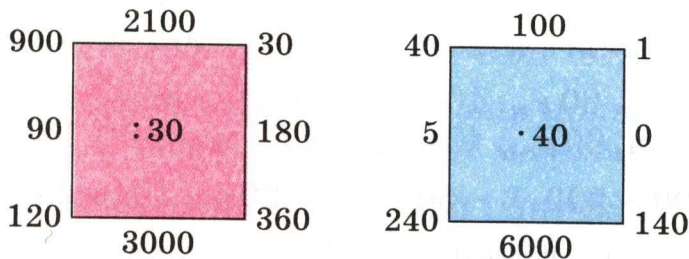
**788°.** Для обклеювання однієї кімнати купили 10 рулонів шпалер, а для другої 15. Усього було 250 м шпалер. Скільки метрів шпалер пішло на кожну кімнату?

**789°.**  $11\ 520 : 30$        $870 : 5$        $680 : 8$        $1860 : 60$   
 ●  $192\ 400 : 400$        $935 : 85$        $527 : 17$        $5760 : 80$

**790.** Заповни пропуск і обчисли частку.

$$6300 : 700 = 6300 : 100 : \dots = \dots$$

**791.**



**792.** 1) Розглянь записи і поясни розв'язування.

$$\begin{array}{r} 28210 \mid 70 \\ - 280 \quad \mid 403 \\ \hline 210 \\ - 210 \\ \hline 0 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 32400 \mid 60 \\ - 300 \quad \mid 540 \\ \hline 240 \\ - 240 \\ \hline 0 \end{array}$$

2) Знайди частки і перевір дією множення.

$$27\ 600 : 60 \qquad 32\ 560 : 80$$

**793.** Розв'яжи з поясненням:  $5760 : 60$ ,  $20\ 160 : 70$ .

**794.**  $x \cdot 90 = 36\ 810$        $x : 90 = 990$

**795.** Першого дня меблевий магазин продав 18 стільців, по 50 грн. кожний, другого дня продали 30 таких стільців. На скільки більше грошей виторгував магазин за стільці другого дня, ніж першого?

**796.** Перше число  $b$ , друге — у  $k$  раз менше. Знайди суму цих чисел. За умовою задачі склади вираз. Знайди його значення, якщо  $b = 9870$ ,  $k = 30$ .

**797\*.** У числі 375 закреслили цифру 5. Які дії треба виконати з числом 375, щоб дістати той самий результат?

- 798°.**  $14\ 500 : 50$      $307\ 200 : 800$      $(5045 - 985) : 5$   
 $12\ 040 : 40$      $6270 \cdot 300$      $2800 - 800 : 4 + 600$
- 799°.** Довжина вулиці 800 м, а ширина 15 м. Вулицю покрили асфальтом. На кожні 100 м<sup>2</sup> потрібно 3 т асфальту. Скільки всього тонн асфальту витратили на покриття вулиці?
- 800.** (Усно.)     $200 \cdot 90$      $5430 : 100$      $1200 : 400$   
 $250 \cdot 50$      $700 \cdot 700$      $1700 \cdot 3$
- 801.** Розв'яжи з поясненням:  $20\ 400 : 50$ ,  $268\ 800 : 700$ .
- 802.**  $14$  грн.  $80$  к. :  $40$      $5$  т  $60$  кг ·  $50$      $30$  м  $80$  см :  $40$   
 $14$  грн.  $80$  к. :  $40$  к.     $9$  м  $64$  мм ·  $20$      $12$  т  $720$  кг :  $80$
- 803.**  $7200 - 200 \cdot 8 - 600$      $(8208 - 1944) : 6$
- 804.** З однієї ділянки зібрали 30 мішків картоплі, а з другої — 32 таких мішки, причому з другої ділянки зібрали на 100 кг картоплі більше, ніж з першої. Яка маса одного мішка картоплі?
- 805.** У саду зібрали 3200 кг яблук. Частину цих яблук поклали в 90 ящиків, порівну у кожний. Після цього залишилося ще 1400 кг яблук. Скільки кілограмів яблук клали у кожний ящик?
- 806.** Назви числа, які рівні між собою.  
 $110$  т     $20$  ц  $2$  кг     $6500$  см  
 $32$  м  $8$  см     $2600$  г     $2600$  м  
 $65$  м     $2$  кг  $600$  г     $3208$  см  
 $2002$  кг     $110\ 000$  кг     $2$  км  $600$  м
- 807\*.** Три мавпи їли банани. Перша мавпа з'їла 5 бананів, третя 3. Перша і друга мавпи разом з'їли у 3 рази більше бананів, ніж третя. Скільки бананів з'їла друга мавпа?
- 808°.**  $x : 40 = 6840$      $728\ 100 : x = 900$
- 809°.** На деревообробний комбінат завезли 10 однакових вагонів і 20 самоскидів деревини. Маса деревини на одному самоскиді 40 ц 60 кг, а в одному вагоні — на 4 рази більша. Яка маса всієї деревини?



## МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ НА ДВОЦИФРОВЕ ЧИСЛО



### МНОЖЕННЯ НА ДВОЦИФРОВЕ ЧИСЛО

**810.** На молокозавод завезли 36 бідонів молока, по 32 л у кожному. Скільки всього літрів молока завезли?

**811.** Прочитай пояснення про усний і письмовий способи знаходження добутку чисел 32 і 36.

$$\begin{aligned} \text{У с н о: } 32 \cdot 36 &= 32 \cdot (30 + 6) = 32 \cdot 30 + 32 \cdot 6 = \\ &= 960 + 192 = 1152. \end{aligned}$$

Із цього запису видно, що для знаходження результату множення на двоцифрове число треба перший множник помножити окремо на десятки й одиниці, а результати додати.

На основі переставної властивості дії множення можна спочатку помножити число на одиниці, а потім — на десятки. Так роблять при письмовому множенні.

**П и с ь м о в о:** Множники розміщують так, щоб одиниці були записані під одиницями. Множення розпочинають з одиниць. При множенні на десятки цифри починають записувати під десятками. В останній дії знаходять суму знайдених неповних добутків.

$$\begin{array}{r} \times 32 \\ 36 \\ \hline 192 \\ + 96 \\ \hline 1152 \end{array}$$

**812.** Перевір розв'язання. Прочитай окремо перший і другий неповні добутки. Поясни хід обчислення.

$$\begin{array}{r} \times 67 \\ 84 \\ \hline 268 \\ + 536 \\ \hline 5628 \end{array}$$

$$813. 82 \cdot 67 \quad 55 \cdot 74 \quad 78 \cdot 39 \quad 75 \cdot 34$$

814. Розв'яжи задачі.

З а д а ч а 1. Покупець купив 2 м тканини і заплатив 18 грн. Скільки коштує 1 м тканини?

З а д а ч а 2. Перший покупець купив 5 м тканини, а другий — 3 м такої самої тканини. Перший покупець заплатив на 18 грн. більше, ніж другий. Скільки коштує 1 м тканини?

З а д а ч а 3. Перший покупець купив 5 м тканини, а другий — 3 м такої самої тканини. Перший покупець заплатив на 18 грн. більше, ніж другий. Скільки грошей заплатив другий покупець?

815. Маса  $\frac{1}{5}$  кавуна становить 2 кг 600 г. Яка маса  $\frac{1}{5}$  кавуна?

816°. Маса  $\frac{1}{3}$  гарбуза становить 4 кг 500 г. Яка маса цього гарбуза?

$$817°. (9209 - 7750) \cdot 23 + 75 \cdot 28 \quad 84 \cdot 25 \cdot 7 - 39 \cdot 39$$

818.  $\frac{1}{10}$  маси торта становить 78 г. Яка маса  $\frac{1}{4}$  цього торта?

819. Перевір розв'язання і поясни хід обчислення. Скільки всього одиниць у другому неповному добутку?

$$\begin{array}{r} \times 428 \\ 37 \\ \hline 2996 \\ + 1284 \\ \hline 15836 \end{array}$$

$$820. 517 \cdot 84 \quad 804 \cdot 67 \quad 345 \cdot 48 \quad 608 \cdot 25$$

821. Маса 30 ящиків печива така сама, як маса 25 ящиків цукерок. Яка маса одного ящика печива, якщо маса ящика цукерок 12 кг?

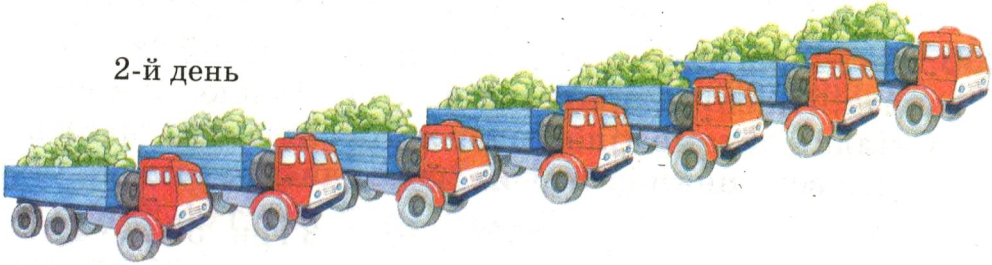
822. Першого дня господарство відправило на сезонний ярмарок 4 машини з капустою, а другого — 7 таких машин (малюнок на с.123). Другого дня відправлено на 9 т капусти більше, ніж першого. Скільки тонн капусти відправлено другого дня?



1-й день



2-й день



$$\begin{array}{r} 823^\circ. 256 \cdot 25 \\ 308 \cdot 84 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 723 \cdot 48 - 940 \cdot 20 \\ 578 : (84 - 256 : 16) \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1152 : 6 \\ 975 : 65 \end{array}$$

824°. Маса 25 телят така сама, як і маса 8 корів. Яка маса однієї корови, якщо маса одного теляти становить 80 кг?

825. Один вертоліт пролетів 480 км, а другий 800 км. Перший вертоліт був у польоті на 2 год менше. Скільки годин був у польоті кожний вертоліт, якщо їх швидкість однакова?

Швидкість	Час	Відстань
Однакова	?, на 2 год менше ?	480 км 800 км

826. Розглянь записи і поясни розв'язування.

$$\begin{array}{r} \times 4076 \\ 67 \\ \hline + 28532 \\ 24456 \\ \hline 273092 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 5480 \\ 38 \\ \hline + 4384 \\ 1644 \\ \hline 208240 \end{array}$$

827.  $14\,580 \cdot 54$      $4208 \cdot 27$      $8410 \cdot 85$      $3701 \cdot 39$

828. Склади рівняння за поданими умовами і розв'яжи їх.

1) Невідоме число зменшили у 23 рази і дістали 828. Знайди невідоме число.



2) Число 957 зменшили на невідоме число і дістали 33. Знайди невідоме число.

**829.** Запиши вирази, знайди їх значення.

1) Від числа 270 051 відняти добуток чисел 348 і 89.

2) До частки чисел 12 960 і 60 додати їх суму.

**830°.** До млина привезли 58 мішків пшениці й 38 мішків жита. Пшениці привезли на 16 ц більше, ніж жита. Скільки окремо кілограмів жита і пшениці завезено, якщо всі мішки із зерном мали однакову масу?

**831°.**  $5405 \cdot 96$     50 грн. 80 к. : 40    3 грн. 50 к. · 4  
●  $4850 \cdot 44$     5 грн. 42 к. · 50    2 грн. : 20 к.

**832.** (Усно.)    1 т : 20    1 т – 20 кг    2 кг 500 г · 2  
                  1 ц : 20    1 ц – 20 кг    3 м 50 см · 4

**833.** Вантажність однієї машини 42 ц 65 кг. Знайди вантажність 28 таких машин.

$$42 \text{ ц } 65 \text{ кг} \cdot 28 = 1194 \text{ ц } 20 \text{ кг}$$

*При множенні складені іменовані числа заміняють простими. У відповіді просте іменоване число заміняють складеним.*

$$\begin{array}{r} \times 4265 \\ 28 \\ \hline 34120 \\ + 8530 \\ \hline 119420 \end{array}$$

**834.**  $9 \text{ м } 76 \text{ см} \cdot 48$      $7 \text{ ц } 8 \text{ кг} \cdot 45$      $11 \text{ см } 5 \text{ мм} \cdot 66$   
 $5 \text{ м } 25 \text{ см} \cdot 24$      $24 \text{ кг } 800 \text{ г} \cdot 35$      $5 \text{ м } 42 \text{ см} \cdot 50$

**835.** Розв'яжи задачі та порівняй їх.

**З а д а ч а 1.** Один шофер перевіз самоскидом 560 ц цементу, а другий 490 ц. Перший шофер зробив на 2 рейси більше, ніж другий. Скільки рейсів зробив кожний шофер, якщо вантажність самоскидів була однаковою?

**З а д а ч а 2.** Два шофери перевозили самоскидами цемент. Один зробив 16 рейсів, а другий 14. Перший шофер перевіз на 70 ц більше, ніж другий. Скільки центнерів цементу перевіз кожний шофер?

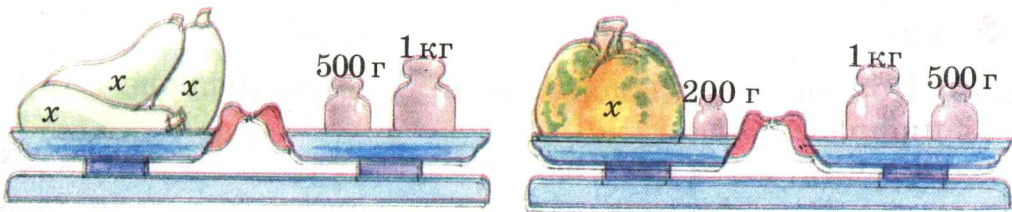
**836.** Маса  $\frac{1}{3}$  торта становить 170 г. Яка маса 25 таких тортів?

837. Довжина сторони квадрата  $a$  см. Склади вирази для знаходження периметра і площі квадрата. Знайди значення виразів, якщо  $a = 36$ .

838°. Першого дня мікроавтобусом було завезено у книгарню 627 пачок з книгами, а другого — 285 пачок. Першого дня було зроблено на 6 рейсів більше, ніж другого. Скільки рейсів було зроблено першого дня і скільки — другого?

839°.  $4\text{ м } 8\text{ см} \cdot 25$      $14\text{ ц } 25\text{ кг} \cdot 18$      $240 \cdot 35 : 50 - 27$   
 ●  $9\text{ кг } 40\text{ г} \cdot 95$      $5\text{ дм } 8\text{ см} \cdot 25$      $30\ 800 - 28\ 400 : 40 \cdot 3$

840. Використовуючи малюнки, склади рівняння й розв'яжи їх.



841. М а т е м а т и ч н и й д и к т а н т.

1) Зменшуване 540, від'ємник виражений добутком чисел 20 і 15.

2) Перший доданок 880, другий — частка чисел 2400 і 60.

3) Перший множник 650, другий — частка чисел 200 і 4.

842. Розглянь запис і поясни порядок виконання дій.

$$427 \cdot 58 - 604 \cdot (816 : 24) = 4230$$

$$\begin{array}{r|l} 816 & 24 \\ \hline 72 & 34 \\ \hline -96 & \\ \hline 96 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 604 \\ 34 \\ \hline 2416 \\ + 1812 \\ \hline 20536 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 427 \\ 58 \\ \hline 3416 \\ + 2135 \\ \hline 24766 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 24766 \\ - 20536 \\ \hline 4230 \end{array}$$

843.  $(984 : 24 + 1270) \cdot 43$      $(4080 \cdot 67 - 20\ 445) : 5$

844. За фарбування віконних рам один маляр одержав 75 грн., а другий 45 грн. Другий робітник працював

на 2 дні менше, ніж перший. Скільки днів працював кожний, якщо поденна оплата була однаковою?

**845.** Маса кожного з трьох індиків 16 кг 450 г, а кожного з двох інших — 12 кг 150 г. На скільки загальна маса всіх індиків менша від 100 кг?

**846.** Периметр прямокутної ділянки 296 м. Довжина ділянки 96 м. Знайди площу ділянки.

**847°.**  $4038 \cdot 97 - 24\,600 : 60 \cdot 32$        $6912 \cdot (3 \cdot 27) - 94\,508$

**848°.** У дитячому санаторії «Сонечко» на полудень видали 420 персиків, а в санаторії «Зірочка» — 375. У санаторії «Сонечко» було на 15 дітей більше, ніж у «Зірочці». Скільки дітей було у кожному санаторії, якщо всім видали персиків порівну?

**849.** Порівняй записи множення на двоцифрове і трицифрове числа.

$$\begin{array}{r} \times 4184 \\ \times 37 \\ \hline 29288 \\ + 12552 \\ \hline 154808 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times 4184 \\ \times 237 \\ \hline 29288 \\ + 12552 \\ \hline 8368 \\ \hline 991608 \end{array}$$

**850.**  $284 \cdot 366$      $568 \cdot 475$      $2488 \cdot 249$      $2081 \cdot 353$

**851.** Добуток чисел 137 і 239 збільш на 247 500.

**852.** Відстань між містами А і В 900 км. З міста А в місто В вирушив вантажний автомобіль, і одночасно назустріч йому з міста В вирушив легковий автомобіль. Усю відстань вантажний автомобіль пройшов за 15 год, а легковий — за 10 год. Через скільки годин після виїзду автомобілі зустрілися?

**853.** Склади задачу на зустрічний рух за поданим виразом.  
 $540 : (42 + 48)$

**854.** Назви порядок дій у виразах і знайди їх значення.

$$100 - (16 \cdot 6 + 4) : 25$$

$$400 - 480 : 6 + 180$$

$$(120 + 80) : (100 : 10) \cdot 5$$

$$2800 : (40 : 2) - 70 \cdot 2$$



$$855^\circ. \begin{array}{l} 1240 \cdot 24 \\ 1240 \cdot 324 \end{array} \quad \begin{array}{l} 907 \cdot 28 - 18\,000 : 2 \\ (907 \cdot 28 - 18\,000) : 2 \end{array} \quad \begin{array}{l} 938 : 67 \\ 714 : 7 \end{array}$$

856°. У двох однакових мішках зерна на 4 ц 20 кг менше, ніж у семи таких самих мішках. Скільки всього зерна у цих мішках?

$$857. \text{ (Усно.) } \begin{array}{l} 200 : 200 \\ 60 \cdot 0 \cdot 1 \end{array} \quad \begin{array}{l} 200 : 1 \\ 500 : 5 \end{array} \quad \begin{array}{l} 500 \cdot 2 : 4 \\ 500 : 100 \end{array} \quad \begin{array}{l} 0 : 500 \\ 2800 : 40 \end{array}$$

858. Розглянь запис знаходження числових значень добутків  $1578 \cdot 43$  і  $1578 \cdot 403$ .

$$\begin{array}{r} 1578 \\ \times 43 \\ \hline + 4734 \\ \hline 6312 \\ \hline 67854 \end{array} \quad \begin{array}{r} 1578 \\ \times 403 \\ \hline + 4734 \\ \hline 6312 \\ \hline 635934 \end{array}$$

$$859. 1243 \cdot 207 \quad 4054 \cdot 104 \quad 2517 \cdot 305 \quad 420 \cdot 607$$

860. Літаку потрібно було пролетіти 4500 км. Перші 3 год він летів зі швидкістю 695 км/год, а наступні 2 год — зі швидкістю 642 км/год. Скільки кілометрів йому залишилося пролетіти?

861. Довжина прямокутної ділянки 120 м, ширина 46 м. Знайди ширину другої прямокутної ділянки з такою самою площею, довжина якої 80 м.

862. Велосипедист за 3 год проїхав 36 км. На зворотному шляху його швидкість була на 3 км/год менша. Скільки часу затратив велосипедист на зворотний шлях?

863°. Периметр трикутника 186 мм. Довжина однієї сторони 42 мм, друга сторона у два рази більша від неї. Чому дорівнює третя сторона трикутника?

$$864^\circ. \begin{array}{l} 1084 \cdot 34 \\ 1084 \cdot 304 \end{array} \quad \begin{array}{l} 7235 \cdot 77 \\ 485 \cdot 604 \end{array} \quad \begin{array}{l} 2400 : (300 - 260) \\ 1000 - 50 \cdot 6 + 700 \end{array}$$

## ДІЛЕННЯ НА ДВОЦИФРОВЕ ЧИСЛО

**865.** (Усно.)       $240 : 60$      $3600 : 40$      $84 : 12$      $96 : 24$   
                           $60 \cdot 7$        $90 \cdot 7$        $220 \cdot 3$      $140 \cdot 3$

**866.** Прочитай пояснення ділення на двоцифрове число без остачі і з остачею.

$$\begin{array}{r|l} 182 & 26 \\ -182 & 7 \\ \hline 0 & \end{array}$$

Ділення без остачі. Ділене 182, дільник 26. У частці буде одна цифра. Найближче менше від дільника розрядне число 20. Ділимо 18 на 2, буде 9. Перевіримо цифру 9. 20 помножити на 9, буде 180, та ще 6 помножити на 9 (тобто 54), у результаті буде число, більше від 182. Цифра 9 не підходить. Візьмемо цифру 8. 20 помножити на 8, буде 160, та ще 6 помножити на 8 (тобто 48), результат буде більший від 182. Цифра 8 не підходить. Візьмемо цифру 7. 20 помножити на 7, буде 140 та ще 42, буде 182. Цифра 7 підходить. Запишемо її в частці.

$$\begin{array}{r|l} 652 & 86 \\ -602 & 7 \\ \hline 50 & \end{array}$$

Ділення з остачею. Ділене 652, дільник 86. У частці буде одна цифра. Поділимо 65 на 8, буде 8. Перевіримо цифру 8. 80 помножити на 8, буде 640, та ще 6 помножити на 8, разом буде 688. 688 більше, ніж 652. Цифра 8 не підходить. Візьмемо цифру 7. 80 помножити на 7, буде 560, та ще 6 помножити на 7, разом буде 602. 602 менше, ніж 652. Цифра 7 підходить. Знайдемо остачу. 652 відняти 602, буде 50. Остача 50. Частка 7.

**867.** Знайди частку та остачу:  $453 : 62$ ,  $505 : 74$ .

**868.** Один вантажний поїзд їхав зі швидкістю 78 км/год і пройшов 468 км, а другий поїзд їхав зі швидкістю 67 км/год і пройшов 603 км. На скільки годин більше був у дорозі другий поїзд, ніж перший?

**869.** Прочитай задачу. Розглянь розв'язання задачі та пояснення.

**З а д а ч а.** Тесляр розпиляв дошку на дві частини. Довжина однієї частини 2 м 30 см, а другої —

2 м 60 см. Якою завдовжки була б кожна частина, якби дошку розпиляли на дві рівні частини?

Розв'язання

1)  $2\text{ м } 30\text{ см} + 2\text{ м } 60\text{ см} = 4\text{ м } 90\text{ см}$ ;

2)  $4\text{ м } 90\text{ см} : 2 = 2\text{ м } 45\text{ см}$ .

Пояснення. Довжина 2 м 45 см — це середня довжина для дощок завдовжки 2 м 30 см і 2 м 60 см.

**870.** Розглянь задачу і закінчи розв'язування.

Задача. Учень тричі вимірював відстань від дому до школи. Першого разу він налічив 207 кроків, другого — 195 і третього — 204 кроки. Скільки в середньому кроків до школи?

Розв'язання

1)  $207 + 195 + 204 = 606$  (кроків);

2)  $606 : 3 =$

**871.** З  $\frac{1}{3}$  га липових насаджень одержали 220 кг меду. Скільки кілограмів меду одержать з  $\frac{3}{4}$  га липових насаджень?

**872\*.** Перевір, що добутки деяких двох чисел можуть позначатися тими самими цифрами, що й множники.  
 $27 \cdot 81 = 2187$        $35 \cdot 41 = 1435$

**873°.**  $402 : 67$        $305 : 43$        $2\text{ км} : 400\text{ м}$        $5\text{ т} - 5\text{ кг}$   
 $511 : 73$        $529 : 85$        $8\text{ м } 4\text{ дм} \cdot 5$        $3\text{ ц} - 3\text{ кг}$

**874°.** Бригада за нормою мала ремонтувати  $a$  машин за день. Але вона ремонтувала на  $k$  машин більше. Скільки машин бригада відремонтувала за 5 днів?  
● Склади вираз.

**875.** Розглянь запис дії ділення і прочитай пояснення.

$$\begin{array}{r|l} 452 & 14 \\ - 42 & 32 \\ \hline 32 & \\ - 28 & \\ \hline 4 & \end{array}$$

Пояснення. Ділене 452, дільник 14. У частці буде 2 цифри. Поділимо 45 на 14, буде 3. 14 помножити на 3, буде 42, залишилося 3 десятки.

Друге неповне ділене 32 одиниці. 32 поділити на 14, буде 2. Остача 4.

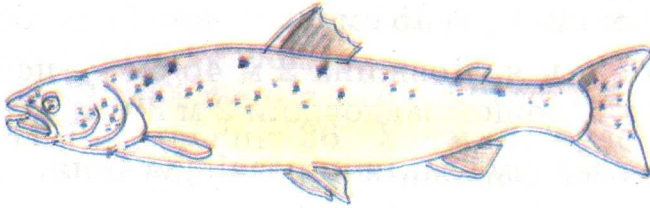


**876.** Знайди частки й остачі з поясненням.

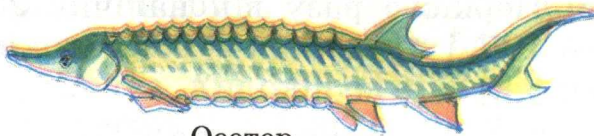
$$785 : 23$$

$$438 : 12$$

**877.** Маса 8 однакових білуг така сама, як маса 12 осетрів.  
Маса однієї білуги 1 ц 23 кг. Яка маса одного осетра?



Білуга



Осетер

**878.** На 222 грн. купили тканину ціною 37 грн. за 1 м.  
Скільки суконь можна пошити з цієї тканини, якщо на одну сукню йде 3 м? Розв'яжи задачу двома способами за поданими планами.

1-й спосіб

П л а н р о з в' я з у в а н н я

- 1) Скільки метрів тканини купили на 222 грн.?
- 2) Скільки можна пошити суконь?

2-й спосіб

П л а н р о з в' я з у в а н н я

- 1) Скільки коштує тканина на одну сукню?
- 2) Скільки можна пошити суконь?

**879.** Розглянь розв'язання задачі на знаходження середнього арифметичного.

**З а д а ч а.** Велосипедист 1 год їхав зі швидкістю 15 км/год, 2 год — зі швидкістю 13 км/год і ще 1 год — зі швидкістю 11 км/год. З якою середньою швидкістю їхав велосипедист?

Р о з в' я з а н н я

- 1) Скільки всього годин їхав велосипедист?

$$1 + 2 + 1 = 4 \text{ (год)}$$

2) Скільки всього кілометрів проїхав велосипедист?

$$15 \cdot 1 + 13 \cdot 2 + 11 \cdot 1 = 52 \text{ (км)}$$

3) Яка середня швидкість руху велосипедиста?

$$52 : 4 = 13 \text{ (км/год)}$$

Розв'яжемо задачу, склавши числовий вираз.

$$(15 \cdot 1 + 13 \cdot 2 + 11 \cdot 1) : (1 + 2 + 1) = 13 \text{ (км/год)}$$

*Щоб знайти середнє арифметичне кількох чисел, треба їх суму поділити на кількість цих чисел.*

**880.** Маса одного кроля 2 кг 200 г, а другого 1 кг 600 г. Знайди середню масу цих кролів.

**881.** Знайди значення виразу  $a : 6 + 60$  за даними таблиці.

$a$	0	6	54	72	360	600	960
$a : 6 + 60$							

**882°.** На склад завезли 6 ц 60 кг овочів: 10 мішків цибулі, по 36 кг у кожному, і кілька мішків моркви, по 60 кг у кожному. Скільки завезли мішків моркви?

**883°.** Знайди частку й остачу:  $630 : 24$ ,  $995 : 31$ ,  $950 : 35$ .

**884.** (Усно.)  $(102 + 98) : 100 \cdot 25 : 10$      $(12 \cdot 10 + 180) : 3 \cdot 6$   
 $180 : 18 \cdot 23 - 230 + 50$      $(16 \cdot 3 + 2) : 5 \cdot 10$

**885.** 1) Розв'яжи з коментуванням:  $900 : 36$ .

2) Перше число 806, а друге — у 31 раз менше. Знайди суму цих чисел.

**886.**  $x \cdot 25 = 900$        $966 : x = 21$

**887.** Колесо, довжина ободу якого 1 м 2 дм, на деякій відстані обернулося 48 раз. Скільки разів обернеться на тій самій відстані колесо, довжина ободу якого на 6 дм більша від довжини ободу першого колеса?

**888.** З 20 га зібрали по 13 т картоплі з гектара, а з 5 га — по 18 т з гектара. Знайди середню врожайність картоплі на цих двох ділянках.

## Розв'язання

1)  $13 \cdot 20 = 260$  (т) — зібрали з 20 га;

2)  $18 \cdot 5 = 90$  (т) — зібрали з 5 га;

3)  $260 + 90 = 350$  (т) — всього зібрали картоплі;

4)  $20 + 5 = 25$  (га) — всього гектарів землі;

5)  $350 : 25 = 14$  (т).

$$\begin{array}{r|l} 350 & 25 \\ - 25 & 14 \\ \hline 100 & \\ - 100 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

В і д п о в і д ь: середня врожайність картоплі на цих двох ділянках 14 т з 1 га.

**889.** З 12 га зібрали 108 ц гречки, а з 6 га — 72 ц. Знайди середню врожайність гречки на цих ділянках.

**890°.** Склади задачу за коротким записом. Розв'язання задачі запиши.

12 автобусів по ? пас. 4 автобуси по 41 пас.	}	536 пасажирів
---	---	---------------

**891°.**  $910 : 35$      $624 : 48$      $42 \cdot 49 + 40 \cdot 50$      $100 : 25 \cdot 4$

**892.** Прочитай пояснення, як виконано ділення.

$$\begin{array}{r|l} 30552 & 57 \\ - 285 & 536 \\ \hline 205 & \\ - 205 & \\ \hline 171 & \\ \hline 342 & \\ - 342 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

Перше неповне ділене 305 сотень. У частці буде 3 цифри. Шукатимемо першу цифру частки. Поділимо 30 на 5, буде 6. Перевіримо. 50 помножити на 6, буде 300, та ще 7 помножити на 6, результат буде більший за 305. Візьмемо цифру 5. Перевіримо. 57 помножити на 5, буде 285. Віднімемо

285 від 305, буде 20. Цифру 5 дібрано правильно. Друге неповне ділене 205 десятків. Поділимо 20 на 5, буде 4. Перевіримо. 57 помножити на 4, результат буде більший від 205. Візьмемо цифру 3. 57 помножити на 3, буде 171. Цифру 3 дібрано правильно. Віднімемо 171 від 205, буде 34.

Третє неповне ділене 342. Поділимо 34 на 5, буде 6. 57 помножити на 6, буде 342. Цифру 6 дібрано правильно. Усі одиниці поділилися. Частка 536.



- 893.** 1) Знайди частку з поясненням:  $12\ 168 : 52$ .  
 2)  $3612 : 84$      $13\ 902 : 42$      $3772 : 82$      $14\ 147 : 43$
- 894.** Було 1932 т щебеню. Його перевезли 7 самоскидів вантажністю 12 т кожний. Скільки всього рейсів зробили самоскиди, якщо кількість рейсів кожного однакова? (Розв'яжи задачу двома способами.)
- 895.** З 25 га зібрали по 24 ц жита з гектара, а з 15 га — по 32 ц з гектара. Знайди середню врожайність жита на цих ділянках.
- 896.** Яке найбільше значення можна надати букві  $x$ , щоб нерівність  $200 - x > 42$  була правильною?
- 897.** З однієї ділянки зібрали 42 мішки цибулі, а з другої — 29. З другої ділянки зібрали на 715 кг цибулі менше, ніж з першої. Скільки кілограмів цибулі зібрали з кожної ділянки?
- 898.**  $4505 : 85$      $162 \cdot 67$      $3\ \text{м} : 25\ \text{см}$      $10\ \text{т} - 10\ \text{кг}$   
 ●  $5418 : 43$      $407 \cdot 89$      $2\ \text{т} : 25\ \text{кг}$      $10\ \text{м} - 10\ \text{см}$
- 899.** (Усно.)     $48 : (48 : 4 + 4)$      $36 \cdot 20$      $640 : 80 : 2$   
                    $48 : (48 : 8)$          $25 \cdot 60$          $640 : (80 : 2)$
- 900.** 1) Знайди частку  $31\ 872 : 83$  з поясненням.  
 2) Знайди частки  $27\ 931 : 53$ ;  $15\ 912 : 34$  і перевіір результати дією множення.

**901.** Яке число треба помножити на 26, щоб дістати 10 296?

**902.** Знайди середнє арифметичне чисел 28, 30, 32 і 26.

### Розв'язання

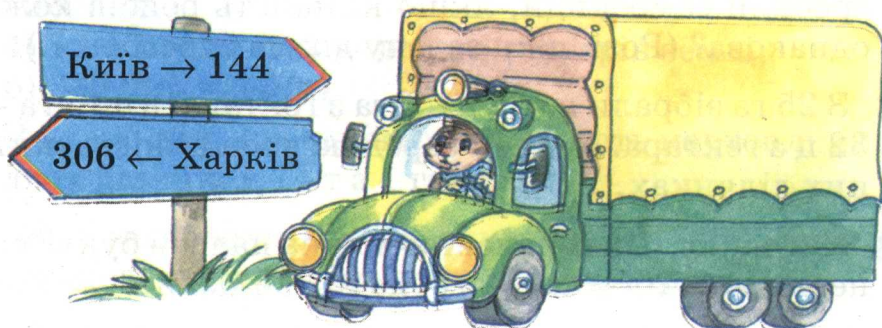
1)  $28 + 30 + 32 + 26 = 116$ ;

2)  $116 : 4 = 29$ .

Поясни, про що дізналися кожною дією.

**903.** З 3 а ділянки зібрали по 30 кг пшениці з кожного ара, а з 2 а — по 50 кг. Знайди середню врожайність пшениці.

**904.** Розглянь малюнок і дай відповіді на запитання. Які числа будуть на стовпі, віддаленому від зображеного в бік Харкова на 34 км? Яку властивість суми ми тут спостерігаємо?



**905°.** За першу годину поїзд пройшов 68 км, а за другу — 84 км. Знайди середню швидкість поїзда за цей час.

**906°.** На скільки частка чисел 20 988 і 53 більша від частки чисел 12 420 і 46?

**907.** Як найшвидше знайти добутки:  $24 \cdot 25 \cdot 4$ ;  $20 \cdot 13 \cdot 5$ ;  $5 \cdot 275 \cdot 2$ ;  $2 \cdot 25 \cdot 90$ ?

**908.** Знайди значення виразів:  $46\ 057 : a$ , якщо  $a = 53$ ;  $b : 64$ , якщо  $b = 49\ 536$ .

**909.** Прочитай пояснення.

**П о я с н е н н я.** При діленні багатозначних чисел на числа другого десятка, а також у випадку двоцифрового неповного діленого цифру частки краще шукати способом добору.

$$\begin{array}{r|l} 1376 & 16 \\ -128 & 86 \\ \hline 96 & \\ -96 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

Ділене 1376, дільник 16. Перше неповне ділене 137 десятків. У частці буде дві цифри. Поділимо 137 на 16, буде 8. Помножимо 16 на 8, буде 128. Від 137 відняти 128, буде 9 (десятків). Друге неповне ділене 96. 96 поділити на 16, буде 6. Частка 86.

**910.**  $7176 : 23$      $1122 : 17$      $9889 : 31$      $6059 : 73$



911\*. На машину навантажили однакові бочки із солоними огірками загальною масою 4 т 840 кг. У кожній бочці 70 кг огірків, а маса бочки з розсолем 18 кг. Скільки було всього кілограмів огірків?

912. З першої ділянки площею 6 а зібрали по 45 кг ячменю з 1 а, а з другої ділянки площею 2 а — по 41 кг. Знайди середню врожайність ячменю на цих ділянках.

913°. Виконай ділення і зроби перевірку дією множення.  
 $17\ 061 : 33$      $35\ 856 : 83$      $7475 : 13$      $3462 : 6$

914°. Першого дня автобус їхав зі швидкістю 70 км/год, а другого — 82 км/год. Знайди середню швидкість руху автобуса за два дні.

915. Знайди частки і перевір дією множення.  
 $6832 : 16$      $28\ 567 : 53$

916. Розглянь запис усного ділення і зверни увагу, що в частці дістали нуль десятків.

$$4284 : 21 = (4200 + 84) : 21 = 4200 : 21 + 84 : 21 = 200 + 4 = 204$$

917. Розглянь зразок ділення, коли частка містить нуль.

$\begin{array}{r} 44165 \\ - 438 \\ \hline 365 \\ - 365 \\ \hline 0 \end{array}$	$\begin{array}{r} 73 \\ \hline 605 \end{array}$	П о я с н е н н я. Перше неповне ділене 441 сотня. У частці буде три цифри. Поділимо 441 на 73, буде 6. 73 помножити на 6, буде 438. 441 мінус 438, буде 3 (сотні).
--	---	---

Друге неповне ділене 36 десятків. 36 десятків не можна поділити на 73, щоб дістати десятки. На місці десятків у частці пишемо нуль. Третє неповне ділене 365. Поділимо його на 73, буде 5. 73 помножити на 5, буде 365. Остачі немає. Частка 605.

918. 1) Знайди частку  $19\ 026 : 63$  з поясненням.  
2)  $32\ 238 : 81$      $44\ 918 : 74$

919. У тракторну бригаду завезли 36 однакових бочок пального загальною місткістю 7308 л. Скільки літрів пального окремо в 5 і 13 таких бочках?



920. В  $a$  банках  $k$  літрів соку. Скільки соку в 12 таких банках? Склади вираз для розв'язування задачі.

921°. З 32 га зібрали по 27 ц пшениці, а з 4 га — по 36 ц. Знайди середню врожайність пшениці на цих ділянках.

922°.  $8772 : 43$      $34\ 974 : 87$      $24\ 583 : 61$      $321\ 600 : 800$

923. Перевір правильність обчислення. Поясни, чому в другому розряді частки дістали нуль десятків.

$$\begin{array}{r|l} 211110 & 62 \\ - 186 & 3405 \\ \hline 251 & \\ - 248 & \\ \hline 310 & \\ - 310 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

924. Розв'яжи з перевіркою:  $17\ 136 : 51$ ,  $106\ 236 : 52$ .

925. Перевір розв'язання і прочитай пояснення.

П о я с н е н н я . У цьому прикладі останнє (четверте) неповне ділене нуль. Нуль поділити на 82, буде нуль. На місці одиниць у частці записуємо нуль.

$$\begin{array}{r|l} 285360 & 82 \\ - 246 & 3480 \\ \hline 393 & \\ - 328 & \\ \hline 656 & \\ - 656 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

926.  $272\ 640 : 71$      $202\ 950 : 45$

927. За 5 год оператор набрав на комп'ютері  $a$  сторінок тексту. За скільки годин він набере  $k$  сторінок? Склади вираз для розв'язування задачі.

928. На пошті прийняли 8 посилок по 4 кг 500 г і 17 посилок по 4 кг. Знайди середню масу однієї посилки.

929°.  $323\ 640 : 62$      $44\ 474 : 74$      $30\ 600 : 51$      $305 \cdot 28$

930°. Два поїзди вийшли одночасно назустріч один одному. Перший поїзд рухався зі швидкістю 72 км/год, а другий — 68 км/год. Другий поїзд до зустрічі пройшов 408 км. Яку відстань до зустрічі пройшов перший поїзд?

**931.** 8 бичків були масою по 298 кг кожний, 5 бичків — по 510 кг і 1 бичок — 316 кг. Знайди середню масу одного бичка.

**932.** Розглянь розв'язання прикладу і прочитай пояснення.

$$\begin{array}{r} 23227 \overline{) 54} \\ - 216 \\ \hline 162 \\ - 162 \\ \hline 7 \end{array} \quad 23\ 227 : 54 = 430 \text{ (ост. } 7)$$

Пояснення. У цьому прикладі третє неповне ділене число 7 (одиниць). 7 не ділиться на 54. Отже, в частці буде нуль одиниць. Частка 430, остача 7.

**933.** Знайди частку й остачу:  $19\ 691 : 82$ ,  $34\ 568 : 64$ .

**934.** Кожне з чисел 3650, 4599, 6424 зменш у 73 рази.

**935.** У цистерні було 4800 л води. Один насос може викачати всю воду за 24 хв, а другий — за 40 хв. За скільки хвилин можна викачати всю воду, якщо поставити відразу два насоси?

**936.** Від кожної корови фермер одержав за рік у середньому по 54 ц молока. З одного центнера молока можна виготовити 4 кг масла. Скільки масла можна виготовити з молока, одержаного від 8 корів?

**937°.** Знайди частку й остачу:  $21\ 324 : 37$ ,  $216\ 724 : 42$ .

**938°.** Склади задачу за таким розв'язанням:

● 1)  $792 : 36 = 22$ ;      2)  $22 \cdot 8 = 176$ .

**939.** Перевір розв'язання задач. Зверни увагу на те, як ділили іменовані числа.

**З а д а ч а 1.** Для відправки на базар розклали 1 т 2 ц груш у ящики, по 16 кг у кожний. Скільки потрібно було ящиків?

$$1\ \text{т}\ 2\ \text{ц} : 16\ \text{кг} = 75 \text{ (ящиків)}$$
$$\begin{array}{r} 1200 \overline{) 16} \\ - 112 \\ \hline 80 \\ - 80 \\ \hline 0 \end{array}$$

**З а д а ч а 2.** За 16 рейсів автомобіль перевіз 207 ц 36 кг сіна. Скільки сіна перевозив автомобіль за один рейс?

$$207 \text{ ц } 36 \text{ кг} : 16 = 12 \text{ ц } 96 \text{ кг}$$

$$\begin{array}{r} 20736 \overline{)16} \\ \underline{-16} \phantom{00} \\ 47 \phantom{00} \\ \underline{-32} \phantom{00} \\ 153 \phantom{00} \\ \underline{-144} \phantom{00} \\ 96 \phantom{00} \\ \underline{-96} \phantom{00} \\ 0 \end{array}$$

**940.** 280 км 896 м : 44      256 грн. 5 к. : 15 к.  
235 т 924 кг : 52      10 грн. – 5 грн. 5 к.

**941\*.** Практична робота.

- 1) Відріж  $\frac{3}{5}$  смужки, довжина якої 22 см 5 мм.
- 2) Мама відрізала для Олі  $\frac{7}{10}$  м стрічки, а для Лесі  $\frac{4}{5}$  м. У кого з дівчаток коротша стрічка і на скільки сантиметрів? Перевір розв'язання задачі практично.

**942.** Кіт у чоботях полював на кролів. Маса 4 кролів, яких він зловив, була по 1 кг 950 г кожний, 7 кролів — по 2 кг 200 г і один кріль важив 2 кг 300 г. Яка в середньому маса одного кроля?





**943.** Прочитай вирази, поясни порядок виконання дій, усно знайди значення виразів.

$$7 \cdot 600 + 20\,000 : 4 - 700 \quad (420 : 42 \cdot 10 - 280 : 4) \cdot 12$$
$$1000 - (420 + 180 : 6 + 400) \quad 25 \cdot 6 - 250 : (50 : 10) - 100$$

**944.** 77 м 76 см : 54      256 т 60 кг : 62  
10 км 512 м : 73      379 т 440 кг : 62 кг

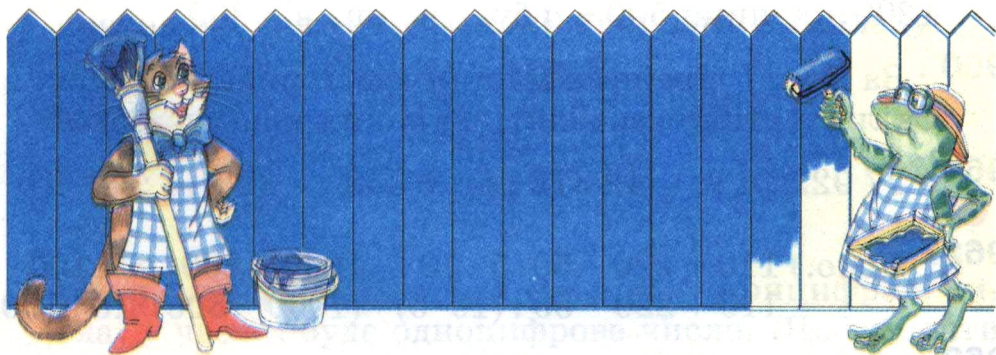
**945.** Господарка зібрала на присадибній ділянці 24 кг помідорів.  $\frac{3}{4}$  цих помідорів вона засолила порівну у 12 банках. Скільки помідорів господарка поклала в кожен банку? Запиши відповідь у кілограмах і грамах.

**946.** (Усно.)      2 ц : 20 кг      2 ц - 20 кг      300 кг : 50  
                    2 ц : 5 кг      2 ц - 5 кг      3 кг : 500

**947.**  $(1247 + 39\,096 : 54) : 73$        $(1000 - 36\,202 : 46) \cdot 82$

**948.** Раз на 3 роки на кожний квадратний метр винограднику вносять 3 кг добрив. Скільки кілограмів добрив треба внести на ділянку винограднику прямокутної форми зі сторонами 15 м і 50 м?

**949.** Жабеня може пофарбувати паркан завдовжки 300 м за 6 днів, а Кіт може зробити це у два рази швидше. За скільки днів вони пофарбують паркан, працюючи разом?



**950.**  $x - (23\,603 + 9850) = 16\,000$        $(1100 + 508) : x = 24$

**951.**  $27 \cdot (12\,003 - 294\,735 : 35) + 511 \cdot 36$

952°. Змололи 3 т 600 кг пшениці. Борошно становило  $\frac{4}{5}$  усієї пшениці, манних крупів було у 40 раз менше, решта — висівки. Скільки одержали кілограмів манних крупів?

953. Знайди частку й остачу:  $384\ 276 : 83$ ;  $579\ 685 : 91$ .

954.  $26\ \text{т}\ 496\ \text{кг} : 92$                        $28\ \text{кг}\ 32\ \text{г} : 64$   
 $77\ \text{м}\ 22\ \text{см} : 33$                                $404\ \text{м}\ 4\ \text{см} : 74$

955.  $(16\ 205 : 35 + 185) \cdot 49$                $(480 \cdot 60 - 3636) : 18$

956. (Усно.) Число 4200 спочатку збільшили у 5 раз, потім здобутий результат зменшили у 3 рази. Яке число дістали?

957. З 23 га зібрали 506 ц гречки. Скільки центнерів рису зібрали з 18 га, якщо врожайність рису в 2 рази вища, ніж гречки?

958. Склади і розв'яжи задачу про збирання проса.

Ділянка	Урожайність	Число гектарів	Зібрано проса
Перша	12 ц	?	} 460 ц
Друга	7 ц	28 га	

959. При яких значеннях  $a$  сума  $500 + a$  буде більша від 1200? різниця  $500 - a$  буде менша від 200?

960°. За 5 хв 7 швейних машин зробили 52 500 стібків. Скільки стібків зроблять 18 таких машин за 1 хв?

961°.  $27\ 922 : 46$        $42\ 372 : 66 + 358$        $30\ 744 : 42 \cdot 91$

962. (Усно.)  $110 + 220 - 50 \cdot 5 : 10$        $1000 - 800 \cdot 10 : 100$   
 $110 + 220 - 50 : (10 \cdot 5)$        $(1000 - 800) \cdot 10 : 100$

963.  $30\ 000 - 37\ 800 : 84 : 18 + 589$

964.  $26\ \text{кг}\ 372\ \text{г} : 76 - 22\ \text{кг}\ 88\ \text{г} : 88$                        $10\ \text{кг} : 5\ \text{г}$   
 $30\ \text{км}\ 8\ \text{м} : 88 + 14\ \text{км}\ 600\ \text{м} \cdot 42$                        $10\ \text{м} : 5\ \text{см}$



**965.** Склади рівняння й розв'яжи його.

Яке число треба поділити на 61, щоб дістати 305?

**966.** Фермер виростив і зібрав 1445 ц картоплі. 245 ц він залишив для годівлі тварин, а  $\frac{5}{6}$  решти продав на базарі. Скільки центнерів картоплі фермер продав?

**967.** Назви числа, пропущені в таблиці. Числа останньої колонки спробуй знайти випробовуванням.

Довжина	45 м	?	?	?
Ширина	20 м	16 см	8 дм	?
Площа	?	320 см <sup>2</sup>	?	24 см <sup>2</sup>
Периметр	?	?	40 дм	20 см

**968°.** Обчисли, записуючи умову і відповідь.

1) Добуток чисел 2684 і 16 зменшити у 8 раз.

2) Частку чисел 784 і 28 збільшити у 14 раз.

**969°.** Запиши потрібні знаки дій.

$$27 \dots 9 \dots 3 = 729$$

$$27 \dots 9 \dots 3 = 240$$

$$27 \dots 9 \dots 3 = 1$$

$$27 \dots 9 \dots 3 = 9$$

$$\bullet \quad 27 \dots 9 \dots 3 = 54$$

$$27 \dots 9 \dots 3 = 12$$

**970.** (Усно.)  $800 : 400$        $6400 : 800$        $7400 : 100$

**971.** Знайди частку й остачу:  $613 : 300$ ;  $5448 : 600$ .

**972\*.** Розглянь ділення на трицифрове число. Прочитай пояснення про розв'язування першого прикладу.

$$\begin{array}{r} 852 \overline{) 213} \\ \underline{852} \phantom{0} \\ 0 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20349 \overline{) 323} \\ \underline{1938} \phantom{0} \\ 969 \\ \underline{969} \\ 0 \end{array}$$

**П о я с н е н н я.** Ділене і дільник — трицифрові числа, у частці буде одноцифрове число. Щоб дібрати цифру частки, поділимо 852 на 200, буде 4. Перевіримо цифру 4. 213 помножити на 4, буде 852. Цифру 4 дібрано правильно.



973. Знайди частку  $2268 : 324$  з поясненням.

974. Склади і розв'яжи задачу за поданим виразом.

$$1118 : (546 : 42)$$

975. З двох міст, відстань між якими 2775 км, вилетіли одночасно назустріч один одному два літаки. Швидкість першого літака 475 км/год, а другого — 450 км/год. Через скільки годин літаки зустрінуться?

976°. 1) Суму чисел 4752 і 6840 поділи на 72.

2) Від числа 9280 відними частку чисел 33 048 і 54.

977°. Нова бібліотека отримала 3128 книжок. Після того як частину книжок розставили на полиці, по 34 на кожну, залишилося розставити 680 книжок. Скільки полиць зайняли книжками?

978\*. Розглянь записи і поясни, як знаходили частки.

$$\begin{array}{r|l} 149929 & 247 \\ - 1482 & 607 \\ \hline 1729 & \\ - 1729 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

$$\begin{array}{r|l} 192780 & 306 \\ - 1836 & 630 \\ \hline 918 & \\ - 918 & \\ \hline 0 & \end{array}$$

Перевір правильність розв'язання дією множення.

$$\begin{array}{lll} 979. & 36 \cdot 28 : 24 & 6048 : 72 : 12 & 4085 + 32 \cdot 85 \\ & (36 + 28) \cdot 24 & 6048 : (72 : 12) & (4085 + 32) \cdot 85 \end{array}$$

980. Велосипедист їхав 3 год з однаковою швидкістю. Якщо він проїде ще 6 км, його шлях дорівнюватиме 45 км. З якою швидкістю їхав велосипедист?

981. Добери числа і склади задачу про збирання огірків.

Зібрали	Відправили	Залишилося
$\square$ кг	I — $\square$ кг II — ?, у 5 раз більше	} ?

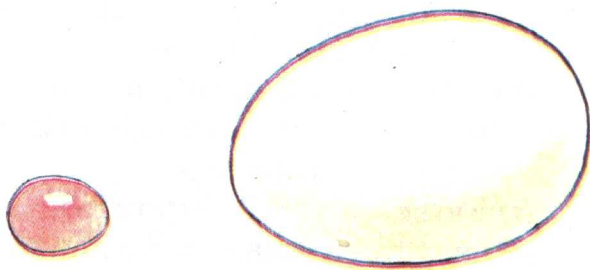
- 982.** На  $a$  грн. купили  $b$  однакових загальних зошитів. Скільки таких зошитів можна купити на 9 грн.?
- 983.** Урок триває  $\frac{2}{3}$  год, перерва  $\frac{1}{6}$  год. Скільки хвилин тривають разом три уроки і дві такі перерви?
- 984°.** З однієї ділянки зібрали 5428 ц столових буряків, а з другої — у 7 раз більше. Четверту частину всіх буряків поклали в овочесховище. Скільки центнерів буряків поклали в овочесховище?
- 985°.** Розміри спортивного комплексу, що має форму прямокутника, 125 м і 350 м. 14 950 м<sup>2</sup> займає каток, а  $\frac{2}{3}$  решти площі — спортивні майданчики.
- Знайди площу спортивних майданчиків.

## МІРИ ЧАСУ. ПОВТОРЕННЯ ЗАДАЧНОГО МАТЕРІАЛУ

- 986.** Прочитай пояснення про одиниці вимірювання часу. Одиниці вимірювання часу пов'язані з рухом нашої планети Землі навколо Сонця, рухом Місяця навколо Землі, обертанням Землі навколо власної осі. Земля робить повний оберт навколо Сонця приблизно за 365 діб і 6 год. Це — один рік. Для зручності лічби з давніх часів прийнято, що три роки налічують по 365 днів у кожному, а четвертий — *високосний* — 366 днів. Проміжок часу в 100 років має назву *століття*.  
Рік поділяють на 12 проміжків — місяців. Проміжок часу обертання Землі навколо своєї осі — доба. Доба поділяється на 24 рівні частини — години. 1 год — це  $\frac{1}{24}$  доби. Година поділяється на 60 рівних частин — хвилин, а хвилинка — на 60 секунд, 1 с — це  $\frac{1}{60}$  хвилини.
- 987.** Розглянь основні одиниці вимірювання часу (с. 144) і запам'ятай їх.

Століття дорівнює 100 рокам.  
Рік дорівнює 12 місяцям.  
У звичайному році 365 діб, у високосному—366.  
У місяці 30 або 31 день (у лютому 28 або 29 днів).  
Доба дорівнює 24 годинам.  
Година дорівнює 60 хвилинам.  
Хвилина дорівнює 60 секундам.

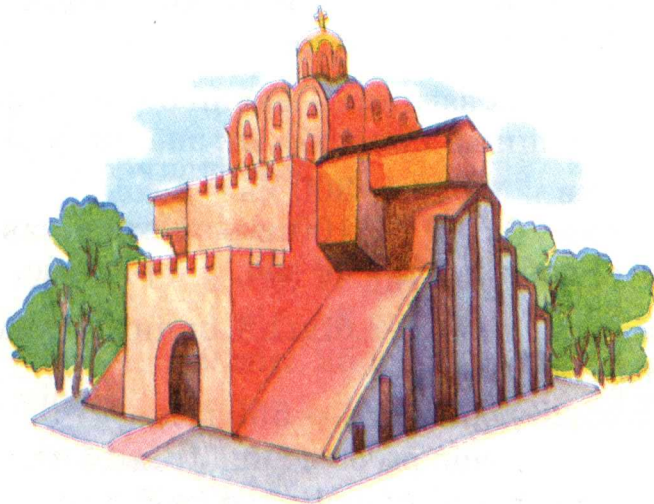
- 988.** 1) Перевір, чи можна за 10 с назвати 10 двоцифрових чисел, пройти 10 м.  
2) Перевір за табелем-календарем, чи є місяці, які мають 30 днів, «сусідами» травня або жовтня.
- 989.** 1) У 1982 р. святкували 1500-річчя столиці України — міста Києва. Скільки століть існує Київ?  
2) За поданими в дужках датами життя видатних діячів України скажи, в якому столітті вони жили і працювали: Богдан Хмельницький (1595—1657), Тарас Шевченко (1814—1861), Леся Українка (1871—1913).
- 990.** З трьох страусових яєць можна зробити омлет для 72 осіб. Для скількох осіб можна зробити омлет з двох таких яєць?



- 991.** Маса двох однакових баранів 156 кг. Яка маса 5 однакових поросят, якщо маса одного поросяти у 3 рази менша від маси барана?
- 992.** Три в'язи за 6 місяців поглинають з повітря 360 г шкідливих газів. Скільки грамів шкідливих газів поглинає один в'яз за 8 місяців?



- 993°.** За 3 год роботи 6 майстринь виготовили 36 глечиків, порівну кожна. Скільки глечиків зробить одна майстриня за 8 год роботи?
- 994°.** За 4 год учень виготовив 128 деталей. Майстер за 1 год виготовляє на 9 деталей більше, ніж учень. За скільки годин майстер виготовить 246 деталей?
- 995.** Використовуючи таблиць-календар поточного року, дай відповіді на запитання.
- 1) На який день тижня в цьому році припадає 24 серпня—День незалежності України?
  - 2) На який день тижня припадає день твого народження?
- 996.** 1) Ганнусі минуло 10 років і 2 місяці. Скільки це місяців?  
2) Матері 34 роки 8 місяців, а дочці 9 років 9 місяців. На скільки років і місяців дочка молодша від матері?
- 997.** Золоті ворота в Києві — головну браму міста часів Київської Русі — споруджено в 1037 р. В якому столітті відбулася ця подія?



- 998.** (Усно.) Татові 40 років, син на 30 років молодший від нього, а бабуся старша від онука у 6 раз. Скільки років бабусі?

**999.** Для школи-інтернату купили 3 холодильники і 2 пральні машини. Ціна холодильника  $a$  грн., а пральної машини  $b$  грн. Скільки коштує покупка? Склади вираз.

**1000.** Для спортивного клубу придбали 8 тренажерів і 3 штанги. За всю покупку заплатили  $a$  грн. Скільки коштує тренажер, якщо відомо, що штанга коштує  $b$  грн.? Склади вираз.

**1001°.** За 8 змін 6 тракторів можуть виорати 768 га. Скільки гектарів може виорати один такий трактор за 5 змін?

**1002°.** На залізничну платформу навантажили 3 однакових легкових автомобілі і 4 мотоцикли. Загальна маса автомобілів і мотоциклів 3 т 690 кг. Маса мотоцикла 330 кг. Яка маса легкового автомобіля?

**1003.** Розглянь зразки заміни більших одиниць вимірювання часу меншими і поясни, як знайшли результати.

$$5 \text{ р.} = 60 \text{ міс.}$$

$$2 \text{ р. } 4 \text{ міс.} = 28 \text{ міс.}$$

$$3 \text{ доби} = 72 \text{ год}$$

$$1 \text{ доба } 8 \text{ год} = 32 \text{ год}$$

$$10 \text{ год} = 600 \text{ хв}$$

$$5 \text{ год } 10 \text{ хв} = 310 \text{ хв}$$

$$2 \text{ хв} = 120 \text{ с}$$

$$3 \text{ хв } 20 \text{ с} = 200 \text{ с}$$

**1004.** Розглянь, як замінили менші одиниці вимірювання часу більшими і поясни, як знайшли результати.

$$120 \text{ с} = 2 \text{ хв}$$

$$300 \text{ хв} = 5 \text{ год}$$

$$200 \text{ с} = 3 \text{ хв } 20 \text{ с}$$

$$100 \text{ хв} = 1 \text{ год } 40 \text{ хв}$$

$$50 \text{ год} = 2 \text{ доби } 2 \text{ год}$$

$$40 \text{ міс.} = 3 \text{ р. } 4 \text{ міс.}$$

**1005.** Заміни за зразком більші одиниці вимірювання меншими (письмово).

$$\text{З р а з о к. } 23 \text{ доби } 7 \text{ год} = 559 \text{ год}$$

$$\begin{array}{r} \times 24 \\ 23 \\ \hline 72 \\ + 48 \\ \hline 552 \end{array}$$

$$21 \text{ год } 15 \text{ хв}$$

$$47 \text{ діб } 8 \text{ год}$$

$$17 \text{ хв } 47 \text{ с}$$

$$15 \text{ год } 29 \text{ хв}$$

$$552 + 7 = 559$$

**1006.** Перепиши, заповнюючи пропуски:

$$13 \text{ хв} = \square \text{ с}$$

$$\frac{1}{3} \text{ хв} = \square \text{ с}$$

$$\frac{3}{4} \text{ год} = \square \text{ хв}$$

$$1200 \text{ хв} = \square \text{ год}$$

$$480 \text{ с} = \square \text{ хв}$$

$$72 \text{ год} = \square \text{ доби}$$

$$210 \text{ хв} = \square \text{ год } \square \text{ хв}$$

$$50 \text{ міс.} = \square \text{ р. } \square \text{ міс.}$$

**1007.** Найдовший день у Києві триває 987 хв. Запиши в годинах і хвилинах тривалість цього дня.

**1008.** Для обклеювання  $50 \text{ м}^2$  стін потрібно 7 рулонів шпалер. Скільки рулонів шпалер потрібно для обклеювання  $200 \text{ м}^2$  стін?

**1009°.** З 10 кг борошна виходить 14 кг хліба. Скільки потрібно борошна на випічку 70 кг хліба?

**1010°.** У 100 кг морської води міститься 2500 г солі.

● Скільки грамів солі міститься у 20 кг морської води?

**1011.** Відстань від міста *A* до міста *B* поїзд проїхав за 5 год 48 хв, а від міста *B* до міста *C* — за 3 год 34 хв. Скільки часу поїзд був у дорозі?

Р о з в' я з а н н я

$$5 \text{ год } 48 \text{ хв} + 3 \text{ год } 34 \text{ хв} = 9 \text{ год } 22 \text{ хв}$$

$$\begin{array}{r} 5 \text{ год } 48 \text{ хв} \\ + 3 \text{ год } 34 \text{ хв} \\ \hline 8 \text{ год } 82 \text{ хв} \\ 9 \text{ год } 22 \text{ хв} \end{array}$$

Поясни хід обчислення.

**1012.** Перевір розв'язання.

$$\begin{array}{r} 4 \text{ р. } 9 \text{ міс.} \\ + 2 \text{ р. } 7 \text{ міс.} \\ \hline 6 \text{ р. } 16 \text{ міс.} \\ 7 \text{ р. } 4 \text{ міс.} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5 \text{ міс. } 17 \text{ днів} \\ + 4 \text{ міс. } 8 \text{ днів} \\ \hline 9 \text{ міс. } 25 \text{ днів} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 17 \text{ хв } 45 \text{ с} \\ + 24 \text{ хв } 57 \text{ с} \\ \hline 41 \text{ хв } 102 \text{ с} \\ 42 \text{ хв } 42 \text{ с} \end{array}$$

**1013.** Перевір правильність обчислення.

$$17 \text{ год } 20 \text{ хв} - 5 \text{ год } 45 \text{ хв} = 11 \text{ год } 35 \text{ хв}$$

$$\begin{array}{r} 16 \text{ год } 80 \text{ хв} \\ - 5 \text{ год } 45 \text{ хв} \\ \hline 11 \text{ год } 35 \text{ хв} \end{array}$$



- 1014.** 15 год 16 хв + 9 год 49 хв    7 год 34 хв – 2 год 40 хв  
 10 хв 30 с + 25 хв 45 с        5 діб 6 год – 2 доби 18 год
- 1015.** У стійловий період одній корові згодовували за день 37 кг силосу. Стійловий період тривав з 25 жовтня по 10 травня. Скільки кілограмів силосу згодували 96 коровам за третину стійлового періоду?
- 1016.** Перша зерноочисна машина за 6 хв очищає 90 кг зерна, а друга за 4 хв — 80 кг зерна. За який час разом очистять ці машини 7 т зерна?
- 1017.** Дві бригади зібрали 24 корзини моркви, всього 288 кг. Перша бригада зібрала 156 кг моркви, а друга — решту. Скільки корзин моркви зібрала кожна бригада?
- 1018.** 21 год 17 хв – 12 год 45 хв    11 р. 4 міс. – 6 р. 6 міс.  
 ●    9 год 16 хв + 8 год 57 хв    7 діб 12 год – 5 діб 16 год
- 1019.** Знайди частки з поясненням: 15 953 : 53; 44 856 : 84.
- 1020.** Знайди різниці і перевір додаванням.  
 14 год 35 хв – 8 год 57 хв    16 діб 10 год – 6 діб 15 год
- 1021.** Магазин відкривається о 8 год ранку, а закривається о 9 год вечора. Скільки годин працює магазин, якщо обідня перерва триває одну годину? (Розв'яжи задачу за допомогою годинникового циферблата.)
- 1022.** Розглянь розв'язання задач на визначення тривалості події, її закінчення та початку.
- З а д а ч а 1.** Перерва розпочалася о 10 год 10 хв і закінчилася о 10 год 30 хв. Скільки часу тривала перерва?  
 10 год 30 хв – 10 год 10 хв = 20 хв
- З а д а ч а 2.** Перерва розпочалась о 9 год 15 хв і тривала 10 хв. Коли закінчилася перерва?  
 9 год 15 хв + 10 хв = 9 год 25 хв
- З а д а ч а 3.** Перерва тривала 30 хв і закінчилася о 10 год 35 хв. Коли розпочалася перерва?  
 10 год 35 хв – 30 хв = 10 год 5 хв

**1023.** Сонце зійшло о 7 год 55 хв ранку, зайшло о 4 год 16 хв вечора. Визнач тривалість дня.

**1024.** Магазин продав до перерви 37 ящиків яблук, а після перерви 23 таких самих ящики яблук. Після перерви продали на 168 кг яблук менше, ніж до перерви. Скільки кілограмів яблук продали окремо до перерви і після перерви?

**1025.** З площі 36 га одержали по 30 ц озимої пшениці з гектара, а з 4 га — по 40 ц з гектара. Чому дорівнює середній урожай пшениці з цих ділянок?

**1026\*.** З трьох учнів на ім'я Антон, Богдан і Сергій, двоє відмінники. Визнач, хто відмінник, якщо в парі Антон і Богдан — один відмінник, один ні, а в парі Богдан і Сергій — теж один відмінник, один — ні.

**1027°.** 1) Сонце зійшло о 6 год 35 хв. Тривалість дня 11 год 10 хв. Визнач час заходу Сонця.

2) Тривалість дня 16 год 17 хв. Сонце зайшло о 9 год 5 хв вечора. Визнач час сходу Сонця.

**1028°.**  $160\ 034 : 46$        $600\ 280 - 158\ 430$        $349 \cdot 86$   
●  $30\ 014 \cdot 20$        $88\ 370 + 71\ 684$        $441\ 850 : 5$

**1029.** Розв'яжи приклади, у яких другою є дія ділення.

$480 : 6 - 16$        $240 - 80 : 4 + 100$        $60 \cdot 4 : 30 + 100$   
 $60 + 100 : 4 \cdot 3$        $(500 + 300) : 2 - 250$        $560 : 8 - 10 \cdot 4$

**1030.** Розглянь розв'язання задачі на визначення часу.

Учні виїхали на екскурсію 7 вересня о 10 год ранку, а повернулися 15 вересня о 8 год вечора. Скільки часу вони пробули на екскурсії?

### Р о з в ' я з а н н я

Екскурсія розпочалася, коли минуло 6 діб 10 год від початку вересня.

Екскурсія закінчилася, коли минуло 14 діб 20 год від початку вересня.

$14\ \text{діб}\ 20\ \text{год} - 6\ \text{діб}\ 10\ \text{год} = 8\ \text{діб}\ 10\ \text{год}$

- 1031.** Гетьман українського реєстрового козацтва Петро Сагайдачний помер 20 квітня 1622 р. Скільки минуло часу з дня його смерті до сьогоднішнього дня?
- 1032.** З пункту *A* поїзд вийшов 22 травня о 6 год вечора і прибув у пункт *B* 25 травня о 9 год ранку. Скільки часу поїзд був у дорозі?
- 1033.** Теплохід ішов від Севастополя до Одеси. Коли він пробув у дорозі 2 год 45 хв, йому залишилося йти на 13 год 10 хв більше, ніж він ішов. За який час теплохід має пройти шлях від Севастополя до Одеси?
- 1034.** Для прокладання електропроводки придбали 1200 м дроту. 12 мотків дроту, по 60 м у кожному мотку, витратили на внутрішню проводку,  $\frac{3}{5}$  решти дроту пішло на зовнішню проводку. Скільки метрів дроту пішло на зовнішню проводку?
- 1035.** З ділянки площею 22 га зібрали 750 ц зерна кукурудзи, а з ділянки площею 33 га — 1230 ц. Визнач середню врожайність кукурудзи.
- 1036.** На кожному з 5 га поля, засіяного соняшником, було одержано по 8 ц насіння, продаж якого дав 14 000 грн. прибутку. Який прибуток дав 1 кг насіння?
- 1037.** Знаки яких арифметичних дій пропущено?  
 $400 \dots 60 \dots 3 = 220$        $640 \dots 400 \dots 2 = 440$
- 1038\*.** Рухаючись орбітою навколо Сонця, Земля за 1 с проходить 29 км 800 м. Яку відстань пройде Земля за 10 хв?
- 1039°.**  $650 \cdot 73 + 32\,457 : 93$        $(5750 + 158 \cdot 38) - 4877$   
 $(930 \cdot 60 - 6336) : 9$        $(16\,008 : 46 + 4804) \cdot 51$
- 1040°.** У Києві на одну людину припадає 72 м<sup>2</sup> зелених насаджень, а в Токію — 12 м<sup>2</sup>. У скільки разів менше припадає зелених насаджень на одного мешканця
- Токію, ніж на одного киянина?





### НАТУРАЛЬНИЙ РЯД. БУДОВА НАТУРАЛЬНОГО ЧИСЛА У ДЕСЯТКОВІЙ СИСТЕМІ ЧИСЛЕННЯ. ПОРІВНЯННЯ ЧИСЕЛ

Числа 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, ... називаються натуральними і утворюють *натуральний ряд чисел*. Для запису натуральних чисел користуються *десятьковою системою числення*, в основі якої лежать десять знаків — цифр. На першому місці в натуральному ряді стоїть число 1, за ним іде число 2, далі 3 і так до 9. Після 9, згідно з правилом десяткового числення, йде число 10, а за 10 іде 11, і у натуральному ряді немає останнього числа — за кожним натуральним числом стоїть ще одне натуральне число, за яким — ще одне і т. д.

Важливу роль у десятковій системі числення відіграє число 10. Десять одиниць називають десятком, десять десятків — сотнею, десять сотень — тисячею. Ці назви використовуються під час читання натуральних чисел.

У десятковій системі числення один і той самий знак (цифра) має різні значення залежно від місця (позиції), де він розміщений. Перша цифра справа у десятковому запису натурального числа називається цифрою першого розряду, друга цифра справа — цифрою другого розряду, третя — цифрою третього розряду. Запис кожного двоцифрового, трицифро-

вого і т. д. числа є скороченим записом суми його розрядних чисел (доданків).

Наприклад:  $57\ 801 = 50\ 000 + 7000 + 800 + 1$ .

Лічба десятками, або розрядами, зменшує кількість слів, потрібних для найменування натуральних чисел. Але для великих чисел цього недостатньо. Потреба в нових словах різко зменшується, якщо три послідовних розряди об'єднувати в один клас. Перший клас — це клас одиниць, другий — клас тисяч. Третій клас називають класом мільйонів, а четвертий — класом мільярдів. **Мільярд — це тисяча мільйонів.**

Одиницею першого класу є одиниця, другого — тисяча, третього — мільйон, четвертого — мільярд.

Щоб прочитати число, яке містить два чи більше класів, його запис розбивають на класи, а потім називають число кожного класу і назву класу. Наприклад, число 206 923 740 005 читається так: *двісті шість мільярдів дев'ятсот двадцять три мільйони сімсот сорок тисяч п'ять.*

Якщо  $a$  і  $b$  — натуральні числа, то  $b$  вважається більшим від числа  $a$ , якщо воно знаходиться в натуральному ряді чисел справа від числа  $a$ . Але натуральні числа легко порівнювати за їх записами. У цьому разі порівняння здійснюють за кількістю розрядів або за величиною вищого розряду чисел.

Натуральне число використовується не тільки для лічби предметів, а й для характеристики порядку предметів. Порядкові та кількісні числа зв'язані між собою. Наприклад, якщо лічити предмети по порядку і останній з них восьмий, то це означає, що всього предметів вісім.

## ВЕЛИЧИНИ. МЕТРИЧНА СИСТЕМА МІР

Кожному доводилося вимірювати довжину, площу, відлічувати час, розв'язувати задачі на швидкість, обчислювати вартість товару. Довжина, площа, маса, швидкість, час, вартість — усе це величини.



Величини мають певні властивості. Будь-які величини одного роду або рівні, або одна менша за іншу. Величини одного роду можна додавати, і в результаті буде величина того самого роду. Для величин визначають також дії віднімання, множення і ділення.

Порівнюючи однорідні величини, можна дізнатися, рівні вони чи ні. Щоб мати більш точний результат порівняння, величини треба виміряти. Вимірювання полягає в порівнянні даної величини з деякою величиною того самого роду, яку прийнято за одиницю.

У більшості країн світу утвердилася *метрична система мір*. Основною одиницею довжини в цій системі є *метр* — одна сорокамільйонна частина довжини земного меридіана, який проходить через Париж. Інші міри довжини дістали назви від латинських і грецьких числівників. Латинські числівники (*деци, санти, мілі*) застосовуються для позначення одиниць, менших від основної, а грецькі (*дека, гекто, кіло*) — більших від основної.

Розглянь таблицю лінійних метричних мір.

Міри довжини	Метр	Дециметр	Сантиметр	Міліметр
Кілометр	1000	10 000	100 000	1 000 000
Метр	1	10	100	1000
Дециметр	$\frac{1}{10}$	1	10	100
Сантиметр	$\frac{1}{100}$	$\frac{1}{10}$	1	10
Міліметр	$\frac{1}{1000}$	$\frac{1}{100}$	$\frac{1}{10}$	1

Поясни, як користуватися таблицею. Знайди за таблицею, скільки міліметрів в одному дециметрі.



Крім метра, у метричній системі були встановлені ще такі одиниці: *ар* — площа квадрата, довжина сторони якого дорівнює 10 м; *літр* — об'єм і місткість рідин і сипучих речовин, що дорівнює об'єму куба зі стороною (ребром) завдовжки  $\frac{1}{10}$  м; *грам* — маса чистої води, що займає об'єм куба з ребром довжиною  $\frac{1}{100}$  м.

Створення метричної системи мір є великим досягненням. Побудована за десятковим принципом, вона набула великого поширення.

## ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ

Розглянемо таку подію: білі та червоні троянди об'єднали у букет. У цьому разі відбулося об'єднання двох множин в одну нову множину, яку називають сумою даних множин. Ще в давні часи перед людиною постала задача, як передбачити чисельність суми двох чи кількох множин, якщо відомі чисельності множин-доданків. Тепер ми знаємо, що ця задача розв'язується дією *додавання*.

Дія додавання натуральних чисел завжди можлива і підпорядкована переставному та сполучному законам.

**Переставний закон.** *Сума не змінюється від зміни місць доданків.*

$$a + b = b + a \quad 23 + 130 = 130 + 23$$

**Сполучний закон.** *Сума не змінюється, якщо будь-яку групу доданків замінити їх сумою.*

$$a + b + c = a + (b + c) \quad 5 + 13 + 47 = 5 + (13 + 47)$$

З переставного та сполучного законів можна зробити висновок, що *при додаванні кількох доданків їх можна переставляти і брати в дужки будь-яким чином.*

Зміст дії віднімання розкриємо на задачі.

**З а д а ч а.** У хлопчика було 12 фломастерів. 3 фломастери він дав другові. Скільки фломастерів залишилося у хлопчика?

Задача розв'язується дією віднімання:  $12 - 3 = 9$ .

Коли друг поверне хлопчику фломастери, то їх знову стане 12. Тому кажуть, що *дія віднімання є оберненою до дії додавання*.

*Відніманням називається дія, за допомогою якої за сумою двох доданків і одним з них знаходять другий доданок.*

У множині натуральних чисел дія віднімання можлива тоді, коли від'ємник менший або дорівнює зменшуваному.

Властивості різниці пов'язані з різними способами обчислень таких виразів:

$$a - (b + c), (a + b) - c, \quad a + (b - c), a - (b - c).$$

Перший спосіб полягає в застосуванні правила порядку виконання дій у виразах з дужками.

Другий спосіб формулюється у вигляді спеціальних правил. Наприклад, для першого виразу правило віднімання суми від числа таке:

*Щоб від числа відняти суму двох чисел, достатньо послідовно відняти кожний доданок окремо.*

До особливих випадків дій додавання і віднімання належать такі:

$$\begin{array}{lll} a + 0 = a & 0 + a = a & 0 + 0 = 0 \\ a - 0 = a & a - a = 0 & 0 - 0 = 0 \end{array}$$

Випадки додавання і віднімання поділяють на табличні й позатабличні. Результати табличних дій треба знати напам'ять. Позатабличні обчислення (усні чи письмові) виконують за певними правилами, спираючись на закони та властивості дій. Основним прийомом є прийом порозрядного додавання чи віднімання.

## МНОЖЕННЯ

За допомогою дії множення знаходять добуток двох чисел. Поняття добутку означають у такий спосіб.

*Добутком натуральних чисел  $a$  і  $b$  називають деяке натуральне число  $a \cdot b$ , яке задовольняє такі вимоги:*

$$1) a \cdot b = \underbrace{a + a + a + a + \dots + a}_{b \text{ доданків}}$$

$$2) \text{ якщо } b = 1, \text{ то } a \cdot 1 = a;$$

$$3) \text{ якщо } b = 0, \text{ то } a \cdot 0 = 0.$$

Отже, помножити натуральне число 7 на натуральне число 4 — означає знайти суму чотирьох доданків, кожний з яких дорівнює 7:

$$7 \cdot 4 = 7 + 7 + 7 + 7.$$

Перемножати можна будь-які натуральні числа, тобто дія множення завжди можлива. Для дії множення мають місце переставний, сполучний і розподільний закони.

**Переставний закон.** Добуток не змінюється від зміни місць множників.

$$a \cdot b = b \cdot a \quad 3 \cdot 285 = 285 \cdot 3$$

**Сполучний закон.** Добуток не змінюється, якщо будь-яку групу множників, що стоять поряд, замінити їх добутком.

$$a \cdot b \cdot c = a \cdot (b \cdot c) \quad 4 \cdot 25 \cdot 2 \cdot 50 = (4 \cdot 25) \cdot (2 \cdot 50)$$

З переставного та сполучного законів можна зробити висновок, що в добутку кількох множників їх можна переставляти і брати в дужки будь-яким чином.

$$25 \cdot 6 \cdot 15 \cdot 8 \cdot 100 = (25 \cdot 8) \cdot (15 \cdot 6) \cdot 100$$

**Розподільний закон.** Добуток суми кількох чисел на будь-яке число дорівнює сумі добутків кожного доданка на це число.

$$(a + b + c) \cdot k = a \cdot k + b \cdot k + c \cdot k \\ (300 + 80 + 5) \cdot 8 = 300 \cdot 8 + 80 \cdot 8 + 5 \cdot 8$$



Якщо  $a > b$ , то правильна рівність  $c \cdot (a - b) = c \cdot a - c \cdot b$ , яка виражає розподільний закон множення щодо віднімання.

$$27 \cdot (5408 - 907) = 27 \cdot 5408 - 27 \cdot 907$$

Добутки одноцифрових чисел утворюють таблицю множення.

Обчислення (усне і письмове) добутків багатоцифрових чисел на одноцифрове й багатоцифрове число спирається на таблиці множення та закони множення і додавання.

## ДІЛЕННЯ

Якщо  $a$  і  $b$  — натуральні числа й  $a > b$  (або  $a = b$ ), то кажуть, що  $a$  ділиться на  $b$  націло, якщо існує натуральне число  $c$ , добуток якого на  $b$  дорівнює  $a$ .

$$a = c \cdot b$$

Отже, ділення є дією, за допомогою якої за добутком двох множників і одним із цих множників знаходять другий множник.

Якщо  $x \cdot 5 = 50$ , то  $x = 50 : 5$ .

Будь-яке натуральне число  $a$  ділиться на 1 і саме на себе.

$$a : 1 = a \quad a : a = 1$$

### Поділити на нуль неможливо!

Важливі такі властивості частки.

1) Щоб поділити число на добуток двох чисел, можна поділити його на один із множників і знайдений результат поділити на другий множник.

$$150 : (3 \cdot 5) = 150 : 3 : 5 = 50 : 5 = 10$$

2) Щоб поділити суму чисел на дане число, досить поділити кожний доданок на це число і утворені частки додати.

$$(18 + 54) : 6 = 18 : 6 + 54 : 6 = 3 + 9 = 12$$

3) Якщо кожний доданок ділиться на деяке число, то і сума ділиться на це число.

24 ділиться на 4, 32 ділиться на 4, отже, і сума  $(24 + 32)$  ділиться на 4.

Ділення одного натурального числа на інше без остачі не завжди можливе, а ділення з остачею можливе завжди.

$$50 : 6 = 8 \text{ (ост. 2)}$$

Число 8 називається *неповною часткою* від ділення 50 на 6, а число 2 — *остачею*.

Випадки ділення також поділяються на табличні й позатабличні. Таблиця ділення складається на основі таблиці множення, але її треба знати напам'ять. Позатабличні випадки ділення виконують на основі властивостей частки і законів інших арифметичних дій.

## ЗМІСТ

ПОВТОРЕННЯ МАТЕРІАЛУ І ВИВЧЕННЯ ПИСЬМОВОГО МНОЖЕННЯ ТА ДІЛЕННЯ У МЕЖАХ 1000 . . . . .	3
НУМЕРАЦІЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ . . . . .	16
Чотирицифрові числа . . . . .	16
П'ятицифрові числа . . . . .	24
Шестицифрові числа . . . . .	29
Одиниці вимірювання величин . . . . .	41
ДОДАВАННЯ І ВІДНІМАННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ . . . . .	47
Додавання і віднімання натуральних чисел . . . . .	47
Додавання і віднімання іменованих чисел . . . . .	56
Швидкість. Час. Відстань . . . . .	59
МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ НА ОДНО- ЦИФРОВЕ ЧИСЛО . . . . .	66
Множення на одноцифрове число . . . . .	66
Площа фігури. Одиниці вимірювання площі . . . . .	73
Ділення на одноцифрове число . . . . .	83
ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДРОБАМИ. МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТО- ЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ, ЩО ЗАКІНЧУЮТЬСЯ НУЛЯМИ . . . . .	98
Дроби . . . . .	98
Множення чисел, що закінчуються нулями . . . . .	106
Ділення чисел, що закінчуються нулями . . . . .	112
МНОЖЕННЯ І ДІЛЕННЯ БАГАТОЦИФРОВИХ ЧИСЕЛ НА ДВОЦИФРО- ВЕ ЧИСЛО . . . . .	121
Множення на двоцифрове число . . . . .	121
Ділення на двоцифрове число . . . . .	128
Міри часу. Повторення задачного матеріалу . . . . .	143
М А Т Е М А Т И Ч Н О Ї С К А Р Б Н И Ч К И . . . . .	151